

T.C
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ İKTİSAT
ANABİLİM DALI

YUNUS KUTVAL

KATILIM BANKACILIĞININ GELİŞİMİ VE TÜRKİYE ÖRNEĞİ

Yüksek Lisans Tezi

TEZ YÖNETİCİSİ

Prof. Dr. Mehmet DİKKAYA

KIRIKKALE

2014

T.C

**KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ İKTİSAT
ANABİLİM DALI**

YUNUS KUTVAL

KATILIM BANKACILIĞININ GELİŞİMİ VE TÜRKİYE ÖRNEĞİ

Yüksek Lisans Tezi

TEZ YÖNETİCİSİ

Prof. Dr. Mehmet DİKKAYA

KIRIKKALE

2014

ONAY

Yunus KUTVAL tarafından hazırlanan “Katılım Bankacılığının Gelişimi: Türkiye Örneği” başlıklı bu çalışma, *[Savunma Sınavı Tarihi]* tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda (*oybirliği/oyçokluğu*) ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından İktisat Anabilim dalında *[Tezin/Raporun Türü]* tezi olarak kabul edilmiştir.

(imza)

[Unvanı, Adı ve Soyadı] (Başkan)

.....

[İmza]

[Unvanı, Adı ve Soyadı]

.....

[İmza]

[Unvanı, Adı ve Soyadı]

.....

KİŞİSEL KABUL

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Katılım Bankacılığının Gelişimi: Türkiye Örneği” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve faydalandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak faydalanılmış olduğunu belirtir ve bunu şeref ve haysiyetimle doğrularım.

Tarih: .....

Adı Soyadı:.....

İmza:.....

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	I
ÖZET.....	II
ABSTRACT.....	III
SİMGELER VE KISALTMALAR	IV
GRAFİKLER	V
TABLolar	VI
ŞEKİLLER	VIII
GİRİŞ	1
I. BÖLÜM: TÜRK BANKACILIK SİSTEMİ.....	4
1.1. FİNANSAL SİSTEM VE UNSURLARI	4
1.2. BANKACILIĞIN TANIMI	7
1.3. BANKACILIĞIN FONKSİYONEL GELİŞİMİ.....	8
1.4. TÜRK BANKACILIK SİSTEMİNİN TARİHİ.....	11
1.4.1. Osmanlı Döneminde Bankacılık	11
1.4.2. Cumhuriyet Dönemi Sonrası Bankacılık	13
1.5. TÜRK BANKA SİSTEMİNDEKİ BANKA TÜRLERİ.....	18
1.5.1. Merkez Bankası.....	18
1.5.2. Ticaret (Mevduat) Bankacılığı	19
1.5.3. Yatırım Bankacılığı.....	19
1.5.4. Kalkınma Bankacılığı	20
1.5.5. Katılım Bankacılığı	20
II. BÖLÜM: FAİZSİZ BANKACILIK SİSTEMİ	22
2.1. FAİZSİZ BANKACILIK.....	22
2.1.1. FAİZSİZ BANKACILIĞIN TANIMI.....	22
2.1.2. FAİZSİZ BANKACILIĞIN OLUŞUMUNU HAZIRLAYAN NEDENLER	22
2.1.2.1. Ekonomik Nedenler	22

2.1.2.2.	Politik Nedenler.....	23
2.1.2.3.	Dini ve Felsefi Nedenler.....	24
2.1.3.	FAİZSİZ BANKACILIĞIN TARİHİ	29
2.2.	FAİZSİZ FİNANS SİSTEMİNİN YÖNTEMLERİ	31
2.2.1.	FON TOPLAMA YÖNTEMLERİ	31
2.2.1.1.	Cari Hesaplar	31
2.2.1.2.	Katılma Hesapları.....	32
2.2.1.3.	Özel Fon Havuzları.....	32
2.2.2.	FON KULLANDIRMA YÖNTEMLERİ	33
2.2.2.1.	MUDÂRABE (SERMAYE VE EMEKTEN DOĞAN ORTAKLIK)	33
2.2.2.2.	MÜŞÂREKE (SADECE SERMAYEDEN DOĞAN ORTAKLIK)	34
2.2.2.3.	MURÂBAHA	35
2.2.2.4.	MÜZÂRRA VE MUSKAT	37
2.2.2.5.	İCARE (FİNANSAL KİRALAMA, KİRALAMA, LEASİNG) 38	
2.2.2.6.	SELEM	39
2.2.2.7.	KÂRZ-I HASEN (BORÇ VERME)	40
2.2.2.8.	İSTİSNA	41
2.2.2.9.	JOALA.....	42
2.2.2.10.	TEVERRUK.....	42
2.2.2.10.1.	Banka Teverruğu.....	44
2.2.2.10.2.	Teverruk Başvurusunun Değerlendirme Süreci.....	48
2.2.2.10.3.	Ters Teverruk	49
2.2.2.10.4.	Teverruk Üzerine Yapılan Eleştiriler	51
2.2.2.10.5.	Teverruk İşleminin Sisteme Katkıları	52
2.2.2.10.6.	Millî Metal Borsası Oluşumu ve Finansal Yatırım Tabanının Geliştirilmesi	53
2.2.2.10.7.	Türkiye Analizi	55
2.2.2.11.	SUKUK	55
2.2.2.11.1.	İcare Sukuk (Kira sertifikası).....	57
2.2.2.11.2.	Mudârabe Sukuk (Sermaye ve emek ortaklığı)	59
2.2.2.11.3.	Muşaraka Sukuk.....	59
2.2.2.11.4.	Murâbaha Sukuk (Peşin al, vadeli sat).....	59

2.2.2.11.5. Selem Sukuk (İleri vadeli malı peşin satma)	60
2.2.2.11.6. Sukuk İhracı.....	61
2.2.2.11.7. İslami Bonoların Avrupa’da Yükselişi	61
2.2.2.11.8. Türkiye Analizi	64
III. BÖLÜM: DÜNYADA VE TÜRKİYE’DE KATILIM BANKACILIĞI ..	67
3.1. DÜNYADA FAİZSİZ FİNANS	67
3.1.1. KATILIM BANKACILIĞINDA EN BÜYÜK PAYA SAHİP İSLAM ÜLKELERİ	71
3.1.1.1. Suudi Arabistan	72
3.1.1.2. Malezya.....	73
3.1.1.3. Birleşik Arap Emirlikleri	75
3.1.1.4. Kuveyt	75
3.1.1.5. Katar	76
3.1.1.6. Türkiye.....	77
3.1.1.7. Endonezya	79
3.1.1.8. Bahreyn	80
3.1.2. DİĞER ÜLKELER	80
3.2. TÜRKİYE’DE KATILIM BANKACILIĞI	85
3.2.1. Türk Katılım Bankacılığı Gelişimi	85
3.2.2. TÜRKİYE’DEKİ KATILIM BANKALARI.....	88
3.2.2.1. BANK ASYA	88
3.2.2.2. KUVEYT TÜRK.....	89
3.2.2.3. TÜRKİYE FİNANS.....	92
3.2.2.4. ALBARAKA TÜRK.....	94
3.2.3. TÜRKİYE’DEKİ KATILIM BANKALARININ ANALİZİ (2008-2013)	96
3.2.3.1. Türk Katılım Bankalarında Toplanan Aktiflerin Gelişimi.....	97
3.2.3.2. Türk Katılım Bankalarında Kullandırılan Fonların Gelişimi.....	98
3.2.3.3. Türk Katılım Bankalarında Öz Kaynak Gelişimi	100
3.2.3.4. Türk Katılım Bankalarında Dönem Net Karı (Milyon TL).....	101

BÖLÜM IV: TÜRKİYE'DEKİ KATILIM BANKASI ÇALIŞANLARININ, FON KULLANDIRMA YÖNTEMLERİ ÜZERİNE DEĞERLENDİRMELERİNE İLİŞKİN BİR UYGULAMA	103
4.1. AMAÇ ve KAPSAM.....	103
4.2. LİTERATÜR TARAMASI	103
4.3. METODOLOJİ	103
4.4. SONUÇLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	105
4.5. KATILIM BANKASI ÇALIŞANLARININ, YENİ FON KULLANDIRMA YÖNTEMLERİ ÜZERİNE DEĞERLENDİRMELERİNİN ANALİZİ.....	108
SONUÇ.....	114
EK 1: ANKET	119
KAYNAKÇA	122

ÖNSÖZ

Bu çalışmanın amacı, katılım bankacılığı sisteminin gelişimi incelenerek, Türk mâli yapısına uygun eksik fonlama araçlarını tespit etmek ve Türk Katılım Bankacılığı gelişiminin önündeki sorunlara çözüm üretmeye çalışmaktır. Bu nedenle, yeni enstrümanların katılım finansmanı prensiplerine uygunluğunu ve “teverruk”, “sukuk” gibi yeni araçların sisteme katkıları test edilmeye çalışılacaktır. Bu amaçla, çalışmanın sonunda analizsel değerlendirmeler ve on yedi soruluk anket uygulaması yapılacaktır.

Çalışma hazırlanırken, kaynak edinmede ve anket hedef kitlesine ulaşmada bazı sorunlar yaşanmıştır. Bu konuda yardımcı olmaya çalışan Aydın YABANLI, M. Şerafettin ÖZSOY, Fatih BOZKURT ve Serdar AYZAZ’a, tez süresince manevi ve akademik desteklerini esirgemeyen Mehmet DİKKAYA, Ali BORA, Nihat IŞIK ve Güven DELİCE hocalarıma, düzenlemedeki yardımlarından dolayı Eyup YILDIZ’a, teşekkürlerimi bir borç bilirim.

Saygılarımla...

Yunus KUTVAL

ÖZET

İlk olarak 1963 yılında Mısırda başlatılan faizsiz bankacılık sistemi Türkiye’de 1983 yılında “Özel Finans Kurumları” (ÖFK) ismiyle organize olmuştur. 2005 yılında ülkemizde yapılan kanuni düzenlemeler sonrasında ismi “Katılım Bankacılığı” olarak değişen bu müesseseler, dünyada “İslami Bankacılık” olarak tanınmaktadır.

Klasik bankacılık sistemine göre henüz çok yeni sayılabilecek olan katılım bankacılığı, 2008 krizinden sonra gerek finans çevrelerinin gerekse akademik çevrenin dikkatini üzerine çekmiştir. Bu konuda yapılan çalışmaların çoğu katılım bankacılığının nasıl gelişeceğini incelemeye yöneliktir.

Bu çalışma, katılım bankacılığının gelişimini incelemenin yanı sıra, Türkiye’nin faizsiz finans alanında gelişimi için yapması gerekenleri ele almaktadır. Bu bağlamda “Türk Bankacılık Sistemi”, “Faizsiz Bankacılık Sistemi” ve “Dünyada ve Türkiye’de Katılım Bankacılığı” gibi konular çalışma içerisinde incelenecektir. Son bölümde ise konuyu test etme amaçlı anket çalışmasına yer verilecektir.

Anket çalışmasında elde edilen bulgulardan bazıları; katılım bankalarının kendilerini tam olarak ifade edemedikleri (%73,84 oranında), fon kullandırma yöntemlerinin geliştirilmesi gerektiği (%86,49 oranında), katılım bankalarının nakit finansman sağlayabileceği (%53,5 oranında) şeklindedir.

Anahtar Kelimeler: Katılım Bankacılığı, Faizsiz Finans, İslami Bankacılık, Fon Kullandırma Yöntemleri, Sukuk, Teverruk

ABSTRACT

Initiated firstly in 1963, Egypt, interest-free banking system was organized in Turkey by the name of ‘‘Private Finance Initiative’’ (PFI) in 1983. Changed its name to ‘‘Participation Banking’’ after regulations done in 2005, Turkey, these foundations are known as ‘‘Islamic Banking’’ around the world.

Participation banking, which is pretty new compared to classical banking system, got the attention of both finance and academic societies after 2008 crisis. Most of the studies conducted about this topic are related to figure out how participation banking will improve.

Besides analyzing the development of participation banking, this study considers about the necessary moves for Turkey’s becoming interest-free finance center. In this respect, topics like ‘‘ Turkish Banking System’’, ‘‘Interest-free Banking System’’ and ‘‘Participation Banking in Turkey and World’’ will be analyzed during the study. The last part will be reserved for survey that aims to test the topic.

Some of the findings in the survey is that the participation banks can not express themselves fully. In addition to this fund utilization methods must be developed and participation banks can provide cash financing.

Key Words: Participation Banking, Interest-free Finance, Islamic Banking, Stimulation Methods for Fund Usage, Sukuk, Tawarruk

SİMGELER VE KISALTMALAR

AAOIFI	: İslami Finansal Kuruluşlar Muhasebe ve Denetleme Kurumu
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
BDDK	: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
İMB	: İstanbul Metal Borsası
İKB	: İslami Kalkınma Bankası
OPEC	: Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü
ÖFK	: Özel Finans Kurumları
SERPAM	: Sermaye Piyasaları Araştırma ve Uygulama Merkezi
TBB	: Türkiye Bankalar Birliği
TCMB	: Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası
TKBB	: Türkiye Katılım Bankaları Birliği
TMSF	: Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu

GRAFİKLER

Grafik 1: Dünyada Yapısına Göre Yapılan Sukuk İhraçları (2013 Haziran)

Grafik 2: Global Sukuk İhraçları

Grafik 3: Global Sukuk Pazarı

Grafik 4: İslami Bankacılığın Dağılımı

Grafik 5: Kuveyt Türk Ortaklık Yapısı

Grafik 6: Türkiye Finans Ortaklık Yapısı

Grafik 7: Albaraka Türk Ortaklık Yapısı

TABLÖLAR

Tablo 1: Türkiye’de Bankacılıkla İlgili Tarihsel Dönüm Noktaları

Tablo 2: Türkiye’deki Katılım Bankaları

Tablo 3: Faizsiz Bankacılığa Sahip Ülkeler Milyon (\$) (2012)

Tablo 4: Katılım Bankacılığı Sisteminin Gelişimi

Tablo 5: Suudi Arabistan Katılım Bankacılığı Verileri (2012)

Tablo 6: Malezya Katılım Bankacılığı Verileri (2012)

Tablo 7: Birleşik Arap Emirlikleri Katılım Bankacılığı Verileri (2012)

Tablo 8: Kuveyt Katılım Bankacılığı Verileri (2012)

Tablo 9: Katar Katılım Bankacılığı Verileri (2012)

Tablo 10: Türkiye Katılım Bankacılığı Verileri (2012)

Tablo 11: Endonezya Katılım Bankacılığı Verileri (2012)

Tablo 12: Bahreyn Katılım Bankacılığı Verileri (2012)

Tablo 13: Türk Katılım Bankaları İçin Bazı Önemli Olaylar (1983-2006)

Tablo 14: Türk Katılım Bankalarında Toplanan Aktiflerin Gelişimi (Milyar TL, 2008-2013)

Tablo 15: Türk Katılım Bankalarında Kullanılan Fonların Gelişimi (Milyar TL, 2008-2013)

Tablo 16: Türk Katılım Bankalarında Öz Kaynak Gelişimi (Milyar TL, 2008-2013)

Tablo 17: Türk Katılım Bankalarında Dönem Net Karı (Milyon TL, 2008-2013)

Tablo 18: Katılım Bankası Çalışanlarının Cinsiyet Dağılımları

Tablo 19: Katılım Bankası Çalışanlarının Öğrenim Durumu

Tablo 20: Katılım Bankası Çalışanlarının Bağlı Oldukları Kurumlar

Tablo 21: Katılım Bankası Çalışanlarının Görev Aldıkları Bölge

Tablo 22: Katılım Bankası Çalışanlarının Kurumlarındaki Pozisyonları

Tablo 23: Çalışma Değerlendirme Verileri

Tablo 24: Anket Bulguları

Tablo 25: Anket Bulguları

Tablo 26: Anket Bulguları

Tablo 27: Anket Bulguları

ŞEKİLLER

Şekil 1: Finansal Sistem ve Öğeleri

Şekil 2: Teverruk Sisteminin İşleyişi

Şekil 3: Banka ile Tüzel Kişi Arasında Yapılan Teverruk

GİRİŞ

Hac vazifelerini yerine getirmek için şehir dışına çıkan insanların, güvenilir din adamlarına değerli mallarını emanet bırakması ile başladığı düşünülen bankalar, günümüzde fatura ödeme, çek düzenleme, akreditif işlemleri v.b. gibi birçok farklı işlemin yapıldığı kuruluşlar haline gelmişlerdir. Özellikle 18. yy. da büyük bir değişime giden bankacılık sistemi, kendi sermayesini ve mallarını ortaya koymanın dışında, başka sermayedarların da tasarruflarını yöneten aracı kurumlar olarak kendilerini tanımlamışlardır.

Her ne kadar bankacılığın başlangıcı dini sebepler ekseninde gelişsede, semavi dinlerin hepsi, faizi katî bir dille yasaklamıştır. Fakat zaman içerisinde kutsal kitaplarda oluşan tahribat, faizi meşru sayan çıkarımların yapılmasına neden olmuştur. Günümüzde ise sadece İslam dini faiz karşısında ilk günkü duruşunu koruyabilmiştir.

İslami kurallar çerçevesinde ilk modern bankacık hareketleri 1960'lı yıllarda Mısır'da ortaya konmuştur. 1970'li yıllarda ise petrol fiyatlarındaki artış, İslam ülkelerinin gelirlerinde de artışa neden olmuş ve İslam ülkelerinde oluşan sermaye birikiminin başka ülkelere aktarılması amacıyla faizsiz bankacılık sistemi kurulmuştur. Böylece faiz sistemine kısmen alternatif olabilecek, dini hassasiyetlere sahip bir bankacılık modeli ortaya çıkmıştır.

Faizsiz bankacılık, mâli sektörde faaliyet gösteren, reel ekonomiyi finanse eden ve katılım esasına dayanan bir bankacılık türüdür. Dini düsturlara uygun olarak hareket etmek zorunda olan bu bankalar, ticari faaliyetleri sonucunda elde ettikleri kârı/zararı mûdileri (müşterileri) ile ortaklık esasları çerçevesinde paylaşmaktadırlar.

Ülkemizdeki ilk müesseselerini, 1980’li yıllarda “Özel Finans Kurumları” (ÖFK) adı altında açan faizsiz bankacılık kurumları, İslami düsturlara göre organize olmuşlardır. ÖFK’lerin 1999 yılında banka statüsüne alınmasının ardından, 2005 yılında yapılan 5411 Sayılı Kanunun düzenlemesi ile adları “Katılım Bankaları” olarak değiştirilmiştir. Toplamda yirmi dokuz yılı aşkın faaliyet gösteren Türk Katılım Bankaları, kuruldukları ilk günden beri istikrarlı bir şekilde büyümeye (2001 yılı hariç) devam etmiştir. Günümüzde ise, Türk Bankacılık Sektörü’nün %6’sını (2013 verilerine göre) oluşturmaktadırlar.

Dünyada sağlam bankacılık modeli olarak da tanımlanan bu sistem, özellikle 2009 yılında yaşanan küresel kriz sonrası dikkatleri üzerine çekmiştir. 2013 yılı sonunda dünya genelinde 1,8 trilyon dolar hacme ulaşması beklenen sektöre ilgi giderek artmaktadır. İngiltere, Almanya gibi Avrupa Ülkeleri de dâhil olmak üzere tüm dünya, sektöre merkez olabilmek için rekabete girmiş durumdadır. Türkiye’nin ise Ziraat ve Halk Bankası bünyelerinde faizsiz finans kurumları oluşturma girişimi bulunmaktadır.

2023 yılı hedefleri arasında ilk on ekonomiye girme amacı olan Türkiye’nin uluslararası sermayeyi cezp etmesi gerekmektedir. Bu nedenle Türk Finans Sektörü’nü geliştirecek adımlar atılmalıdır. Uygulanacak politikaların sıkı ilişkiler kurabileceğimiz Orta Doğu ve Körfez sermayelerine yönelik katılım bankacılığı ile yürütülmesi, hedef kitle için uygun görülmektedir. Bununla beraber, yapılan çalışmaların tarihi bağlarımızla ve akrabalık ilişkilerimizle paralel sürdürülmesinin sürece katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca, fon kullandırma araçları hakkında yapılacak araştırmaların, Türk katılım bankacılığı sistemine uygun yeni araçlar katacağı ve böylece katılım finansmanı tabanının genişleyeceği ön görülmektedir.

Bu çalışma, katılım bankacılığının dünyada ne yöne gittiğini, hangi yönde geliştiğini ve Türkiye’nin bu işleyiş içerisinde konumunun ne olduğunu belirleyip, Türk Mali ve Bankacılık Sistemi’ne en uygun fon kullandırma yöntemlerini incelemeyi amaçlamaktadır.

Çalışma hazırlanırken; kitaplar, makaleler, dergiler, raporlar, seminerler, gazeteler vb. gibi yazılı kaynaklar başta olmak üzere, internet kökenli resmi-resmi olmayan ilgili tüm kaynaklar taranmış ve elde edilen verilerin Türk Katılım Bankacılığı sistemine uygunluğu denetlenmeye çalışılmıştır.

Çalışmada yöntem olarak, Türk Katılım Bankası çalışanlarına sorulan on yedi soruluk bir anket ve Türkiye’deki mevcut katılım bankaları verilerinin karşılaştırmalı olarak analizi kullanılacaktır.

Çalışma içerisinde, katılım bankacılığının klasik bankacılık sistemine kısmen alternatif olabileceği varsayılacaktır. Dünya genelinde fikhî mutabakatın sağlanmadığı konularda, Türkiye Katılım Bankaları Fetva Kurulu’nun kararları referans alınacaktır.

Çalışma dört bölümden oluşacaktır. Birinci bölümde; bankacılık kavramsal olarak ele alınıp, modern finans sisteminin işleyişi hakkında bilgi vermeye çalışılacaktır. İkinci bölümde; faizsiz finansın doğuşu, tarihi ve yöntemleri incelenecektir. Böylece katılım bankalarının işleyişi ve felsefesi hakkında bilgi sahibi olunarak “Neden katılım bankacılığı?” sorusuna cevap aranacaktır. Ayrıca katılım finansmanı için dünyada kullanılan başlıca fon sağlama yöntemleri incelenerek, Türk Katılım Bankacılığı Sektörü’ne uygun araçlar tespit edilmeye çalışılacaktır. Üçüncü bölümde ise; küresel ölçekte katılım bankacılığı incelenecek ve Türkiye’nin bu sistem içinde konumu belirlenmek istenecektir. Derlenen veriler ile Türkiye’deki Katılım Bankacılığı hakkında analiz yapılmaya çalışılacaktır. Dördüncü ve son bölümde ise; Türkiye’deki katılım bankası çalışanlarına yapılan anketin analizi yapılacaktır.

Çalışma hazırlanırken kaynak bulunmasında bazı sorunlar yaşanmıştır. Özellikle katılım bankalarının fon kullandırma yöntemleri hakkında analizsel verilere hiçbir yerde rastlanılmamıştır. Bu konuda, katılım bankalarının daha şeffaf ve açıklayıcı olmaları beklenilmektedir.

I. BÖLÜM: TÜRK BANKACILIK SİSTEMİ

Çalışmanın ilk bölümü olan bu kısımda bankacılığın kavramlaştırılmasına yönelik bazı temel konular ele alınacaktır. Böylece bankacılık sisteminin tarihsel ve kurumsal amaçları hakkında ayrıntılı bilgi verilerek, yaşadığı evrim süreci anlatılacaktır.

1.1. FİNANSAL SİSTEM VE UNSURLARI

Finansal sistem ekonomideki fon arz ve talebini dengeleyen, fonları; zaman, miktar, vade ve kişiler bakımından kullanılabilir duruma getirme fonksiyonu gören bir sistemdir. Böylelikle fertlerin tasarrufları yatırımlara kanalize edilmektedir. Bu sistemi oluşturan kuruluşları ise banka ve banka dışı malî aracı kuruluşlar olarak sınıflandırmak mümkündür.¹

Finansal piyasalarda fonların el değiştirmesi, fon arz edenlerin fon talep edenlere bir belge vermesi ile gerçekleşir. Bu nedenle, kıymetli evrak niteliği taşıyan bu belgelerin satıldığı pazarlara “Finansal Piyasalar” denilmektedir.

Finansal sistemi düzenleyen, hukuki ve idari bazı kurumlar bulunmaktadır. Bu kurumlar yazılı veya bazı gelenek haline gelmiş kurallar doğrultusunda işlemektedir. Bu sistemi oluşturan temel unsurları 5 grupta incelemek mümkündür.

- 1- Fon arz edenler (Tasarrufla bulunanlar),
- 2- Fon talep edenler (Yatırımcılar, Tüketiciler),
- 3- Yatırım ve finansman araçları,
- 4- Yardımcı kuruluşlar,

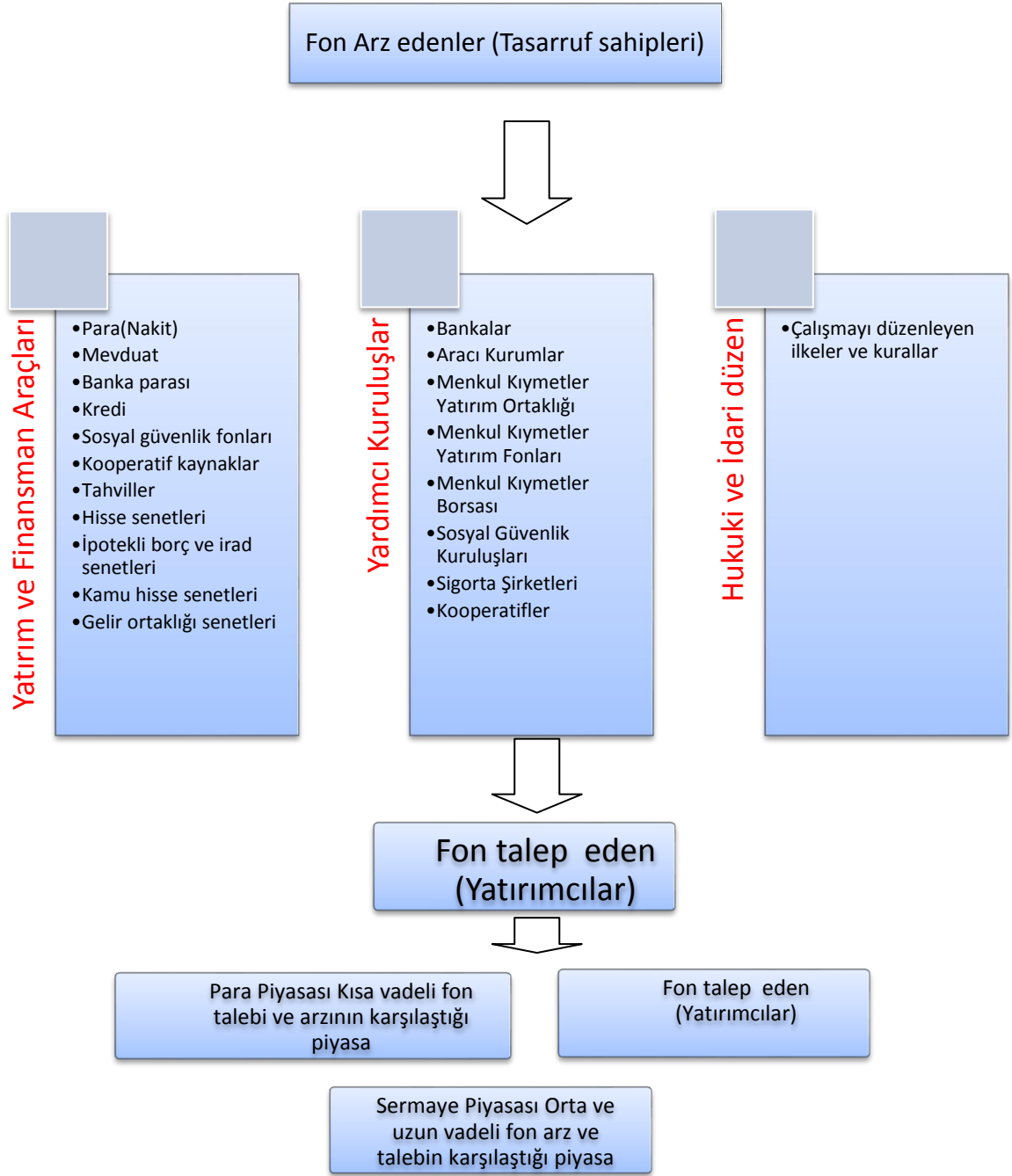
---

¹ AKDiŞ Muhammet, **Global Finansal Sistem Finansal Krizler ve Türkiye**, Beta Yayınları, İstanbul, 2000, s. 5.

5- İdari ve hukuki düzenlemeyi yapan kurumlardır.

Fon arz edenlerin ellerindeki tasarrufları piyasaya sürmelerindeki amaç gelir elde etmektir. Bu nedenle piyasaya sundukları tasarrufları elde etmenin bir maliyeti olmak zorundadır. Finansal piyasalarda bu maliyetleri bazı yardımcı kuruluşlar vasıtasıyla faiz olarak fon talep edenlerden almaktadır. Daha sonra bu gelirler, aracı hizmet bedelini çıkardıktan sonra fon arz edenlere verilmektedir. Bu bir nevi sermayenin kiralanması işlemidir. Bu şekilde hem fon talep edenlerin hem de fon arz edenlerin kârlı çıkması amaçlanmaktadır.

Finansal sistem öğelerini daha ayrıntısalı olarak aşağıdaki şekilde görmek mümkündür.

Şekil 1: Finansal Sistem ve Öğeleri

Kaynak: KARALAR Rıdvan v.d., **Genel İşletme**, Açık Öğretim Fakültesi Yayını, 2004, s. 75.

Faiz, para ya da sermayenin başkalarının kullanımına sunulması karşılığında alınan bir karşılık olmaktadır. Nasıl ki bina, araç - gereç ve benzeri şeyler, belirli bir süre için başkalarının kullanımına sunulduğunda kira alınıyorsa, paranın da

başkalarının kullanımına sunulmasında bir karşılık alınacaktır. Diğer bir ifadeyle faiz, paranın o günkü kullanım hakkından vazgeçmenin bir karşılığı olmaktadır. Finansal piyasaları faiz kadar etkileyen başka bir faktör yok denilebilir. Değişik faiz oranlarında finansal piyasalara sunulan fonların hacmi farklı olduğu gibi talebi de farklı olacaktır. Faizlerin düzeyi, hem fon arzını hem de fon talebini etkilerken, aynı zamanda fonların para ya da sermaye piyasasına doğru akış yönünü de etkiler. Faiz, fon talep edenler için bir maliyet iken, fon arz edenler için bir getirdir. Fon arzını, fon talebine eşit kılan faiz oranı piyasa faiz oranını oluşturur. Finansal sistemde bir değil çok sayıda faiz vardır. Hatta aynı kurumun farklı faiz oranlarıyla borçlandığı görülmektedir. Etkin işleyen finansal piyasalarda faiz-getiri oranı doğru değerde oluşur. Diğer bir ifadeyle, böyle piyasalarda para dâhil çeşitli finansal varlıkların faiz-getiri oranıyla riski aynı yönde hareket eder. Riski düşük olan finansal varlığın faiz-getiri oranı düşük, riski yüksek olanın faiz-getiri oranı yüksek olur.²

1.2.BANKACILIĞIN TANIMI

Banka kavramının literatürde birçok tanımı olmasına rağmen, genel anlamda şöyle bir tanım yapılabilir. “Banka, kendi veya müşterilerinin tasarruf mevduatı olarak biriktirdikleri paraları toplayan ve bunları faiz karşılığında diğer müşterilerine ödünç vererek yatırıma katkıda bulunan, diğer yandan yurt içi ve yurtdışı ödeme işlemlerini kolaylaştıran bir ticari işletmedir”³

Zaman içerisinde gelişen finansal ihtiyaçlara paralel olarak gelişim gösteren bankacılığın, tam olarak bir tanımını yapmak çok zordur. Bu nedenle yapılan tanımlar bankacılığın genel fonksiyonları üzerine inşa edilmektedir.

Bankalar, gördükleri çok önemli işler ve yaptıkları büyük hizmetler sebebiyle her ülkenin ekonomik ve ticari faaliyetlerinde esaslı bir yer almışlardır. Bankaların ülke ekonomisi içindeki en önemli görevi, paralarını biriktirerek bir miktar gelir elde etmek üzere bankaya yatıran tüzel ve gerçek kişilerle bir müddet için paraya ihtiyacı olan gerçek ve tüzel kişiler arasındaki bağlantıyı sağlamaktır. Başka bir deyişle,

² KARALAR Rıdvan v.d., **Genel İşletme**, Açık Öğretim Fakültesi Yayını, 2004, s. 78.

³ DAĞ Sinan, “Türkiye’deki Katılım ve Mevduat Bankalarının Etkinliklerinin Veri Zarflama Analizi İle Karşılaştırılması”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kütahya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya, 2011, s. 4.

kredi vermek isteyen ile kredi almak isteyen arasında aracılık yapmaktır. Bu şekilde hem ülkenin ekonomik gelişmesi hızlanır hem de tasarruf edilen paraların toplamı çoğalır ve tasarruf düşüncesi yerleşir. Bu saydıklarımızın dışında bankalar, sundukları hizmetler nedeniyle şu fonksiyonları da yerine getirmektedirler.⁴

- Menkul kıymet çıkarılmasına aracılık etmek,
- Aksiyon, obligasyon (Borç senedi, tahvil gibi kıymetli evrak) alım satımına aracılık etmek,
- Kupon ve ikramiyelerin tahsilini yapmak,
- Kasa kiralamak,
- İstihbarat işlerini yapmak,
- Senet tahsil etmek,
- Para naklini gerçekleştirmek ve
- Dış ticarete aracılık etmektir.

Bankacılık temel faaliyetleri, aracı bir kurum olarak piyasalarda fon arz edenlerle talep edenlerin karşılaşmasını sağlamaktadır. Bu faaliyetlerini yerine getirirken elde ettiği optimal işlem ücretlerinin de bankacılığın temel gelir kaynaklarından birini oluşturmaktadır.

1.3.BANKACILIĞIN FONKSİYONEL GELİŞİMİ

Bankacılığın nasıl doğduğu hakkında çeşitli fikirler bulunmaktadır. Bu fikirlerden biri, genelde hac gibi dini vecibelerini yerine getirmek için uzak yerlere seyahate giden insanların, yanında taşınması riskli olan değerli eşyalarını güvenilir din adamlarına bırakmaları ve din adamlarının bu değerli eşyaları ihtiyaç sahiplerine ödünç olarak dağıtması sonucu geliştiği fikridir. Daha sonraki dönemlerde ise

---

⁴ DOĞAN Sibel, "Katılım Bankaları ve Ekonomiye Etkileri: Türkiye Örneği", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008, s. 4-5.

özellikle paranın icadından sonra gelişen ticari faaliyetler sonucunda bankacılık faaliyetlerinin daha hızlı geliştiği söylenebilir.

Bankacılığın fonksiyonel evrimi 6 aşamada incelenmektedir.⁵

Birinci aşama, ödeme aracı olarak sadece metal paraların kullanıldığı dönemdir. Bu dönemde, kıymetli madenlerden para kesme (darbetme) yetkisi hükümdar, kral ya da senyörlere aitti. Bu yüzden, bankaların fonksiyonu, kendilerine emanet edilen bu paraları emin bir şekilde muhafaza etmekten ibaretti. Hatta yaptıkları bu iş için, bir koruma ücreti de almaktaydılar. Genellikle, o dönemin ödeme aracı olarak altın para kullanıldığı için, bankerlerin müşterilerine verdikleri “alındı” makbuzlarına altın sertifikası denilirdi.

Bankacılıktaki ikinci önemli aşama, basit koruma bankacılığından, ek satın alma gücü oluşturma dönemine geçiştir. Kendilerine emanet edilen maden paraların önemli bir kısmının âtil kaldığını fark eden bankacılar, kasalarındaki toplam madeni para miktarından daha fazla tutarda sertifika vermeye başladılar. Böylece, mevduat ve ticaret bankalarının ek satın alma gücü üretme yolu da bulunmuş oldu.

Üçüncü aşamada, bankacılık faaliyetleri kârlı bir iş durumuna gelince, o devrin kamu yöneticileri de bankacılığa önem vermişlerdir. Emisyon ayrıcalıklı, yani yasal olarak satın alma gücü üretebilme yetkisine sahip, lider nitelikli merkez bankaları kurulmuştur. Ticaret bankalarının vermiş olduğu sertifikalarla emisyon yapan ayrıcalıklı bankaların çıkardığı paralar birlikte ekonomik dolaşıma girmiştir. Emisyon bankalarının paraları, kamu desteğini aldığı için, daha üstün bir nitelik kazanmıştır. Ayrıca diğer bankalar, kendi aralarındaki borç ve alacak işlemlerinin tasfiyesinde, emisyon bankalarının parasını kullanmaya başlamışlardır. Merkez bankasının parası da böylece “asıl” para olma niteliği kazanmıştır.

Dördüncü aşamada; ekonomik dolaşım aracı olarak, sadece emisyon bankalarının parası kullanılmaya başlanmıştır. Diğer banka sertifikalarının parası kullanılmamaya başlanmıştır. Diğer banka sertifikalarının, altına çevrilebilirliğide

---

⁵DOĞAN, “Katılım Bankaları ve Ekonomiye Etkileri: Türkiye Örneği”, s. 5-6.

ortadan kalkmıştır. Artık bu makbuzları sadece merkez bankası parasına çevirme durumu söz konusu olmuştur. Ancak, emisyon bankasının çıkarmış olduğu banknotların altına çevrilebilirliğine hiç dokunulmamıştır. Diğer bankalar, altın paraları sadece milletlerarası ödemelerde kullanmışlardır.

Beşinci aşamada, karşılıklı kâğıt paralar ortadan kalkmış, yani merkez bankası banknotları altına çevrilebilme özelliğini kaybetmiştir. Yine bu dönemde - ufaklık paralar- hariç tüm madeni paralar da ortadan kaldırılmıştır. Merkez bankaları tarafından çıkarılan paralar zorunlu dolaşıma tabi olmuştur. Ekonomide, ödeme aracı olarak sadece merkez bankası parasının kalması ve bu paraların kullanılması zorunlu hale getirilmiştir. Bu durum, (cebri tedavül) emisyon bankalarına büyük ekonomik ve sosyal sorumluluklar yüklemiştir. Altınlar, sadece milletlerarası ödemelerde kullanılmaya başlanmıştır.

Altıncı aşamada, çağdaş merkez bankacılığı anlayışı doğmuş, emisyon kurumları kamu tarafından kurulmuş ya da tamamen kamu denetimine alınmıştır. Diğer bankaların para ve kredi konusundaki faaliyetleri bu üst bankanın denetimine girmiştir. Böylece, hem fonksiyonel hem de yasal yönlerden bankaların bankası durumuna geçen merkez bankaları, bir ekonomideki para ve kredi politikasının hem oluşturulmasını, hem denetimlerini, hem de icrasını üstlenmişlerdir.

Yukarıdaki bilgilerden de anlaşılacağı üzere bankacılığın gelişimi, kullandığı araçların gelişimi ile hep bir paralellik göstermiştir. Bu nedenle bankacılığın ileriki dönemlerde de büyümesine devam edebilmesi için mevcut bulunan araçları geliştirmesi ve yeni enstrümanlar ortaya çıkarması gerekmektedir.

1.4.TÜRK BANKACILIK SİSTEMİNİN TARİHİ

İslam dinin bankacılığın temel gelir kaynağı olan faizi yasaklaması, Türk Bankacılık Sistemi'nin doğuşunu geciktirmiştir. Bu nedenle ilk Modern Türk bankaları, Osmanlı Devleti'nin kamu finansman borçlanmaları için kurduğu kuruluşlar ile başlamıştır.

Osmanlı Devletinden sonra kurulan Türkiye Cumhuriyetinde, ise vizyon değişimi ve küresel sermaye hareketleri ile Türk Bankacılık Sistemi yeniden şekillenmiştir. Bu nedenle Türk Bankacılık Sistemi'ni Osmanlı dönemi (kuruluş) ve Cumhuriyet dönemi (gelişim) olarak iki başlıkta incelememiz daha doğru olacaktır.

1.4.1. Osmanlı Döneminde Bankacılık

Osmanlı İmparatorluğu'nda ilk banka Der-Seadet Bankası adıyla 1847 yılında kurulmuştur. İlk kâğıt para 1840 yılında bütçe açıklarını kapatmak için çıkarılmıştır. Kaime adı verilen bu paranın miktarı o dönemlerde sürekli açık veren Osmanlı Hazinesi'nin kaynak ihtiyacının karşılanması amacıyla kısa sürede önemli oranda arttırılmıştır. Sürekli dış ticaret açıkları verilmesinin de etkisiyle birkaç yıl içerisinde kaimelerin yabancı paralar karşısındaki değeri önemli düşüşler göstermiş, bu nedenle ithalatın finansmanı için dış piyasalardan kaynak bulunması zorlaşmıştır. Bu durum hükümeti kaimelerin dış değerinin korunması için çareler aramaya sevk etmiştir. 1845 yılında Galata bankerlerinin ileri gelenlerinden iki tanesi ile bir anlaşma yapılarak Osmanlı ithalatının finansmanının sabit bir döviz kuru üzerinden bu bankerler tarafından dış malî piyasalara yazılacak poliçelerle finanse edilmesi uygulaması başlatılmıştır. Bu sözleşme 1847 yılında yenileneceği sırada, bankerler hükümetten aynı işlevi yerine getirmek üzere bir banka kurmalarının kabulünü istemişler ve bu istek kabul edilmiştir. Bu şekilde kurulmuş olan İstanbul Bankası faaliyetinin sona erdiği 1852 yılına kadar kaimelerin dış değerinin sabit kalması yönünde önemli katkılarda bulunmuştur.⁶

---

⁶ KESKİN Ekrem v.d., **50 Yılında Türkiye Bankalar Birliği ve Türkiye Bankacılık Sistemi 1958-2007**, 2008, s. 1.

1854 yılında Kırım Savaşı sırasında yurt dışından ilk kez borçlanan Osmanlı Hükümeti'nin dış borçlarının ödenmesi konusunda aracılık görevi üstlenecek bir devlet bankasına ihtiyaç duyması üzerine, 1856 yılında merkezi Londra'da bulunan İngiliz sermayeli "Ottoman Bank (Bank-ı Osmanî)" kurulmuştur. Bankanın yetkileri küçük miktarlarda kredi vermek, hükümete avans sağlamak ve bazı hazine bonolarını iskonto etmekle sınırlandırılmıştır.⁷

1863 yılında Ottoman Bank kendini feshederek İngiliz-Fransız ortaklığı şeklinde "Bank-ı Osmanî-i Şahane (Osmanlı Bankası)" adını almış ve bir devlet bankası niteliği kazanmıştır. Bankaya otuz yıllık bir süre için banknot basma ayrıcalığı ve tekeli verilmiştir. Banka ayrıca devletin haznedarlığını üstlenerek devlet gelirlerini tahsil etmek, hazinenin ödemelerini yerine getirip bonolarını iskonto etmek, iç ve dış borçlara ilişkin faiz ve anapara ödemelerini yapmakla da görevlendirilmiştir.⁸

Para sisteminin sağlıklı hale getirilmesi ve Bank-ı Osmanî-i Şahane'nin kurulması, Tanzimat'ın malîye alanındaki icraatlarının başında yer alıyordu. Banka, Osmanlı İmparatorluğu'na borç kaynağı yaratacak, borçlanmalarda aracı rolü üstlenecek ve devlet bankalarının en önemli imtiyazlarından biri olan para basma hakkını kullanacaktı. 17 Şubat 1875'te imzalanan yeni bir sözleşme ile banka, imparatorluğun hazinedarı konumuna getirildi. Böylece, artan mâli desteğine karşılık, bütçenin hazırlanmasında ve uygulamasında söz sahibi olarak hazine işlemlerinde de tekel durumuna geldi.⁹

1881 yılında Duyum-u Umumiye'nin kurulması ile yabancı sermayeli bankalar giderek çoğalmıştır. Ülkenin bağımsızlığı için tehdit sayılabilecek düzeye ulaşan bu liberal politikalar, Cumhuriyet sonrası bankacılık sistemi için ulusal nitelikteki bankaların kurulmasına sebep olmuştur.

---

⁷ <http://www.tcmb.gov.tr/yeni/banka/tarihce.html>, (25.10.2013)

⁸ www.tcmb.gov.tr, (25.10.2013)

⁹ <http://www.obarsiv.com/ob-tarih.html>, Osmanlı Bankası Arşiv ve Araştırma Merkezi, (25.10.2013)

Osmanlı devleti ilk bankasını ekonomik sıkıntılarına çözüm üretebilmek için açmıştır. Fakat durum giderek daha da vahimleşmiş, aldığı borçların faizini bile ödeyemez hale gelmiştir.

1.4.2. Cumhuriyet Dönemi Sonrası Bankacılık

Osmanlı Devleti'nin yıkılması sonrası kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin devraldığı iktisadi yapı oldukça yıpranmış ve büyük ölçüde tarıma dayalıydı. Bu bağlamda kuruluş yıllarındaki iktisat politikaları, iktisadi ve sosyal yapının değiştirilmesine yönelik olmuştur. Cumhuriyet Dönemi'nde ekonominin alacağı yön ve biçim, Şubat 1923 tarihinde tüccar, sanayici, çiftçi ve işçi kesimlerinden delegelerin katılımıyla gerçekleştirilen İzmir İktisat Kongresinde temel nitelikleriyle belirlenmiştir. Kongrede, iktisadi gelişme için ulusal bankacılığın kurulması ve geliştirilmesi gerekliliği tüm katılımcılar tarafından dile getirilmiştir. Bu çerçevede iktisadi kalkınmanın hızlandırılmasında bankacılık kesiminin taşıdığı önemin bilinci içinde ulusal bankacılığın geliştirilmesi için çeşitli girişimlerde bulunulmuştur.¹⁰

I. İzmir İktisat Kongresi'nde alınan kararlar uyarınca, ülkeye devletçilik politikası hâkim olmuş ve ekonomide temel sektörleri desteklemek ve finanse etmek üzere 1924 yılında Türkiye İş Bankası, 1925 yılında Sinaî ve Maadin Bankası ve 1927 yılında Emlak ve Eytam Bankası kurulmuştur. Bu bankalardan Türkiye İş Bankası'nın ticari krediler, Sinaî ve Maadin Bankası'nın endüstri kredileri ve Emlak ve Eytam Bankası'nın konut kredileri üzerine yoğunlaşmaları öngörülmüştür. 1930'larda Merkez Bankası da dâhil olmak üzere, 6 devlet bankası daha kurulmuştur.¹¹

1930'lu yılların başlarında, bu iç ve dış etkilerin sonucu olarak, 1920'li yıllarda izlenen özel kesimin özendirilmesi ile sanayileşme stratejisi bir tarafa bırakılarak, kamu iktisadi girişimleri aracılığı ile sanayi yatırımlarda bulunularak sanayileşme stratejisi benimsenmiştir. "İktisadi Devletçilik" olarak adlandırılan bu sanayileşme stratejisinin temelinde Türkiye'nin o dönemde içinde bulunduğu

¹⁰ COŞKUN M. Necat v.d., **Türkiye'de Bankacılık Sektörü Piyasa Yapısı, Firma Davranışları ve Rekabet Analizi**, İstanbul, 2012, s. 5.

¹¹ BAKDUR Alper, "Bankacılık Sektörünü Düzenleyen Kurumların Yapıları: Ülke Uygulamaları ve Türkiye için Öneri", DPT Uzmanlık Tezleri, 2003, s. 11.

koşullar nedeniyle, büyük sermaye gerektiren ve ileri derecede teknik bilgiye ihtiyaç duyulan yatırımların gerçekleştirilmesinde, devletin özel kesime göre daha fazla olanaklara sahip olduğu görüşü bulunmaktadır. Bu dönemde, Sümerbank (1933), Belediyeler Bankası (1933), Etibank (1935), Denizbank (1937) ve Halk Bankası ve Halk Sandıkları (1938), sanayi planlarında yer alan işletmelerin kurulması, işletilmesi ve finansman ihtiyaçlarının sağlanması amacıyla, kamu tarafından, özel amaçlı banka statüsüyle kurulmuştur.¹²

1960'lı yıllara gelindiğinde, Türkiye'de yeterli ölçüde ticaret bankası bulunduğu daha çok ihtisas bankalarına öncelik verilmesi gerektiği düşüncesiyle yeni yabancı banka ve özel durum haricinde ticaret bankası kuruluşuna izin verilmemiştir. Dönem içinde, 5'i kalkınma, T.C. Turizm Bankası (1962), Sanayi Yatırım ve Kredi Bankası (1963), Devlet Yatırım Bankası (1964), Türkiye Maden Bankası (1968), Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası (1976), 2'si ticaret Amerika Birleşik Devletleri (ABD)-Türk Dış Ticaret Bankası (1964) ve Arap Türk Bankası (1977) olmak üzere toplam yedi banka kurulmuştur. Ayrıca, dünyada da yaygın olan holding bankacılığı özel sektör yatırımlarını hızlandıracak düşüncesiyle devlet tarafından teşvik edilmiş ve özel ticaret bankalarının büyük bir bölümü holding bankasına dönüşmüştür.¹³

24 Ocak 1980'de alınan kararlar ile Türk Bankacılık tarihi yepyeni bir yapıya bürünmüştür. Türk bankacılık sistemini piyasa ekonomisi ile rekabetçi bir yapıya çevirmeyi amaçlayan bu kararlar, devlet politikasının liberal olarak kendini yeniden dizayn etmesini sağlamıştır.

1980'li yıllarda bankacılık sektöründe uygulanan serbestleşmeye yönelik politikaların temel unsurları aşağıdaki şekilde özetlenebilir: Seçici kredi politikalarının kaldırılması, faiz oranlarının serbest bırakılması ve reel olarak pozitif düzeye erişmesinin yolunun açılması, sektöre yeni banka girişlerinin kolaylaştırılması, yabancı bankaların Türkiye'de faaliyet göstermeleri için uygun bir

---

¹² COŞKUN v.d, **Türkiye'de Bankacılık Sektörü Piyasa Yapısı, Firma Davranışları ve Rekabet Analizi**, s.4.

¹³ COŞKUN v.d, **Türkiye'de Bankacılık Sektörü Piyasa Yapısı, Firma Davranışları ve Rekabet Analizi**, s.5.

ortamın hazırlanması. Bunların dışında bankacılık sektörünün uluslararası piyasalardan fon tedarik etmesi serbest bırakılmış, sektörde yer alan bankaların yabancı para cinsinden işlem yapmalarına izin verilmiş ve bankaların uluslararası kriterlere uygun yapılanma içerisine girmesine yönelik yasal düzenlemeler yapılmıştır. 1990'lerde banka kurmanın aşırı derecede kolaylaştırılması sonucu bankalar hızla çoğalmış, sayıları 80'leri bulmuş ve aktif büyüklükleri de yükselmiştir. Ayrıca istihdam, hizmet çeşitliliği ve teknolojik altyapı konularında da hızlı bir gelişme süreci yaşanmıştır.¹⁴

1994 yılı finansal sektör ve bankalar açısından risklerin büyük ölçüde zarara dönüştüğü bir yıl olmuştur. Kamu açığındaki büyümeye rağmen genişleyici politika uygulamasının sürdürüldüğü bir ortamda faiz oranlarının düşürülmesi yönündeki rasyonel olmayan ısrarcı yaklaşım nedeniyle finansal sektörde tansiyon yükselmiştir. Piyasalar tarafından gönderilen sinyallere rağmen, parasal genişleme ve finansal araçlara getirilen ek/yeni vergi gerek yurtiçi gerekse yurtdışı yatırımcıların TL cinsinden araçlardan kaçmalarına neden olmuştur. Faiz oranları rekor seviyelere yükselmiş, TL yabancı paralar karşısında değer kaybetmiş, finansal sistem küçülmüştür. 1994 yılında bankacılık sisteminin toplam aktifleri 68,6 milyar dolardan 51,6 milyar dolara, öz kaynaklar ise 6,6 milyar dolardan 4,3 milyar dolara küçülmüştür.¹⁵

1994 krizinin olumsuz etkileri kısa sürede atlatılmıştır. Ancak, daha sonraki dönemde Uzakdoğu ve Rusya krizleri ile 1999 yılında yaşanan deprem felaketleri nedeniyle Türkiye ekonomisindeki ciddi daralma bankacılık sektörünü de olumsuz yönde etkilemiştir. Söz konusu olaylardan sonra sektörde yer alan bankalar yüksek riskli bir ortamda faaliyetlerini sürdürmüşlerdir.¹⁶

1999'lu yıllara gelindiğinde, Avrupa Birliği süreci için gerekli olan finansal reformların yapılması ve bankacılık sektöründe bazı düzenlemelere gidilmesi

---

¹⁴ BOYACIOĞLU Melek Acar, "1980 Sonrası Türk Bankacılık Sektöründeki Gelişmeler, Krizlerin Sektör Üzerindeki Etkileri ve İyileştirici Öneriler", **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Sayı:9, Konya, 2003, s. 524.

¹⁵ KESKİN v.d., **50 Yılında Türkiye Bankalar Birliği ve Türkiye Bankacılık Sistemi 1958-2007**, s. 16.

¹⁶ BOYACIOĞLU, **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, s. 527.

amacıyla Bankacılık Denetleme ve Düzenleme Kurumu (BDDK) kurulmuştur.  zerk bir kuruluş olan BDDK, 2000 yılında faaliyete geçmiştir. Kurulur kurulmaz Kasım 2000 ve Şubat 2001 gibi iki büyük krizle karşı karşıya kalan BDDK, Türk bankacılık sektörü için bir dönemeç olan bu krizlerde önemli roller üstlenmiştir. Bazı bankaların birleŐtirildiĐi, bazılarının faaliyet izinlerinin kaldırıldığı bu krizlerde Türk bankacılık sistemi önemli dersler çıkarmıştır.

2000  ncesi bankacılık tarihi, bankaların 2000 yılı sonrasında yapılanmalarının nedeni olarak da ele alınabilir. 2001 ve sonrası dönem Türk Bankacılığının en önemli özellikleri, bankacılık sisteminde ŐeffaflıĐın  ne çıkması, uluslararası ölçüm ve denetim standartlarına uyum sağlanması ve Türk Bankacılık sisteminin küresel sermayeye açılması olarak sayılabilmektedir.¹⁷

Tasarrufların yatırıma dönüŐme sürecinin etkinleŐtirilmesi, mal  aracılık üzerindeki kamusal yüklerin tespit edilmesi ve gerekli eylem planının hazırlanmasına yönelik olarak 2003 yılı Mart ayında baŐlanan çalışma sonuçlanmış, aracılık maliyetlerinin azaltılması amacıyla çeşitli düzenlemeler getirilmiştir. Aralık 2003’de yürürlüğe giren 5020 sayılı kanun ile TMSF, BDDK bünyesinden ayrılarak, ayrı bir kurul tarafından idare edilmeye başlamıştır.¹⁸

Krizlerden sonraki dönemlerde de bankacılık sektöründeki yapısal reformlara devam edilmiştir. 2005 yılında 5411 sayılı Bankacılık Kanunu’nun yürürlüğe girmesiyle  zel Finans Kurumları’nın (ÖFK) isimleri “Katılım Bankaları” olarak değiştirilmiştir.

2001 krizinden sonra bankacılık sektörü ile birlikte giderek güçlenen Türkiye ekonomisi, bazı finansal hedeflerin konulmasını sağlamıştır. Bunlardan en önemlisi “2023 yılına kadar İstanbul’u dünyanın ilk on finans merkezinden birisi

---

¹⁷ KUZU Ömer Hakan, “Türk Bankacılık Sektöründeki Yeniden Yapılanmaların Tarihsel Gelişimi İçerisinde Analitik Olarak İncelenmesi”, **Dicle Üniversitesi İİBF Dergisi** C:2 S:4, 2013, s. 32.

¹⁸ ALP YİĞİT Pelin, “Düşen Enflasyon Ortamında Bankacılık ve Türk ve Bankacılık Sektörü”, Uzmanlık Yeterlilik Tezi, TCMB Bankacılık ve Finansal Kurumlar Genel Müdürlüğü, Ankara, 2005, s. 24.

yapmaktır".¹⁹ Böylece Türkiye'yi küresel ölçekte söz sahibi bir ülke konumuna getirmek amaçlanmaktadır

Tablo 1: Türkiye'de Bankacılıkla İlgili Tarihsel Dönüm Noktaları
(1847-2005)

YIL	
1847	Osmanlı'da ilk banka: İstanbul Bankası'nın (Bank-ı Derdesaâdet/Banque de Constantinople) kurulması
1856	Bank-ı Osmâni'nin kurulması
1863	Osmanlı Bankası'nın kurulması (Bank-ı Osmâni-i Şahane)
1863	Memleket sandıkları
1967	Emniyet sandığı
1881	Duyûn-ı Umumiye
1908	II. Meşrutiyet'in ilanı
1923	İzmir İktisat Kongresi
1924	İş Bankası'nın kurulması
1925	Türkiye sanayi ve Maadin Bankası'nın kurulması
1927	Emlak ve Eytam Bankası'nın kurulması
1930	Merkez Bankası'nın kuruması
1936	2999 sayılı Bankalar Kanunu'nun yürürlüğe girmesi
1950	Türkiye Sınayi Kalkınma Bankasının kurulması (TSKB)
1958	Türkiye Bankalar Birliği'nin (TBB) kurulması
1980	24 Ocak 1980 Kararları
1983	Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'nun (TMSF) kurulması
1994	1994 Ekonomik Krizi
1999	Bankacılık Düzenleme ve Denetleme (BDDK) Kurumu'nun kurulması
2001	2001 Şubat Bankacılık krizi
2005	5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun yürürlüğe girmesi

Kaynak: ÖZSOY M. Şerafettin, **Sağlam Bankacılık Modeli ile Katılım Bankacılığına Giriş**, İstanbul, 2012, s. 33.

¹⁹ ERTAŞ Vahdettin, **İslam Kalkınma Bankası – Sermaye Piyasası Kurulu Ortak Konferansı**, Konuşma Metni, 2013 <http://www.spk.gov.tr/duyurugoster.aspx?aid=20130620&subid=0&ct=f> 09.12.2013.

1.5.TÜRK BANKA SİSTEMİNDEKİ BANKA TÜRLERİ

Türkiye’deki Bankacılık sisteminin Merkez Bankacılığı, Ticaret Bankacılığı, Yatırım Bankacılığı ve Katılım Bankacılığı olmak üzere 4 türü bulunmaktadır.

1.5.1. Merkez Bankası

Temel amacı fiyat istikrarını sağlamak olan Merkez Bankası, bu amacına ulaşabilmek için uygulayacağı para politikası ve kullanacağı para politikası araçlarını doğrudan kendisi belirlemektedir. Anonim şirket statüsünde olan Merkez Bankası, bankalara son kredi veren mercii görevini de üstlenmiş bulunmaktadır.²⁰

Merkez Bankası, fiyat istikrarı amacına ulaşmak için uygulayacağı para politikasını ve kullanacağı para politikası araçlarını doğrudan belirleme yetkisine sahiptir. Bu da Merkez Bankası’nın, birçok gelişmiş ülke merkez bankalarındaki uygulamalara paralel olarak, kanunen araç bağımsızlığına sahip olduğu anlamına gelmektedir.²¹

Merkez bankalarının uyguladıkları politikalar ve mevcut kurumsal yapıları, içinde buldukları ülkenin siyasi ve toplumsal gelişmelerinden ve ekonomi politikalarının bütününden ayrı düşünülemezler. Son yıllarda küreselleşme ile birlikte uluslararası piyasalar ve dış ekonomiler de bu yapıda etkili olmaya başlamıştır. Bu kapsamda, tarihsel süreç içinde merkez bankalarının görev ve yetkileri zamanla değişmiştir.²²

Merkez bankaları bankalar üstü bir yapıya sahip oldukları için, özel finans kurumları da dâhil olmak üzere tüm malî kurumlardan bilgi ve belge almaya yetkileri bulunmaktadır.

Merkez Bankası kendi çalışmaları ve uygulamaları ile ilgili olarak, içeriğini ve dönemlerini kendi belirleyeceği raporlar çıkarmaktadır. Merkez Bankası,

---

²⁰ BAKDUR, “Bankacılık Sektörünü Düzenleyen Kurumların Yapıları: Ülke Uygulamaları ve Türkiye için Öneri” s. 21.

²¹ TCMB, **Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası**, TCMB Tanıtıcı Broşürü, TCMB Yayınları, 2012, <http://www.tcmb.gov.tr/> 19.11.2013.

²² TCMB, **Dünden Bugüne Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası**, Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Yayınları, 2008, s. 1.

belirlenen hedeflere ilan edilen sürelerde ulaşılamaması ya da ulaşılamama olasılığının ortaya çıkması halinde, nedenlerini ve alınması gereken önlemleri hükümete yazılı olarak bildirmek ve kamuoyuna açıklamakla yükümlüdür.²³

1.5.2. Ticaret (Mevduat) Bankacılığı

Bu tür bankalar, geniş kitlelerden mevduat ve diğer isimler altında kaynak toplayan, bu kaynakları kredilendirme ve diğer malî işlemlerde kullanan, bu işlemleri devamlı suretle gerçekleştiren, ekonomide kayıtsal para oluşturan malî kuruluşlar olarak tanımlanabilir.²⁴

Mevduat toplama yetkisine sahip bankalar çoğunlukla “ticari banka” şeklinde de adlandırılmaktadır. Ticari bankalar kabul ettikleri mevduatı ticari senet iskontosu yoluyla borç verme yoluna gittikleri için iskonto bankası olarak da adlandırılmaktadırlar.²⁵

1.5.3. Yatırım Bankacılığı

Devletlerin ve firmaların uzun vadeli fon ihtiyaçlarını karşılamaları için onların hisse senetleri ve tahviller gibi menkul kıymetler ihraç etmelerine aracılık eden kurumlardır. Mevduat toplama yetkisine sahip olmayan yatırım bankaları, tahvil ihraç etmek ve kredi almak suretiyle elde ettikleri kaynakları kendi nam ve hesaplarına menkul kıymet almak ya da firmalara orta ve uzun vadeli yatırım ve proje kredisi sağlamak şeklinde kullanırlar. Yatırım bankaları, yatırım yaptıkları menkul kıymetleri daha sonra halka satmaları nedeniyle literatürde menkul kıymet taciri olarak da adlandırılırlar.²⁶

---

²³BAKDUR, “Bankacılık Sektörünü Düzenleyen Kurumların Yapıları: Ülke Uygulamaları ve Türkiye için Öneri” s. 23.

²⁴DOĞAN, “Katılım Bankaları ve Ekonomiye Etkileri: Türkiye Örneği”, s. 6.

²⁵AYDIN Nurhan v.d., **Bankacılık ve Sigortacılığa Giriş**, Açık Öğretim Fakültesi Yayını, 1. Baskı, 2012, s. 29.

²⁶YAĞCILAR Göçmen Gamze, **Türk Bankacılık Sektörünün Rekabet Yapısının Analizi**, BDDK Yayınları, Ankara, 2011, s. 13.

1.5.4. Kalkınma Bankacılığı

Çoğunlukla sermaye piyasaları gelişmemiş olan ülkelerin, kalkınabilmesi için gerekli olan sermayeyi, teknik desteği ve programlamayı yaparak ekonomik lokomotifleri canlandırmayı amaçlayan bankacılık türüdür.

Mevduat kabul edebilme yetkisine sahip olmadıkları için kullanacakları orta ve uzun vadeli kredilerin finansmanını uluslararası finansal kuruluşlardan, hükümet fonlarından borçlanarak ve tahvil ihraç ederek karşılamaktadırlar. Bazı durumlarda da doğrudan hisse senedi alarak yatırıma iştirak etmekte sonra da aldıkları hisse senetlerini halka satarak ya da kurulacak olan işletmelerin hisse senedi ve diğer borçlanma araçlarının alım-satımını yaparak sermaye piyasasının gelişimine katkı sağlarlar. Finansal kuruluş niteliği taşımayan ortaklıkların kuruluş ya da büyüme aşamalarında doğrudan hisse satın almak suretiyle yatırım yapan bankalar için tacir banka adlandırması yapılmaktadır. Bazı ülkelerde de kalkınma bankalarının sanayi bankası olarak da adlandırıldığı görülmektedir.²⁷

1.5.5. Katılım Bankacılığı

Katılım bankacılığı, faizsizlik prensiplerine göre çalışan, bu prensiplere uygun her türlü bankacılık faaliyetlerini gerçekleştiren, kâr ve zarara katılma esasına göre fon toplayıp, ticaret, ortaklık ve finansal kiralama yöntemleriyle fon kullandıran bir bankacılık modelidir.²⁸

Ticaretin ve sanayinin ihtiyaç duyduğu hammadde, yarı mamul veya mamul madde, gayrimenkul, makine veya her tür teçhizatın temini, bu yöntemler aracılığıyla sağlanmaktadır. Katılım bankaları nakit kredi vermezler, ancak halkın ihtiyaç duyabileceği bankacılık hizmetlerini sunarlar.²⁹

²⁷ ANADOLU ÜNİVERSİTESİ (b); a.g.e., s. 33.

²⁸TKBB, **Katılım Bankacılığı; Nedir? ; Nasıl Çalışır?**, Tanıtım Broşürü, Türkiye Katılım Bankaları Birliği Yayınları.

http://tkbb.org.tr/Documents/Brosur/%C4%B0lk%20sayfa%20KATILIM_BANKACILIGI-2.pdf, (19.11.2013).

²⁹ALBARAKA TÜRK, **Katılım Bankacılığı Sistemi Nedir?**, Albaraka Türk Tanıtım Broşürü, Albaraka Türk Yayınları, İstanbul.

Tablo 2: Türkiye'deki Katılım Bankaları

Katılım Bankaları	Kuruluş Tarihi	Öz Sermayesi (2012)
1- Kuveyt Türk	1983	1.684
2- Albaraka Türk	1984	1.218
3- Bank Asya	1996	2.349
4- Türkiye Finans*	2005	2.125
5- İhlas Finans**	1995	-

Şekil 1- Kuveyt Türk, Albaraka Türk, Bank Asya ve Türkiye Finans 2012 faaliyet raporlarından tarafımızca hazırlanmıştır.

* Family Finans (1985) ve Anadolu Finans (1990) kurumlarının 2005 yılında birleşmesi ile kurulmuştur.

**İhlas Finans 2001 yılında kapanmıştır.

Katılım bankacılığının kurulması ile modern finans sistemine karşı kısmı alternatif başka bir finans sisteminin kurulmuştur. Bu nedenle katılım bankacılığını sadece faiz hassasiyeti bulunan inançlı kesimin sermayesinin kullanılması veya finansmanının sağlanması için atılan bir adım olarak değerlendirmek yanlış olur. Faiz sistemine karşı oluşturulmuş güçlü ve devrimsel bir hareket demek çok daha doğru bir tanımlama olacaktır.

II. BÖLÜM: FAİZSİZ BANKACILIK SİSTEMİ

2.1. FAİZSİZ BANKACILIK

Bu bölümde çalışmanın temel konusu olan faizsiz bankacılık sistemi genel unsurları ile ele alınarak, kavramsallaştırılmaya çalışılacaktır.

2.1.1. FAİZSİZ BANKACILIĞIN TANIMI

Kâr ve zarar paylaşımına dayalı çalışan, müdilerden (müşterilerinden) topladığı fonları reel sektöre tahsis eden ve elde edilen kar/zararı ortaklık esasında paylaşan bankacılık sistemidir.

Faizsiz bankacılığa ait birçok tanım yapılmakla birlikte, bu tanımları kısaca şu şekilde özetleyebiliriz; İslami kurallar ışığında hazırlanan tüzük ve mevzuatına göre, vatandaşların parasını en iyi şekilde değerlendirmek ve meşru kredi açmak gibi bütün bankacılık ihtiyaçlarını yerine getirmek amacıyla kurulan, her türlü faiz işlemlerine kapalı ve İslami inanç, adap ve ahlakına saygılı mali ve iktisadi bir hizmet kurumudur.³⁰

2.1.2. FAİZSİZ BANKACILIĞIN OLUŞUMUNU HAZIRLAYAN NEDENLER

Faizsiz bankacılığın oluşumunun altında “Ekonomik Nedenler”, “Politik Nedenler” ve “Dini ve Felsefi Nedenler” olmak üzere üç temel neden bulunmaktadır.

2.1.2.1. Ekonomik Nedenler

İslam ülkeleri dünyanın gelişmekte olan ülkeler grubunda yer almaktadır. Bunlardan özellikle Arap ülkelerinin çoğunda mevcut petrol kaynakları bu ülkelere oldukça büyük gelir sağlamıştır. Ayrıca 1970’li yılların başında OPEC ülkelerinin

---

³⁰ KAYA Ömer, “Katılım Bankacılığının Gelişimi ve Türk Bankacılık Sistemi İçerisindeki Etkinliğinin Araştırılması”, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2010, s. 29.

ortaklaşa aldıkları kararlarla petrole zam yapmaları sonucu petrol zengini ülkeleri daha da zenginleşmiş ve gelirleri çok büyük meblağlara ulaşmıştır. Bu meblağları ekonomik kalkınmalarında gereği gibi kullanmayan petrol zengini ülkeler paralarının bir kısmını Batı kaynaklarına yatırırken, diğer taraftan da fakir İslam ülkelerinin kalkınmalarına yardımcı olmayı ve karşılıklı işbirliğini gerçekleştirmeyi düşünmüşlerdir.³¹

Faizsiz bankacılığın doğuşunu hazırlayan ekonomik etkenlere, petrol gelirleri dışında şu iki sebep de eklenebilir:³²

- Günümüz ticari bankaları, kalkınma hedefine yönelik uzun süreli yatırım kredileri yerine ticari amaçlı kısa süreli kredileri yeğlemekte, bu tutum geliştirmekte olan ülkelerin kalkınmalarına bir engel teşkil etmektedir. Faizsiz bankalar, kalkınma amacına yönelik yatırım projelerini finanse ederek, geliştirmekte olan ülkelerdeki bir eksikliği giderebilecektir.

- Klasik bankalar, sanayi ve ticaretin ortakları olmadıklarından, öncelikle kendi çıkarlarını düşünmekte ve kredi verdikleri firmaların verimli çalışıp çalışmadığını gereği gibi denetleyememekte ve izleyememektedir. Bu durum, ülke ekonomisine zarar vermektedir. Buna karşın, faizsiz bankalar, fonları daha çok ortaklık esasına göre kullanacaklarından, ülke ekonomisinin çıkarlarını göz önüne almak ve fon kullanımını denetlemek mecburiyetindedirler.

2.1.2.2. Politik Nedenler

Faizsiz bankacılığın uygulaması bazen politik sebeplere dayanabilmektedir. Bu konuda İran ve Pakistan gibi ülkeler örnek olarak gösterilebilirler. Bu ülkelerde hem dini kurallar hem de sosyal adalet göz önüne alınarak İslami bankacılık zorunlu hale getirilmiştir.

Ayrıca uluslararası faktör ve güçlerin değerlendirilmesi açısından ele alındığında ise İslâm ülkeleri kalkınmayı ve büyümeyi sağlayarak ülkeler arası politik kulvarda güç sahibi olabilmek için faizsiz bankacılığın getirdiği çeşitli

³¹ ÖZSOY İsmail, **Özel Finans Kurumları**, Asya Finans Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 1997, s. 98

³² DOĞAN, "Katılım Bankaları ve Ekonomiye Etkileri: Türkiye Örneği", s. 19.

avantajları kullanmaya çalışmışlardır. İslam Kalkınma Bankası'nın kuruluş amaçlarının birisi de İslam ülkeleri arasında işbirliğini, ekonomik etkinliği arttırmanın yanı sıra uluslararası düzeyde güçlü bir politik iradeye sahip olmaktır.³³

2.1.2.3. Dini ve Felsefi Nedenler

Faiz hem dini hem de ekonomik veçhesi olan; dini veçhesi ekonomik veçhesi kadar, ekonomik veçhesi ise dini veçhesi kadar önem taşıyan, çok yönlü ve çok boyutlu sosyal bir müessesedir. Bu nedendir ki faiz müessesesinin gerek teori, gerekse uygulama yönünden binlerce yıl öncesine kadar uzanan çok eski bir geçmişi vardır. Zira faiz, Hıristiyanlık'tan ve İslamiyet'ten çok daha önceki zamanlarda bile insanların büyük ilgisini uyandırmış ve başta Eski Yunan düşünürlerinden Eflatun ve Aristo olmak üzere pek çok filozof veya devlet adamı, faizin ne olduğu veya ne olmadığı konusu üzerine durmuşlar ve faizin insan yaşamındaki önemini ve insan yaşamına olan etkilerini açıklayıcı çok çeşitli görüşler ileri sürmüşlerdir.³⁴

Eflatun faizi ahlâka aykırı bularak reddetmiştir. Eflatuna göre ideal bir toplumda para bizzat servet değil, sadece servet edinmenin bir aracı olmalıdır. Ayrıca faiz, gelir dağılımındaki dengesizlikleri arttırdığı ve yoksulluğun yaygınlaşmasına ortam hazırladığı için de uygulamadan kaldırılmalıdır.³⁵

Hocası Eflatuna göre daha farklı düşüncelere sahip olan Eski Yunan filozofu Aristo, faiz aracılığı ile zengin olmayı aykırı bulmuş ve paranın bizzat hâsıla yaratamayacağını ve paranın bir kazanç veya bir servet aracı olarak kullanılamayacağını söylemiştir. Parayı, yumurta vermeyen kısır bir tavuğa benzeten ve “para yavrulamaz” diyen Aristo'ya göre para, bu özelliği nedeniyle, bir insandan, bir bitkiden veya bir hayvandan çok daha farklı bir şeydir.³⁶

³³ ESKİCİ Mustafa Mürsel, “Türkiye’de Katılım Bankacılığı Uygulaması ve Katılım Bankaları’nın Müşteri Özellikleri”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa, 2007, s. 14

³⁴ ORMAN Sabri v.d. , “İslam ve Diğer Sistemlerde Faiz”, **Para, Faiz ve İslam**, Tartışmalı İlimi Toplantılar Dizisi 4, İslami İlimler Araştırma Vakfı Yayınları:11, İstanbul, 1992, s. 91.

³⁵ KARAKUŞ Abdil, “İslam Hukuk Kaynaklarındaki Faiz Kavramının Modern Ekonomi Bağlamında Yeniden Değerlendirilmesi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006, s. 11.

³⁶ ORMAN v.d., **Para, Faiz ve İslam**, s. 95.

Orta Çağ'a gelindiğinde kilisenin yoğun baskısı nedeni ile ilk başlarda faize karşı çıkmıştır. Daha sonra yaşanan iktisadi faaliyetlerdeki gelişmeler ile birlikte bu yasak giderek delinmiştir.

“Saint Thomas Aquinos” gibi din adamları faiz konusunda ilk esnek yorumları yapan kişiler olarak bilinmektedir. Daha sonraki dönemlerde gelen reformist din adamı olarak bilinen “Calvin” üretim amaçlı alınan faizi meşru görmüştür. Protestanlık mezhebinin kurulması ile faizin her dalı hakkında icazet verilmiştir.

Görüldüğü üzere, Orta Çağ iktisadi düşünce sistemindeki faiz anlayışı, İlk Çağ etkilerinden belirli noktalarda uzaklaşmış, daha sonraki dönemlerde ise faiz meşru bir araç olarak görülmeye başlanmıştır.

Semavi dinlerin hepsinin temelinde genel olarak faiz yasaklanmıştır. Fakat bu yasak, faizin tanımının farklı şekillerde yapılması ile zaman içerisinde meşrulaşmaya başlamıştır. Özellikle Hıristiyanlık ve Yahudilik'te yaşanan bu değişime karşı faiz karşısında tutumunu kaybetmeyen tek din İslamiyet olmuştur.

Faizin ne olduğu konusunda yaşanan ayrılıkların temelinde, kutsal kitaplarda yapılan faiz tanımının, günümüz finansal sistem içerisindeki araçların hepsini tam olarak açıklayacak ölçüde çizilmemesidir. Bu nedenle ek kaynaklara başvurulması ile faizin tanımları yapılmaktadır. Özellikle her gün bir yenisini eklenen finansal araçların çeşitlenmesinin bu tartışmaları giderek arttırması beklenmektedir.

Tevrat'ta Faiz

Kuran-ı kerimde olduğu gibi Tevrat'ta da faiz yasaklanmıştır. Tevrat'ın 22. Babında şöyle emredilmektedir; “*Eğer kavmine, yanında bulunan bir fakire ödünç para verirsen, ona karşı faizci olma*”. Ayrıca Tevrat'ın 23. Babında da “*kardeşine faizle ödünç verme; ne gümüşü, ne yiyeceği ne de faizle verilen başka bir şeyi*” denilmektedir.

23. Babından da anlaşılacağı üzere; Musevilere, muhtaç durumda olan yakınları ile aynı durumda olan diğer Musevilere faizle yardım yapılmasını

yasaklamıştır.³⁷ Kendilerinden olmayan diğer insanlara karşı ise faiz alış verişinde bulunulması caiz görülmüştür.

İncil’de Faiz

İncil’de, Tevrat’ta olduğu kadar faizle ilgili açık hükümler bulunmamakla birlikte, hoş karşılanmadığına dair bazı ayet ve cümlelere rastlanmaktadır. Bunlardan bazıları şöyledir:³⁸

“Senden dileyene ver, senden ödünç isteyen yüz çevirme.” (İncil, Matta 5/42) “İmdi insanların size her ne yapmalarını istiyorsanız, siz de onlara öyle davranın. Çünkü şeriat budur, peygamberler de bunu istemektedir.” (Matta 7/7), “Kemerlerinize ne altın, ne gümüş, ne de bakır koyun.” (Matta 10/9).

Faizle ilgili ayetlerin Tevrat ve Kuran-ı Kerim deki kadar açık olmamasına rağmen, 16.yy’a kadar kilise tarafından faiz sürekli yasaklanmıştır. Fakat Protestanlığın yayılmasıyla faiz hakkındaki düşünceler değişmeye başlamış ve ilk defa 1545 yılında İngiltere’de VII. Henry tarafından, 12 Ekim 1789 tarihinde de Turgot’un çalışmaları sonunda Fransa’da çıkartılan birer kanunla faiz hakkındaki yasaklayıcı hükümler kaldırılmıştır.³⁹

Kur’an-ı Kerim ve Hadis-i Şeriflerde Faiz

Kura’n, Sünnet ve klasik fıkıh kaynaklarında faiz yerine kullanılan kelime ribadır.⁴⁰ Ribayı haram kılan naslar (ayetler ve hadisler) hiçbir teville meydan vermeyecek derecede açık, kesin ve muhkemdir.⁴¹ Bu nedenle Enver İkbal Kureyşi, “Faiz Nazariyesi ve İslam” adlı eserinde, tanınmış bütün düşünürlerin faiz almayı

---

³⁷ BİRDAL Murat, “Dinlerde Faizin Yeri ve Bankacılıkta İslami Alternatif Arayışları”, **Özgürlük Dünyası Dergisi**, <http://www.ozgurlukdunyasi.org/arsiv/234-sayi-178/503-dinlerde-faizin-yeri-ve-bankacilikta-islami-alternatif-arayislari> , (21.01.2014).

³⁸ KARAKUŞ, “İslam Hukuk Kaynaklarındaki Faiz Kavramının Modern Ekonomi Bağlamında Yeniden Değerlendirilmesi”, s. 16-17.

³⁹ ORMAN v.d., **Para, Faiz ve İslam**, s. 94.

⁴⁰ KARAKUŞ, “İslam Hukuk Kaynaklarındaki Faiz Kavramının Modern Ekonomi Bağlamında Yeniden Değerlendirilmesi”, s. 16-17.

⁴¹ POLAT Abdulkerim, **İslam Ticaret Hukuku**, Sabah Gazetesi Kültür Yayınları, İstanbul, 1977- s.144.

kötülediklerini kaydetmektedir.⁴² Fakat buna rağmen yinede bazı âlimler tarafından faiz hakkında görüş ayrılıkları oluşmuştur.

Faizin kesin bir dille yasaklandığı Kur'an ayetleri şunlardır:

“Ey iman edenler! Kat kat arttırılmış olarak faiz yemeyin. Allah’a karşı gelmekten sakının ki kurtuluşa eresiniz.”⁴³

“Yahudilerin yaptıkları zulüm ve birçok kimseyi Allah yolundan alıkoymaları, kendilerine yasaklanmış olduğu hâlde faiz almaları, insanların mallarını haksız yere yemeleri sebebiyle önceden kendilerine helâl kılınmış temiz ve hoş şeyleri onlara haram kıldık. İçlerinden inkâr edenlere de acı bir azap hazırladık.”⁴⁴

“Faiz yiyenler, ancak şeytanın çarptığı kimsenin kalktığı gibi kalkarlar. Bu, onların, ‘Alışveriş de faiz gibidir’ demelerinden dolayıdır. Oysa Allah, alışverişi helâl, faizi haram kılmıştır. Bundan böyle kime Rabbinden bir öğüt gelir de (o öğüte uyararak) faizden vazgeçerse, artık önceden aldığı onun olur. Durumu da Allah’a kalmıştır. (Allah, onu affeder.) Kim tekrar (faize) dönerse, işte onlar cehennemliklerdir. Orada ebedî kalacaklardır.”⁴⁵

“İnsanların malları içinde artsın diye faizle her ne verirseniz, Allah katında artmaz. Ama Allah’ın hoşnutluğunu isteyerek her ne zekât verirseniz; işte bunu yapanlar sevaplarını kat kat arttıranlardır.”⁴⁶

“Allah, faiz malını mahveder, sadakaları ise artırır (berekettendirir). Allah, hiçbir günahkâr nankörü sevmez.”⁴⁷

“Ey iman edenler! Allah’a karşı gelmekten sakının ve eğer gerçekten iman etmiş kimselerseniz, faizden geriye kalanı bırakın. Eğer böyle yapmazsanız,

---

⁴² ESKİCİOĞLU Osman, **İslam ve Ekonomi**, Anadolu Yayınları, İzmir, 1999, s. 106.

⁴³ Al-i İmran Suresi, 130. Ayet, Diyanet İşleri.

⁴⁴ Nisa Suresi, 160. ve 161. Ayetleri.

⁴⁵ Bakara Suresi, 275. Ayet.

⁴⁶ Rum Suresi, 39. Ayet.

⁴⁷ Bakara Suresi, 276. Ayet.

*Allah ve Resûlüyle savaşa girdiğinizi bilin. Eğer tövbe edecek olursanız, anaparalarınız sizindir. Böylece siz ne başkalarına haksızlık etmiş olursunuz, ne de başkaları size haksızlık etmiş olur.*⁴⁸

Bu ayetlerden de anlaşılacağı üzere; faiz, borçtan elde edilen gelirdir. Artma, borçtan dolayı olduğu için riba, bu artışa sebep olan işlem yani faizli işlem demek olur.⁴⁹

Gelişen ekonomik enstrümanlar ile yukarıdaki ayetlerde faizin tam olarak neleri kapsadığı hakkında tam bir açıklama yapılamadığı görülmektedir. Bu nedenle faiz kavramını anlayabilmek için bazı hadislerden yararlanılmaktadır.

Bu hadislerin bazılarını şu şekilde sıralanabilir.

*“Altına karşılık altın, dinarı olsun külçesi olsun; gümüşe karşılık gümüş, dirhemi olsun, külçesi olsun; buğdaya karşılık buğday ölçeğe 34 ölçektir. Arpaya karşılık arpa, ölçeğe ölçektir. Hurmaya karşılık hurma, ölçeğe ölçektir. Tuza karşılık tuz, ölçeğe ölçektir. Kim artırır ya da fazlasını isterse faize girmiş olur. Gümüşe karşılık altın elden ele satılırsa gümüşün fazla olmasının bir etkisi yoktur, ama veresiyesi olmaz. Arpaya karşılık buğday elden ele satılırsa arpanın fazla olmasının bir etkisi yoktur, ama veresiyesi olmaz.”*⁵⁰

*“Peygamber, ona salât ve selâm olsun, gümüşü gümüşle, altını altınla değiştirmeyi yasakladı, dengi dengine olursa başka. Gümüşü altınla istediğimiz gibi, altını gümüşle istediğimiz gibi satın alabileceğimizi emretti.”*⁵¹

“Abdullah b. Ömer (r.a.) dedi ki; Beqî’de deve satardım. Dinara karşılık satar yerine dirhem alırdım, dirheme karşılık satar yerine dinar alırdım. Allah’ın Elçisi’ne geldim, Hafsa’nın evindeydi; “Ey Allah’ın Elçisi,

⁴⁸ Bakara suresi, 278.-279. Ayetleri.

⁴⁹ BAYINDIR Abdülaziz, **Ticaret ve Faiz**, Süleymaniye Vakfı Yayınları, İstanbul, 2007, s. 36.

⁵⁰ Ebû Davud, Sünen, Büyü’ ve’licârât, 12; hadis no 3349.

⁵¹ Buhârî, Sahih, Büyü’ 81.

müsadenle bir şey sormak istiyorum; ben Beqî'de deve satıyorum; dinara karşılık satıp yerine dirhem alıyorum. Dirheme karşılık satıp yerine dinar alıyorum. Ona karşılık onu alıyor, buna karşılık bunu veriyorum.” dedim. Dedi ki: “O günün fiyatıyla almanda bir sakınca yoktur; yeter ki, aranızda bir şey bırakarak ayrılmayın.”⁵²

Yukarıdaki hadislerden, Kur'an-ı Kerimde bahsedilen ana borç üzerinden misli ile arttırarak alınan faiz anlayışının haricinde, günümüzde uygulanan klasik faiz enstrümanları ve alış-veriş faizi dediğimiz yeni bir faiz anlayışı dâhil olmaktadır.

Böylece İslam dininin faiz karşısında, diğer dinlere nazaran daha katı durmasının sebebini, Kur'an ve hadislerin açık bir şekilde faizi reddetmesine bağlayabiliriz. Bu da İslam tarihi boyunca Müslümanlar'ın bankacılık sektörüne temkinli bir şekilde yaklaşmasına neden olmuştur. Bu nedenle de kalkınma ve ekonomik gelişme için vazgeçilmez olan sermaye birikiminin teminatını sağlamak amacıyla, bu talebi yerine getirmek isteyen girişimciler, faizin alternatifi olan faizsiz bankaların doğuşunu gerçekleştirmişlerdir.

2.1.3. FAİZSİZ BANKACILIĞIN TARİHİ

Faizsiz Bankacılığın başlangıcı M.Ö. 2123-2081 arasında Babil'de hüküm süren Hammurabi'ye ve Hammurabi kanunlarına kadar uzandığı söylenmekteyse de, İslam tarihinin 1000 yılına yakın önemli kesitinde modern anlamda faizsiz bankacılığa örnek alınacak bir kurumun izlerine rastlamak zordur.⁵³

“İlk olarak 1940'lı yıllarda faizsiz kuruluşlardan bahsedilmeye başlanmıştır. 1946'da henüz Pakistan ve Hindistan birbirinden ayrılmadan önce bu bölge halkından bir grup Müslüman faizli sisteme karşı alternatif geliştirmek için bir araya gelerek faizsiz bir banka modeli geliştirmişlerdir. Bu sistemde kredi verilecek Müslümanlar'dan istenilen şart borçlarının yanı sıra kazançlarının zekâtını belli bir zamana kadar bankaya ödenmesi olarak belirlenmiştir.

⁵² Ebû Davud, Sünen, Büyû' ve'licârât,14; hadis no 3354.

⁵³ BAŞGÜMÜŞ Abbas, “Özel Finans Kurumlarının Sermaye Piyasası İçindeki Yeri”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1997, s. 20.

Bankacılık işlemlerini faizsiz yaptığını savunan ilk kuruluş 1963 yılında Mısır'da kurulan Tasarruf Bankası'dır. Bu ilk faizsiz banka 1965 yılında 6 şube, 1966 yılında ise 9 şubeye ulaşmıştır. 1977 yılında Mısır'daki sosyalist rejimin bankaları millileştirmesi sebebiyle bu banka Mısır hükümeti tarafından kapatılmıştır. Mısır'daki ilk girişimden sonra birçok ülkede benzer kuruluşlar faaliyete geçmiştir. 1971 yılında Mısır'da Nasır Sosyal Bankası, 1975 yılında halkı Müslüman olan ülkelerde bankacılık faaliyetlerini yürütmek üzere Cidde'de İslam Kalkınma Bankası (İKB), 1975 yılında Dubai İslâm Bankası, 1977 yılında Kuveyt Finans Kurumu, 1981 yılında ise Dâru'l Mâli El-İslâmi gibi faizsiz kuruluşlar açılmıştır.⁵⁴

1980'li yıllardan sonra hızla uygulanan liberalleşme politikalarının etkileri ile bankacılık sistemi ivmeli bir gelişim sürecine girmiştir. Bu hareketlilikten nasibini alan katılım bankacılığı, küresel ölçekli kurumlar açmaya ve yeni araçlar ile aktif finansal hareketlilik kazanmaya çalışmıştır. Günümüzde kullandığımız birçok İslami finansal aracın temelleri de bu dönemde atılmıştır. Şu an dünyada Orta Asya ve Afrika başta olmak üzere birçok ülkede faizsiz finans faaliyetleri gösterilmektedir.

Faizsiz bankacılığın tarihini üç aşamada özetlemek mümkündür.⁵⁵

1- Doğu Dönemi (1972-1975): Bu dönem petrol gelirlerindeki ani artışın ve büyük likiditenin hâkim olduğu dönemdir.

2- Gelişme Dönemi (1976-1983): Bu dönem faizsiz bankalarının Arap körfezinden, doğuda Malezya, batıda İngiltere'ye kadar yayıldığı dönemdir. Bu dönemde çok sayıda uluslararası banka kurulmuştur.

3- Olgunluk Dönemi (1983'den günümüze): Bu dönem Arap dünyasının, petrol gelirlerindeki azalma, doların güçlenmesi, faiz oranlarının artması, OPEC ülkelerinden sermaye çıkışları gibi nedenlerle, ekonomik gerilemenin yaşandığı dönemdir. Buna rağmen, Amerika'da Arap bankaları açılmış, Pakistan, İran ve Türkiye gibi ülkelerde faizsiz bankalar kurulmuştur.

---

⁵⁴ ŞEN Sedef, "Türk Bankacılık Sistemi İçerisinde Katılım Bankacılığının Yapısal Analizi", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2011, s.42.

⁵⁵ TÜRKMENOĞLU Rüveyde Ebru, "Katılım Bankacılığı ve Türkiye'deki Finansal Yapı", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale, 2007, s. 14.

2.2. FAİZSİZ FİNANS SİSTEMİNİN YÖNTEMLERİ

Bankacılık sistemi işlevsel olarak iki ana fonksiyon üzerine çalışmaktadır. Bunlardan biri fon toplama, diğeri ise fon kullandırma yöntemidir. Faizsiz bankacılık sisteminde de işleyiş mantığı aynı şekildedir. Aradaki fark sadece İslami hassasiyetlere dikkat edilmesidir. Bu nedenle faizsiz bankacılık sisteminin bu fonksiyonları yerine getirmesi için İslami sınırlar içerisinde kendine has yöntemleri bulunmaktadır.

Bu bölümde, faizsiz finansın gelişiminin temel ayaklarını oluşturan fon toplama ve fon kullandırma yöntemleri detaylı olarak incelenecektir. Özellikle Türkiye'de kullanılmayan ya da kullanımı pek yaygınlaşmayan enstrümanların analizleri üzerinde durulacaktır. Böylece Türkiye'deki faizsiz finansın (Katılım Bankacılığı) gelişimi üzerine analizlerin yapılacağı temel kavramlar incelenmiş olacaktır.

2.2.1. FON TOPLAMA YÖNTEMLERİ

İslami bankacılık sisteminde 3 farklı şekilde fonlar toplanılmaktadır. Bunlar cari hesaplar, yatırım hesapları ve tasarruf hesaplarıdır.

2.2.1.1. Cari Hesaplar

İstenildiği zaman çekilebilen hesaplardır. Ticari veya tüketim amaçlı ihtiyaçları hesaplayabilmek için, ihtiyaç duyduklarında elleri altında bulunması ve tedavüle hazır olması amacıyla sahipleri tarafından bankada açılan hesaplardır. Bu tür hesaplardan her zaman para çekilebilir. Bankada cari hesaplar çek karnesi imkânlarına sahiptir. Bu hesap paraya çevrilir, değerler sağlar ve işlemleri kolaylaştırır.⁵⁶

*Karz-ı Hasen*⁵⁷ hükümlerinde yapılan bu yöntemle elde edilen varlığın banka tarafından kullanılması için emanet verme usulünün dışında alınması gerekmektedir.

⁵⁶ ÖZSOY, *Özel Finans Kurumları*, s. 130.

⁵⁷ İslamî usüllere uygun, hiçbir karşılık beklemeden borç verme işlemi.

Söz konusu varlıktan elde edilecek olan zarar veya kârdan hesap sahipleri tenzih edilmelidir.

2.2.1.2. Katılma Hesapları

Katılma hesapları, katılım bankalarına yatırılan tasarrufların bu bankalar tarafından işletilmesiyle ortaya çıkacak kâr veya zarara ortak olma sonucunu veren, karşılığında tasarruf sahibine daha önceden belirlenmiş bir kazanç ödemeyen ve yatırılan anaparanın da aynı şekilde geri ödenmesini garanti etmeyen fonlardan oluşan hesaplardır. Bu hesaplar aslında katılım bankacılığı sisteminin temelini meydana getirirler ve katılım bankalarının en önde gelen fon kaynaklarıdır.⁵⁸

Katılma hesabının sahibine faiz veya sabit bir gelir ödenmediği gibi, anaparanın aynen geri ödeneceği garantisi de verilmez. Hesap sahibinin talep hakkı ve kurumun hesap sahibine karşı mükellefiyeti, daha sonra açıklayacağımız, birim-hesap değerine tekabül eden miktardan ibarettir.⁵⁹

2.2.1.3. Özel Fon Havuzları

Faizsiz bankaların katılma hesapları niteliğinde oluşturulan özel fonlardan oluşan havuzlardır. Bu havuzlarda kâr ve risk paylaşımı farklı düzeydedir.

Havuzlar para cinslerine göre TL, USD ve EURO havuzlar olarak ayrılırlar. Ayrıca her para cinsine göre kâr/zarar paylaşım oranı farklılaştırılması varsa bu farklılaştırmaya göre de havuzlar ayrı ayrı takip edilir. Her bir havuzun bakiyesi, para cinsine ve vadeye göre her bir gruba müşteriler tarafından yatırılmış olan fon toplamını ifade eder.⁶⁰

---

⁵⁸ ÖZSOY M. Şerafettin, **Sağlam Bankacılık Modeli ile Katılım Bankacılığına Giriş**, İstanbul, 2012, s. 139.

⁵⁹ ÖZSOY İsmail, **Türkiye’de Katılım Bankacılığı**, Türkiye Katılım Bankaları Birliği Yayınları, 2012, s. 62. www.tkbb.gov.tr

⁶⁰ TUNÇ Hüseyin, **Katılım Bankacılığı Felsefesi, Teorisi ve Türkiye uygulaması**, Nesil Yayınları, 6. Baskı, İstanbul, 2010, s. 195.

2.2.2. FON KULLANDIRMA YÖNTEMLERİ

Fon kullandırma yöntemleri kısaca; fon tahsis amacıyla, kaynakların üretim desteği, kâr/zarar ortaklığı ve kiralama yöntemiyle ekonomiye aktarılmasıdır.⁶¹

Bu bölümde İslami finans esaslarına göre şekillenen fon kullandırma yöntemleri incelenecektir. Son kerte de ise istisna, teverruk ve sukuk gibi Türkiye’deki faizsiz finans sistemine uygun enstrümanların analizleri yapılacaktır.

2.2.2.1. MUDÂRABE (SERMAYE VE EMEKTEN DOĞAN ORTAKLIK)

Mudârabe, bir tarafın emek bilgi ve tecrübesini (müteşebbis), diğer tarafın (faizsiz banka) ise sermayesini ortaya koyması suretiyle oluşturulan ve çoğu İslam Ülkesi tarafından en fazla başvurulan fon kullandırma yöntemidir. Bu yöntemde projesi banka tarafından onaylanan ve finanse edilen yöneticiye (tüzel kişi de olabilir) “Mudârip”, projeyi finanse eden ve sadece sermayesi ile destek veren kişi veya kuruma da “Rabbul-Mal” denilmektedir. Rabbul-Mal (faizsiz banka) mudârip ile mukavele imzaladıktan sonra mudâribin isteği üzerine mukavele konusu sermayeyi onun emrine hazır tutmak zorundadır. Mukavelede belirlenen şartların dışında faizsiz banka, proje sahibinin giriştiği muamelelere karışma yetkisine sahip değildir. Ancak plansız ve düzensiz çalışma nedeniyle kesin zarar tehlikesinin ortaya çıkması durumunda zararı önleyici bir takım girişimlerde bulunabilir. Normal olarak hesapları her an denetleyebilir resmi ve gayri resmi bütün kayıtları isteyebilir.⁶²

Mudârabe sözleşmesinde banka fonunun sahibi (Rabbul-Mal) olarak, tanımlanmış proje için gerekli fonların tamamını tahsil eder. Müşteriden (Mudârip) sermaye koyması beklenmez. Fakat projeyi yakından takip edip işi gerçekleştirecek olan taraf müşteridir. Müşteriye ayrıca yönetim gideri ödenir ve projenin gerçekleştirilebilmesi için yapılan harcamalar proje kârından düşülür. Mudâribin bu

⁶¹ <http://muhasabeturk.org/ecopedia/388-f/29610-fon-kullandirma-nedir-ne-demek.html>, (10.01.2014)

⁶² ESKİCİ, “Türkiye’de Katılım Bankacılığı Uygulaması ve Katılım Bankaları’nın Müşteri Özellikleri”, s.59.

işlemin neticesinden alacağı pay oransal olarak başlangıçta sözleşme ile belirlenir. Ancak kâr tutarı mutlak bir rakam olarak önceden belirlenemez.⁶³

Risk paylaşımını öngören bu işlemde herhangi bir kâr oluşması durumunda, ortaklar belirlenen oranlarda kârı aralarında paylaşırlar. Zarar oluşması durumunda ise, zarar sermayedar yani banka tarafından karşılanır. Fon kullanan sadece emeği ile sorumludur. Fakat yapılan işlemlerde mudâribin ağır ihmali söz konusu olursa banka zararın tazmini için mahkemeye başvurabilir.

İslam öncesi dönemlere dayanan mudâraibe işlemi, sermaye sahibi olmayan girişimcilere emeklerini, fikirlerini ve tecrübelerini ortaya koyarak sermaye sahipleriyle ortaklık kurma imkânı sağlamaktadır. Mudâraibe bu yönüyle komandit şirketlere benzemektedir.

2.2.2.2. MÜŞÂREKE (SADECE SERMAYEDEN DOĞAN ORTAKLIK)

Bu işlem türünde taraflar sermayelerini ve emeklerini ortak olarak koyabilmektedirler. Kâr elde edilmesi durumlarında paylaşım önceden anlaşılan oranlar dâhilinde yapılır. Bunun nedeni ise işe katılım ve kabiliyet oranlarının değişim göstermesidir.

Zarar durumunda ise sermaye payları oranında dağılım gerçekleşmektedir. Müşterilere fazladan bir zarar yansımaya yapılamaz.

Müşâreke finans yöntemi şöyle uygulanır ve yürütülür: Faizsiz banka, ortağı durumundaki müşterisi tarafından istenilen sermayenin bir kısmını sağlama sorumluluğunu üzerine alır. Müşteri ise kendi malî imkânları ve projenin özelliğine uygun olarak proje sermayesinin geri kalanını sağlar. Müşteri kendi uzmanlığı nedeniyle istenilen girişimin denetim ve gözetiminin sorumluluğunu üzerine alır. Bu sorumlulukların müşterinin üzerine kalması ona kârdan daha fazla pay alma hakkını kazandırır.⁶⁴

⁶³ TUNÇ, *Katılım Bankacılığı Felsefesi, Teorisi ve Türkiye uygulaması*, s. 118.

⁶⁴ YILMAZ Osman Nihat, "Müşareke", <http://islamekonomisi.org/musareke/>, (18.01.2014).

Müşâreke ile mudârabe arasındaki en temel fark, sermaye finansmandır. Müşârekede tüm taraflar sermaye ortaya koyarken, mudârabede sadece yatırımcı tarafından (Rabbul-mal) sermaye ortaya konulur. Bir diğer fark ise müşâkerede tüm tarafların yönetime katılımı söz konusu iken, mudârabede sadece mudârip tarafından iş yönetimi sağlanmaktadır.

Azalan Müşâreke: İlk başta müşâreke şeklinde oluşturulan ortaklık belli dönem boyunca aynen müşâreke hükümleriyle devam eder. Bu dönem sonunda müşteri ortaklık konusu projeye veya mülke bütünüyle sahip olmak isterse devreler halinde bankanın paylarını satın alır. Ortaklıkta hissesi gittikçe azalan faizsiz bankanın gelirdeki payı da bununla orantılı olarak düşer. Sonunda da ortaklık konusu proje diğer tarafın mülkiyetine geçer.⁶⁵

2.2.2.3. MURÂBAHA

Murâbaha “malı kârlı satma” anlamına gelmektedir. Bu yöntem katılım bankalarının malları peşin fiyatına satın alıp vadeli olarak müşteriye satmasıyla gerçekleşmektedir. Böylece banka bir nevi vadeli mal satan tüccar niteliğine kavuşmaktadır.

Murâbaha, mudârabe ve müşâreke işlemine nazaran daha sık kullanılan bir fon kullandırma biçimidir. Bunun nedeni ise bankaların elde ettikleri fon kaynaklarının, genellikle kısa vadeli olması ve fon aktarma biçimi olarak daha kısa vadede getiri sağlamasıdır.

Murâbaha işlemi bu kadar sık kullanılmasına karşın bazı eleştirilere maruz kalmaktadır. Bunlardan en önemlisi katılım bankacılığının gerçek uygulama alanı olan yatırımlara fon sağlama yerine (mudârabe, müşâreke), daha az risk taşıyan ve uygulama kolaylığı bulunan murâbahanın tercih edilmesidir. Diğer taraftan murâbahanın çok sık kullanılması nedeniyle, kârlılık oranlarının faiz ile aynı seviyelerde seyretmesi, yetersiz bilgiye sahip olan kesimler tarafından, faiz ile kâr payı kavramlarının karıştırılmasına neden olmaktadır. Son olarak ise murâbaha ile yapılan işlemlerde malın mülkiyetinin banka üzerine geçirilip, daha sonra müşteri

⁶⁵ ŞAHİN Ekrem, “Türkiye’de Düünden Bugüne Katılım Bankaları”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kadir Has Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2007, s. 55.

üzerine devredilmesi gerekmektedir. Bunun gibi detay işlemlerin ihlalini, çok hassas İslami kuralların ihlaline neden olmasını yapılan eleştiriler arasında sayabiliriz.

Murâbahanın hem yerel hem de uluslararası olmak üzere iki farklı fon kullandırma şekli bulunmaktadır.

- Yerel murâbaha: Faizsiz banka müşterisi, bankadan belli malları yerel piyasadan satın almasını talep etmektedir.
- Uluslararası murâbaha: Müşteriye teslim kadar tüm risk bankada olmak üzere, talep edilen malın yerel piyasa yerine yurt dışındaki piyasadan satın alınmasını içeren ithal murâbaha ile bankanın uluslararası mal piyasasından malları alıp, bunları satmasını, dolayısıyla mudilerden topladığı fonları uluslararası mal piyasasında değerlendirmesini içeren mallar murâbahasından oluşmaktadır.⁶⁶

Satın Alma Emriyle Murâbaha Satışı: “Bir mala ihtiyacı olup da gerekli kaynağı bulamayan müşteri, bankadan söz konusu malın satın alınmasını ister. Burada müşterinin hem bankaya malın satın alınmasını emretmesi, hem de bankanın satın aldığı malı müşterinin bankadan satın alma vaadi vardır.

Müşterinin bu emir ve vaadi üzerine banka nitelikleri belirtilen malı satın alır. Maliyetinin üzerine müşteriyle anlaştıkları miktarda bir kâr koyar. Müşteri bankadan bu malı alır. Parasını bankaya taksitlerle ve bankayla anlaştığı şartlar çerçevesinde öder.

Bir örnek vermek gerekirse, meselâ yeni tabip olmuş bir kimse, işinde kendisine lazım olan tıbbî teçhizatı alma kudretinde olmadığı takdirde katılım bankasından söz konusu teçhizatı kendisi için satın almasını ister. Tabibin, adı geçen teçhizatı bankadan alma vaadi vardır. Katılım bankası teçhizatı satın alır. Maliyet fiyatının üzerine tabiple anlaştığı oranda kâr koyar ve bu kârla teçhizatı tabibe satar. Tabip teçhizatın bedelini bankaya, aralarında anlaştıkları şekilde taksitlerle öder.

---

⁶⁶ ESKİCİ, “Türkiye’de Katılım Bankacılığı Uygulaması ve Katılım Bankaları’nın Müşteri Özellikleri”, s.61.

Murâbaha yöntemi daha çok dış ticaretin finansmanında, işletmelere hammadde ve yarı mamul malların sağlanmasında vs. kullanılır.”⁶⁷

Murâbaha Yoluyla Dış Ticaretin Finansmanı: Bunu bir örnekle açıklayalım: Banka A ülkesinden B ülkesine satış yapmak isteyen ihracatçıdan, B ülkesindeki ithalatçı tarafından istenilen ve şartnamesine uygun olan evsftaki malı, tespit edilmiş bulunan maliyet fiyatı ve işletme kârı sınırları içinde satın alır. Burada ortada yalnız B ülkesindeki ithalatçı ajanın bu evsftaki malı almak isteğine dair ve yasal olarak bağlayıcılığı olan bir satın alma sözü ve katılım bankasına vaadi vardır.⁶⁸

Yukarıdaki şartlar gerçekleştiği takdirde A ülkesindeki katılım bankası, ihracatçıdan malı satın alarak, B ülkesindeki ithalatçısına anlaşılan bir ödeme planı çerçevesinde ödeme yapmaya başlar. Böylece firmalar murâbaha yöntemiyle dış ticaret finansmanı sağlamış olurlar.

2.2.2.4. MÜZÂRAA VE MUSKAT

Müzâraa ve muskat finansman metotları tarımsal gelişmeyi ve tarımsal ürünleri finanse etmek amacıyla ortaya çıkarılmıştır. Bunlardan müzâraa, sermaye olarak bir taraf (faizsiz banka) arazisini, diğer taraf da iş gücünü ortaya koyar. Bu bakımdan mudârabeye benzeyen ortaklık neticesinde elde edilen kâr (veya ürün), taraflar arasında önceden mutabık kalınan oran üzerinden paylaşılır. Faizsiz banka çiftçi veya iş adamına, kendine ait arazi ya da çiftçiliği sermaye olarak verebileceği gibi, böyle bir araziyi kiralayarak da temin edilir. Karşılığında ise kârdan veya üründen belli bir pay almak yerine kira da talep edebilir.⁶⁹

⁶⁷ ÖZSOY, *Türkiye’de Katılım Bankacılığı*, s. 65. www.tkbb.gov.tr

⁶⁸ ÖZSOY, *Türkiye’de Katılım Bankacılığı*, s. 65.

⁶⁹ BEROOĞLU Hakan, “Nakit Yönetimi, Özel Finans Kurumları Açısından Teorik ve Uygulamalı Bir Yaklaşım”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2002, s. 37.

2.2.2.5. İCARE (FİNANSAL KİRALAMA, KİRALAMA, LEASİNG)

Müşterinin ihtiyaç duyduğu menkul veya gayrimenkulün banka tarafından satıcıdan satın alınarak müşteriye kiralanmasıdır.⁷⁰ Bu yöntem ile bir yatırım malının mülkiyetinin finansal kiralama şirketinde kalması sağlanarak, belirlenen kiralar karşılığında kullanım hakkının kiracıya verilmesi ve sözleşmede belirlenen değer üzerinden mülkiyetin kiracıya geçmesi sağlanmaktadır. İcara, yatırım mallarının satın alınması yerine, kiralanarak kullanılmasını sağlayarak işletme ve kurumların işletme sermayelerini diğer ihtiyaçlarını karşılamaında kullanılması ile verimliliğin, kârlılığın artmasında önemli rol üstlenmektedir.⁷¹

Günümüzde giderek daha fazla kullanılan icâre, daha çok büyük sermaye gerektiren teknolojik araçların temini için kullanılmaktadır. Bu nedenle icâreye söz konusu lan mallar sermaye yoğun mallardır.

İlk uygulamaları 1950'lerde İngiltere'de ve ABD'de orta vadeli finansman ihtiyacının karşılanması düşüncesinden doğan leasing sistemi, İslam bankacılığının murâbahadan sonra en çok ve etkin kullandığı yöntemlerden biridir.⁷²

Fakat “kiralama” ya da “finansal kiralama” olarak Türkçeleştirilen bu yöntemin bilinen kiralamadan farklı olarak başka unsurları da bulunmaktadır. Leasing işlemlerini bilinen kiralamadan (adi kiralamadan) ayıran başlıca unsurlar aşağıdaki gibidir:⁷³

- Leasing işlemlerinde, leaseinge konu malı kiracı seçer, adi kiralamada ise kiralama konusu mal kiralayan tarafından seçilir.
- Leasing işlemlerinde, kiralama süresi genel olarak amortisman süresine (ekonomik ömrüne) yakındır, adî kiralamada ise süreler genel olarak

⁷⁰ YILMAZ, , “Müşareke”, <http://islamekonomisi.org/musareke/>

⁷¹ BULUT H.İbrahim; ER Bünyamin, **Katılım Finansmanı, Katılım Bankacılığı ve Girişim Sermayesi**, TKBB Yayınları, İstanbul, 2012, s. 31

⁷² DOĞAN Mustafa, “Siyasal Açıdan 1890 Sonrası İslami Sermaye Birikim Modelinin Analizi: Türkiye’de İslam Bankacılığı”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006, s. 45.

⁷³ ESKİCİ, Türkiye’de Katılım Bankacılığı Uygulaması ve Katılım Bankaları’nın Müşteri Özellikleri”, s. 65

amortisman süresine göre daha kısa olmakta ve birçok ekipman grubunda bu süre en fazla bir yıla kadar uzamaktadır. Örneğin rent a car işlemlerinde günlük, haftalık; makinelerde ise aylık kiralama yapılmaktadır. Gayrimenkullerde ise genel olarak bir yıldan uzun olmasına rağmen her yıl şartlar yeniden belirlenmekte ve kiralama süresi 50 yıllık amortisman süresinin çok altında olmaktadır.

- Leasing işlemlerinde, kira bedelleri toplamı malın maliyetine yakın, eşit hatta malın satın alınması ile ilgili finansman maliyeti nedeniyle daha fazladır. Adi kiralamada ise kira bedelleri piyasada oluşan talep/arza göre belirlenir, malın değeri ile bir bağlantısı yoktur ve genel olarak mal bedelinin çok altındaki bir değere eşit olmaktadır.
- Leasing temel olarak: Bir malın kullanım hakkının belirlenen süre için ve önceden belirlenmiş bir dizi ödeme karşılığında kiracıya devredilmesini öngören bir anlaşmadır. Ülkemizde ve dünyada üçlü bir finansal ilişkiye kiralayan, kiracı ve satıcıya dayalı olarak uygulanan leasing yönteminin esası, yatırımcıya, bir malın ekonomik kullanım ve tasarruf hakkının mülkiyet hakkından ayrılarak tahsis edilmesi ve bu sayede yatırımcıyı söz konusu malın mülkiyet hakkının doğurduğu finansman yükünden kurtarmaya dayalı olarak yapılmaktadır.

Ayrıca herhangi bir işletmede işçi olarak çalışmak da bir icâre akdidir. İnsanlar ecîr-i has olarak kendilerini çeşitli müesseselere kiralamış olmaktadır. Böylece ay sonunda ücret alıp ihtiyaçlarını karşılamaktadırlar.⁷⁴

2.2.2.6. SELEM

Selem para peşin, mal veresiye olmak üzere yapılan satıştır. Burada işlem, veresiye satışın tam tersine yürür. Malın miktarının, özelliklerinin, teslim yerinin ve teslim tarihinin akit sırasında tespit edilmesi şarttır. Şartlarına uygun olarak yapılan

---

⁷⁴ AKTEPE İshak Emin, **İslam Hukuku Çerçevesinde Finansman ve Bankacılık**, İstanbul, 2010, s.62.

bir selem akdi ile ileri bir tarihte üretilecek mallar şimdiden satılmış ve bedeli nakit olarak alınmış olur.⁷⁵

Bu uygulama İran'daki bankalar tarafından gerçekleştirilmektedir. Yapılan işlemler genel olarak bir yıl vadeyi geçmemektedir. Alınan malın mülkiyeti bankanın üzerine geçer geçmez piyasa fiyatları seviyesinde satılmaktadır.

2.2.2.7. KÂRZ-I HASEN (BORÇ VERME)

“Özel Finans kurumları, kendileriyle çalışan firmalara ya da kişilere zor durumlarında bir getiri talep etmeden borç verirler. Böyle durumlarda, kurumlar elde edilen kâra veya zarara karışamazlar. Bu teknik her ne kadar kurumlarca fazla kullanılsa da kurumların sosyal fonksiyonlarını yerine getirmede önemlidir.

Her çeşit borçta faiz, İslam'da yasaklanmış olduğu için, İslami kurallara uygun olarak verilen bir borç, tanımı gereği yararlı borç (Kârz-ı Hasen), yani faizsiz borç olmak zorundadır. Borç acıma temelinde verilmelidir.

Bankalar, kâr kökenli organizasyonlar oldukları için, bu tekniğin uygulanabileceği alan fazla geniş değildir. Bununla birlikte İslami bankaların sosyal karakterleri gereği bu alanda faydalı bir rol oynayabilirler. Sonuçta bankalar gelir getirici faaliyetlerini sürdürmeleri yanında Kârz-ı Hasen sağlamak için de girişimde bulunurlar.

Bu tekniğin kullanımında bankalar arasında, temel aynı olmakla birlikte, küçük farklar da vardır. Örneğin, Mısır Faysal İslam Bankası, yönetim kurulunun belirlemiş olduğu şartlara uygun olarak, bankada yatırım hesabı ve vadesiz hesabı olanlara, faizsiz hayır borçları sağlar. Aynı zamanda, belirlenen şartlara uygun olarak diğer bireylere de Kârz-ı Hasen'de bulunur. Öte yandan Ürdün İslam Bankalarını, müşterilerinin bağımsız hayata atılabilmeleri için veya gelirlerini ve hayat

---

⁷⁵Bayındır, **Ticaret ve Faiz**, s. 145

standartlarını yükseltebilmeleri için Kârz-ı Hasen uygulamasına kanunlar yetkili kılmaktadır.”⁷⁶

2.2.2.8. İSTİSNA

İstisna Arapça’da bir kelime olup “s-n-a” kelimesinden türemiştir. Mâna olarak, yetenek gerektiren, ustalık gerektiren bir işi yapmak anlamına gelmektedir.

İstisna, ilerde üretilecek bir malın fiyatının başta belirlenmesiyle satışının gerçekleşmesidir. Selemden farkı, yapılacak alışverişin fiyatının önce belirlenip, ücretinin ise sonradan ödenmesidir. Selemde ise ücret hemen alınmasına rağmen, mal ileriki bir tarihte teslim edilmektedir.

Modern hukukta İstisna' akdi, bir tarafın diğer tarafın vermeyi taahhüt ettiği semen mukabilinde bir şeyi taahhüt ettiği akid olarak tarif edilmektedir. Bir şeyin imalini taahhüt eden kimseye "müteahhit", semeni verecek kimseye "iş sahibi" denmektedir.⁷⁷

İstisna' akdi, selem akdine benzeyen bir akiddir. Zirâ istisna akdinde de selem akdinde olduğu gibi ma'dumun (mevcut olmayan) satılması söz konusudur. İmâl edilmesi gereken şey, akdin kurulması anında satıcı durumunda olan ısmarlanan kimsenin zimmetindedir. Ancak İstisna akdi; ücretin hemen verilmesinin şart olmaması, ısmarlanan şeyin yapılması ve teslimi için bir sürenin belirlenmemesi, ısmarlanan şeyin çarşıda pazarda bulunan şeylerden olmaması bakımından selem akdinden farklıdır. İstisna akdi, icare akdine de benzemektedir. Ancak istisna akdi, ısmarlanan şeyin hammaddesinin ısmarlanan kimseye ait olmasıyla İcare akdinden ayrılmaktadır.⁷⁸

Katılım bankalarının devrede olduğu istisna sözleşmelerinde genellikle paralel istisna denilen ikinci bir sözleşme devreye girer. Birinci sözleşme banka ile müşterisi (girişimci) arasında, ikinci sözleşme ise banka ile üretici arasında yapılır.

⁷⁶ ERKAN Mehmet, “Özel Finans Kurumlarınca Kullanılan “Kârz-ı Hasen için Örtülü Kazanç İddiası İleri Sürülebilir Mi?” s.6. http://www.erkymm.com/yararli_makaleler/12.pdf (08.09.2013)

⁷⁷ ÇALIŞKAN İbrahim, “İstisna' Akdinin Mahiyeti ve Unsurları”, **Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, Cilt:31, Ankara, 1990, s. 350.

⁷⁸ ÇALIŞKAN, **Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, s. 353.

Banka temin etme sorumluluğunu üslendiği malı başka bir alt yükleyiciye yaptırmak-temin ettirmek üzere üçüncü bir şahısla da (malın üreticisi) sözleşme imzalar. Bu sözleşmeye istinaden tedarik ettiği malı müşterisine sağlar.⁷⁹

Körfez ülkelerindeki büyük ölçekli inşaat finansmanlarında başarılı bir şekilde kullanılan bu yöntemin⁸⁰, Türkiye'ye getirilmesi için BDDK tarafından çalışmalar yürütülmektedir.⁸¹ En kısa zamanda bu çalışmaların sonuçlandırılarak, katılım bankacılığına kazandırılması gerekmektedir. Böylelikle Türkiye'deki faizsiz finans sistemi alternatif bir fon kullandırma şekline sahip olacak ve gelişimini daha da hızlandıracaktır.

2.2.2.9. JOALA

Kavram olarak joala İstisnaya benzemektedir. Ancak istisnada satıcı fiziki bir malı temin ederken, joalada satıcı fiziki bir mal yerine bir hizmet sunmaktadır. Joalanın diğer bütün yönleri istisna gibidir. Joala işleminde satıcı, gelecekte sunacağı bir hizmetin fiyatını şimdiden belirlemektedir. Birçok durumda bir işlemin istisna mı yoksa joala mı olduğunu tayin etmek güçleşmektedir.⁸²

2.2.2.10. TEVERRUK

Çok eski dönemlerden beri kullanılan "Teverruk" işlemi günümüzde daha da karmaşık bir yapı almıştır. Kısaca; bir malın taksitle alınıp, satıcısından başka birine peşin olarak satılması olarak tanımlanmaktadır.⁸³ Örneğin 1000 TL nakit ihtiyacı olan esnaf "E", elinde parası bulunan tüccar arkadaşı "T" ye başvurur. T ise pazardan 1000 liraya aldığı kumaşı arkadaşı E' ye vadeli olarak 1200 lira karşılığında satar. Daha sonra E bu malı pazarda satarak nakde çevirir. Bu şekilde E nakit ihtiyacını karşılanmış olur.

⁷⁹TUNÇ, **Katılım Bankacılığı Felsefesi, Teorisi ve Türkiye uygulaması**, s. 151.

⁸⁰SERPAM, **İslami Finans; İslami Finans Kavramı, Ürünler, Dünya'da ve Türkiye'de Gelişimi ve Geleceği**, SERPAM Araştırma Notları 1, Sermaye Piyasaları Uygulama ve Araştırma Merkezi Yayınları(SERPAM), 2013, s.6.

⁸¹ Bkz. **Katılım Bankacılığı**, Zaman Gazetesi Eki, 14 Haziran 2013, s. 2.

⁸² ÖZGÜR Ersan, "Katılım Bankalarının Finansal Etkinliği ve Mevduat Bankaları ile Rekabet Edebilirliği", Yayınlanmamış Doktora Tezi, Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon, 2007, s. 66.

⁸³SERPAM, **İslami Finans; İslami Finans Kavramı, Ürünler, Dünya'da ve Türkiye'de Gelişimi ve Geleceği**, s. 6.

Günümüzde başlıca iki çeşit teverruk uygulaması söz konusudur. Bunlar Bireysel (Fıkhi) Teverruk ve Organize Teverruk olarak adlandırılmaktadır. “Kişinin nakit elde etmek için bir malı vadeli olarak satın alıp, daha sonra o malı satıcı dışındaki birine peşin olarak satması işlemine “Bireysel Teverruk” denir. “Satıcı veya sermayedar ile nakit talebinde bulunan kişinin anlaşmalı olarak oluşturdukları bir düzen, sistem içerisinde gerçekleştirilen Teverruk işlemine ise “Organize Teverruk” denir. "Organize Teverruk" da kendi içerisinde ikiye ayrılır: Birincisi “Banka Teverruk” u, diğeri ise "Ters Teverruk" tur. Bankaların genelde nakit sıkıntısı çeken müşterileri ile gerçekleştirmiş oldukları teverruğa banka teverruğu denir. Genelde yüksek meblağlı sermaye sahipleri ile finansal kuruluşların yatırım yahut likidite yönetimi amaçlı olarak başvurdukları yönteme ise ters teverruk adı verilir. Bireysel ve banka teverruğunda amaç nakit bulmak iken, ters teverrukta amaç eldeki fazla nakdi belli bir gelir karşılığında bankaya yatırmaktır.⁸⁴

a) Bireysel Teverruk

Faiz yasağının gelmesinden sonra özellikle 16. yy.’ da yaşanan gelişmelerle paranın tedavülki hızı artmış, gelişen bu piyasalarda nakit sıkıntısının giderilmesi için çeşitli alternatifler oluşturulmak istenmiştir. Bunlardan biri olan teverruk, üç uçlu bir işlem şeklinde gerçekleşmektedir. Nakit ihtiyacı olanla sermayedarı buluşturan teverruğun “*bey‘u’l-‘îne*”⁸⁵ den ayrılması için mutlaka üçüncü bir şahsın alışverişe dâhil olması gerekmektedir.

Bireysel teverruk şu şekilde gerçekleşir. Nakit ihtiyacı olan kişi, bu talebi karşılamak isteyen birini bulur. Ticari işlem yapılarak mal vadeli olarak satılır. Daha sonra malı alan kişi en kısa zamanda malı satarak nakde çevirir. Böylece nakit ihtiyacını karşılamış olur.

---

⁸⁴ BAYINDIR Servet, “Faizsiz Bankacılık Ürünlerinin Ahlaki Açından Değerlendirilmesi (Murâbaha, Teverruk ve Ges)”, **İş Ahlakı ve Kurumsal Sorumluluk Sempozyumu**, İstanbul, 2012, s.8. http://www.dinwefetrat.com/iserec/wp-content/uploads/2012/12/faizsibanka_ahlaki.pdf 19.09.2013

⁸⁵ “*Bey‘u’l-‘îne*, bir kimsenin sattığı malı parasını almadan, sattığı fiyattan daha az bir parayla satın almasıdır.” Bkz. Saffet Köse, **İslam İş ve Ticaret Ahlakı**, İGİAD Yayınları, İstanbul 2012, s. 99.

Sermayedarın elinde bulunan nakdi borç olarak verme isteğinin teverruğa dönüşmesinin sebebi, mevcut nakit ile ticari işlem yaparak para kazanma, ahlâki davranışlar ya da dini sebepler olabilmektedir.

Günümüzde bireysel teverruk işlemi Müslüman toplumlarda pek yaygın değildir. Türkiye ve diğer Müslüman ülkelerde nakit temin etme işleminde daha çok güvene dayalı işlediği için bireysel teverruk yerine “Kârzı Hasen” kullanmaktadırlar.

b) Organize Teverruk

Organize teverruk sermayedar ile nakit talebinde bulunan kişinin organize bir sistem içerisinde buluşmasıyla oluşan teverruk sistemidir. Kendi arasında “Banka Teverruğu” ve “Ters Teverruk” işlemi olarak ikiye ayrılmaktadır.

2.2.2.10.1. Banka Teverruğu

Bankaların kendi aralarında yaptığı teverruk ve mevduat sahipleri arasında yaptığı teverruk olmak üzere iki çeşidi mevcuttur.

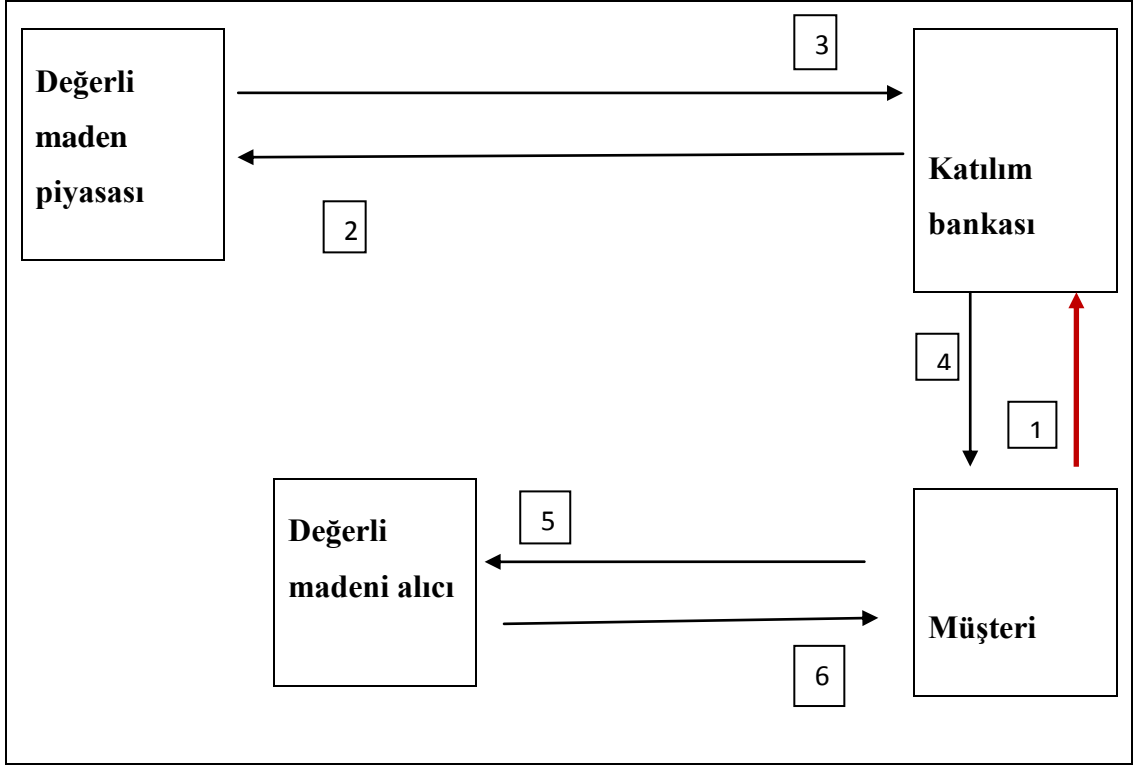
Banka ile Müşterisi (Şahıslar) Arasında Yapılan Teverruk

Bu işlemi bankalar arasında ilk defa kullanan Kuveyt Türk'tür. Nakit ihtiyacını karşılamak için banka ile müşteriler arasında yapılan “Organize Teverruk”, genellikle bankalara vadesi gelen ödemeleri yapamayan müşteriler için uygulanmaktadır. Böylece müşteriler nakit sıkıntılarını aşarak, yeniden yapılandırmaya gidebilmektedirler.

Özellikle 2008 krizinde aldıkları kredilerde geri ödeme güçlüğü çeken müşteriler, teverruk uygulamasıyla ödeme planlarında yeniden yapılandırmaya gidebilmişlerdir. Türkiye'de ilk defa mevduat sahiplerine karşı uygulanan bu yöntem, katılım bankalarının kredilerini toparlayabilmesi için alternatif bir çıkış yolu oluşturmuştur.

Bankalar mevduat sahipleriyle teverruk işlemini şekil 2'de de gözüktüğü gibi şu şekilde gerçekleştirmektedirler: Piyasada bulunan ve nakde dönüştürülmesi kolay olan (altın, gümüş, platin v.b gibi) değerli madenler alınarak müşteriye vadeli olarak

satılır. Müşteri bunu olabildiğince seri bir şekilde, üçüncü kişilere satarak nakde dönüştürür. Daha sonra müşteri bankalara, vadesi gelmiş borçlarına karşılık ödeme yapar. Ayrıca alım satım işlerini brokerler aracılığıyla da yapabilmektedirler.

Şekil 2: Teverruk Sisteminin İşleyişi

Teverruk işleminin, başvuru ve sonuç aşamaları aşağıdaki gibi sıralanabilir.⁸⁶

- Banka ile müşteri arasında Genel Kredi Sözleşmesi (GKS) imzalanır,
- Müşteri teverruk talep formunu doldurur.
- Formda müşterinin talep ettiği nakit miktarı ve banka tarafından eklenecek farkla vade ve taksitler belirtilir.

⁸⁶ BAYINDIR Servet (a) , “İslami Finansal Ürünler Sunumu”, **ESAM İstanbul Ekonomi Sohbetleri**, İstanbul, <http://www.esamistanbul.org/dokuman/islami-Finansal-Urunler-ESAM-14-Aral%C4%B1k-2012.pptx> , (15.12.2012)

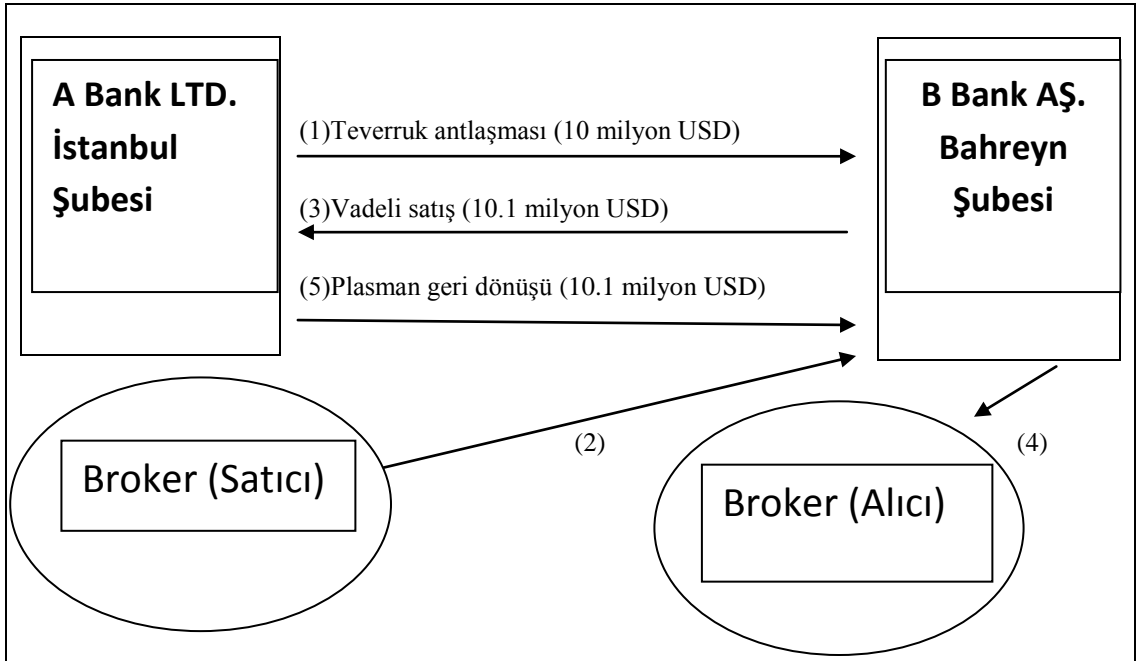
- Müşteri talep formunu imzalarken, yerli veya uluslararası piyasadan emtia (platin, nikel vb.) satın alıp kendisine (müşteriye) satması ve ardından o emtiayı tekrar piyasada satıp nakde çevirmesi konusunda bankayı vekil kılar.
- Banka müşterinin ihtiyacı değerindeki emtiayı uluslararası borsalardan (genelde LME) aracilar vasıtasıyla peşin olarak kendi adına satın alır.
- Banka kendi adına satın aldığı emtiayı anlaşılın şartlarda, maliyetine kâr ekleyerek, müşteriye vadeli olarak satar. Müşterinin hesabına borç kaydeder.
- Banka müşterinin vekili sıfatıyla söz konusu emtiayı aracilar vasıtasıyla borsada peşin olarak tekrar satıp nakde çevirir ve parayı müşterinin hesabına nakit olarak geçer.
- Sonuç olarak müşteri nakit ihtiyacını gidermiş, banka da yapmış olduğu bu işlem ve vade farkından kazanç sağlamış olur.

Banka ile Banka (Tüzel kişi) Arasında Yapılan Teverruk

Katılım Bankaları müşterilerine işletme kredisi verememekte, kısa vadeli ya da gecelik plasman yapamamakta, yapsa dahi bu plasmanı Kârz-ı Hasen vasıtası ile yapması nedeniyle herhangi bir kâr payı getirisi elde etmemektedir. Bu da büyük miktarlarda atıl fonun getirisiz kalması sonucunu doğurmakta, olası likidite sıkışıklığında fon tedarikini, olası likidite fazlalığında ise fon arzını imkânsız hale getirmektedir. Dahası, faizsiz bankacılık esaslarına göre çalışan yurt dışı bankalar için bu şekli ile Türk bankalarına plasman yapmanın herhangi bir cazibesi bulunmamaktadır. Bu nedenledir ki faizsiz bankaların yurt içi ve yurt dışı bankalar nezdinde tuttıkları hesaplar, getiri sağlama kaygısından ziyade, temelde kısa vadeli plasman ve muhabirlik ilişkileri çerçevesinde veya likidite amaçlı olarak işletilmektedir. Bu da konvansiyonel bankacılığın aksine faizsiz bankacılıkta “İnterbank” türü kısa vadeli borçlanma piyasalarının yolunu kapatmaktadır. Oysa “Teverruk” ya da “Uluslararası Murâbaha” adı verilen finansal enstrümanda, bir mal

alımının finanse edilmesi eylemi de işleme dâhil edilerek sözünü ettiğimiz bu engel aşılmaktadır.⁸⁷ Sistemin işleyişi şu şekildedir.

Bahreyn’de faizsiz bankacılık esaslarına göre faaliyette bulunan “A Bank” unvanlı bankanın elinde bir ay vadeli 10.000.000 \$ fon fazlası olduğunu ve bu meblağı söz konusu vadede herhangi bir mal veya hizmet alımına hasretmesinin mümkün olmadığını, aynı ülkede off shore bankacılık esaslarına göre faaliyette bulunan Türk sermayeli “B bank A.Ş.” Bahreyn Şubesi’nin ise bu fonları talep ettiğini varsayalım. Aradaki ilişkiyi şekildeki gibi göstermek mümkündür.⁸⁸

Şekil 3: Banka ile Tüzel Kişi Arasında Yapılan Teverruk

Kaynak: ESKİCİ Mustafa Mürsel, “Türkiye’de Katılım Bankacılığı Uygulaması ve Katılım Bankaları’nın Müşteri Özellikleri”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa, 2007, s. 76.

⁸⁷ ESKİCİ, “Türkiye’de Katılım Bankacılığı Uygulaması ve Katılım Bankaları’nın Müşteri Özellikleri”, s. 75.

⁸⁸ ESKİCİ, “Türkiye’de Katılım Bankacılığı Uygulaması ve Katılım Bankaları’nın Müşteri Özellikleri”, s.76.

Şekil 3'te görüldüğü üzere A bankası için (10.000.000 USD) nakit plasmanı ihtiyacı söz konusu olduğunda, Bahreyn'de bulunan B Bankasına teverruk işlemi için başvuruda bulunması gerekmektedir. Talebinin kabul edilmesiyle B Bankası broker (satıcı) dan konverbilitesi yüksek bir emtia satın alarak, A bankasına vadeli bir şekilde (10.100.000 USD) satmaktadır. A bankası da bu emtiayı başka bir brokıra (alıcı) peşin satarak (10.000.000 USD) nakit ihtiyacını karşılamaktadır. Bu şekilde hem elinde sermayesi bulunan B Bankası kâr elde etmiş hem de A Bankası gerekli plasman ihtiyacını karşılamıştır.

2.2.2.10.2. Teverruk Başvurusunun Değerlendirme Süreci

Banka ile müşterisi arasında yapılan ve banka ile banka arasında yapılan olmak üzere iki çeşidi mevcuttur.

Banka ile müşterisi (şahıslar) arasında yapılan Teverruk

Müşteri bankaya giderek teverruk başvurusunda bulunur. Şube "Risk Takip Müdürlüğü"nün talimatları doğrultusunda başvuruyu alarak müşterinin banka ve çevre istihbaratını değerlendirir. Gerekli verileri Risk Takip Müdürlüğü'ne rapor olarak sunar. Yapılan incelemede kriterlere uymayan herhangi bir eksiklik görülmez ise nakit plasmanı yapılır.

Söz konusu banka ve çevre istihbaratı ile borçlunun;⁸⁹

- Ticari faaliyetlerine devam edip etmediği, ortaklık yapısında değişiklik olup olmadığı,

- Cari hesap hareketleri,

- Müşteri ve kefiller hakkında piyasa ve banka istihbaratı (herhangi bir takip, haciz ve olumsuz bir duyum olup olmadığı, TCMB, karşılıksız çek/senet kayıtları ile KKB [Kredi Kayıt Bürosu] kayıtlarında olumsuzluk olup olmadığı, iflas veya iflas erteleme kararı bulunup bulunmadığı, kayyum atanıp atanmadığı v.s),

---

⁸⁹ ÖZSOY, *Sağlam Bankacılık Modeli ile Katılım Bankacılığına Giriş*, s. 350.

- Diğer banka ödemelerinin durumu, diğer bankalarla yeniden yapılandırma yapıp yapmadığı, yapmış ise koşulları veya diğer bankalardan yeniden yapılandırma talep edip etmediği,

- Mevcut teminat durumu ve ilave teminat verip vermeyeceği,

- Likidite sıkıntısının nedenleri, geri ödemelerin hangi kaynakla yapılacağı ve somut bir ödeme planı olup olmadığı incelenir.

Banka ile banka (tüzel kişi) arasında yapılan Teverruk

“Şube, Kurumsal ve Ticari Krediler Müdürlüğü tarafından kredi borçlusunun güncel malî tahlil/istihbarat raporu hazırlanır ve değerlendirmek üzere Risk Takip Müdürlüğü’ne sunulur. Söz konusu malî tahlil ve istihbarat raporu ile kredi borçlusunun güncel finansal verileri üzerinden kredibilitesi incelenir.

Risk Takip Müdürlüğü, kredi borçlusu ile ilgili olarak kendisine sunulan banka istihbaratı, çevre istihbaratı ve malî tahlil-istihbarat raporu ile teminat durumunu birlikte değerlendirmek suretiyle kredi borçlusunun teverruk talebi hakkında nihai değerlendirmesini yapar ve 06.09.2011 tarih ve 1146 sayılı YKK çerçevesinde müşteri segmenti ve limit bazında ilgili Yeniden Yapılandırma Komitesi’nin onayına sunar.

Uygun görülen teverruk taleplerinin “Kurumsal ve Ticari Risk Takip Müdürlüğü” tarafından şubeye bildirilmesi ve birlikte şube tarafından operasyonel işlemler başlatılarak teverruk ödemesi yapılır ve ıslak imzalı komite kararları müşteri dosyasında muhafaza edilmek suretiyle yapılandırma süreci tamamlanır.”⁹⁰

2.2.2.10.3. Ters Teverruk

Klasik bankacılık sisteminde mevduat sahiplerinin oluşturdukları hesaplar kredi olarak dağıtılmasının yanı sıra, çeşitli portföyler oluşturularak her türlü alım satım işleminde de kullanılabilir. Genelde hisse senedi, repo, bono, tahvil vb. araçlardan oluşan bu portföyler, likiditenin elde tutulma maliyetlerini azaltmakta

---

⁹⁰ ÖZSOY, *Sağlam Bankacılık Modeli ile Katılım Bankacılığına Giriş*, s. 351.

hatta bankanın işlevsel fonksiyonlarının dışında ek kârlar bile kazanmasını sağlamaktadır. Ayrıca aynı şekilde sermaye sahibi büyük yatırımcılar ve firmalar da aynı yöntemle kazançlar elde edebilmektedirler. Fakat katılım bankaları, bu tür faaliyetlere dâhil olurken İslami usuller çerçevesinde yapılabilecek ticari araçları kullanmak zorundadır. Ters teverruk işlemi ise katılım bankalarının, murâbaha, vedia, vekâlet, satış ve va'd gibi araçlarını kullanarak faaliyet dışı gelirler elde etmelerini sağlamaktadır.

Ters teverruk işlemi kısaca, organize teverruk işlemlerini yapan kişilerin kullandıkları üçüncü kişiler veya brokerların oluşturduğu işlemin tersi olarak nitelendirilebilir. Yani her an likititesi yüksek emtiaları (platin, altın, gümüş vb.) satıcı olarak satabilecek ya da alıcı olarak alabilecek konumda bulunan tacirlerdir.

Banka teverruğunun işlem akışı şu şekildedir;⁹¹

- Öncelikle banka ile müşteri arasında bir genel kredi sözleşmesi imzalanır; bu sözleşmede teverruğa başvurulması durumunda izlenecek süreç ve yerine getirilecek şartlar belirlenir.

- Müşteri bankaya teverruk talebiyle başvurur.

- Banka uygun görürse “Teverruk Talep Formunu” doldurarak müşteriye imzalatır.

- Talep formunda müşterinin ihtiyaç duyduğu nakit miktarı ve banka tarafından eklenecek farkla vade ve taksitler belirtilir.

- Müşteri talep formunu imzalarken, banka tarafından yerli veya uluslararası piyasadan satın alınacak emtiayı (genelde platin, nikel, alüminyum) satın alma va'di ve bankanın bu malı müşteri adına piyasada satıp nakde çevirme iznini içeren vekâleti yer alır.

---

⁹¹BAYINDIR, “Faizsiz Bankacılık Ürünlerinin Ahlaki Açından Değerlendirilmesi (Murâbaha, Teverruk ve Ges)”, s. 10-11.

- Banka müşterinin nakit ihtiyacı değerindeki uygun bir emtiayı (genelde platin, nikel gibi madenleri) uluslararası borsalardan (genelde Londra Metal Borsası: LME) aracılar (brokırılar) vasıtasıyla peşin olarak satın alır.

- Banka kendi adına satın almış olduğu emtiayı talep formunda anlaşılan şartlarda, maliyetine kâr ekleyerek müşteriye vadeli olarak satar.

- Banka müşterinin vekili sıfatıyla söz konusu malı aracılar vasıtasıyla borsada peşin olarak satıp nakde çevirir ve parayı müşterinin hesabına geçer.

- Böylece müşteri nakit ihtiyacını gidermiş, banka da kazanç sağlamış olur.

2.2.2.10.4. Teverruk Üzerine Yapılan Eleştiriler

Katılım bankaları klasik faizli bankalardan farklıdır. Bu farkların en başında katılım bankalarının İslami kurallara duyarlılığı gelmektedir. Dolayısı ile yapılan işlemlerin kâr tahlilinden önce caiz olup olmadığı göz önüne alınmaktadır. Teverruk işlemi ise caizlik konusunda tamamen ortada kalmış bir işlemdir. Bazı mezhepler ve âlimler teverruk işlemini caiz görürken, bazıları ise eleştirilerde bulunmuşlardır.

Bu eleştirilerden bazıları şunlardır:⁹²

- Organize teverruk işlemlerinde yapılan sözleşmelerle getirinin garantilenmesi,

- Bankaların müşterileri adına yaptığı işlemlerde (alım-satım işlemlerinde), gerekli vekâlet düsturlarının alınmadan hareket edilmesi,

- Teverruk işlemlerinde gerçek malların alınıp satılmaması. Gerçek mallar alınıp satılsa bile brokerler tarafından satılan malların ilk sahiplerine dönüp dönmeyeceğinin belirsizliği,

---

⁹² BAYINDIR, "Faizsiz Bankacılık Ürünlerinin Ahlaki Açından Değerlendirilmesi (Murâbaha, Teverruk ve Ges)", s. 11.

- İslam'da karz, hibe, sadaka gibi hayır amaçlı ilişkiler dışındaki bütün finansal işlemler/sözleşmeler ticaretle irtibatlı olarak meşru ve ticarete tabi kılınmıştır. Teverruk vb. yapay/sunî nitelikli finansal işlemler ise bu kuralın tam tersi istikametindedir. Burada ticaret finansal işleme tabi kılınmaktadır. Bu uygulamada asıl olan ticaret değil finansal ilişkidir, ticaret o ilişkinin kılıfı mahiyetindedir. Bu ise iktisadın mantığına/fitratına/ahlakına aykırıdır. Çünkü finansman maliyeti ancak gerçek bir iktisadî faaliyet sonucu ortaya çıkmalı ve bu faaliyetle karşılanmalıdır. İktisadî faaliyetler fitratı/ahlâkı gereği toplumun refah ve kalkınması için meşru kılınmıştır. Bu tür işlemler ise borç ve diğer finansman işlemlerinin maliyetini karşılamak için kullanılmaktadır. Bunun da iktisadî faaliyetin topluma değil, sermaye sahiplerine hizmet etmesi sonucunu doğurarak İslami yapıya ters bir düsturu getirmektedir.

Çok eski dönemlerden beridir yapılan teverruk işlemi yukarıdaki eleştirilerin haricinde bazen “*Bey‘u’l-‘îne*” ile karıştırılmaktadır. Bey‘u’l-‘îne, bir kimsenin sattığı malı parasını almadan, sattığı fiyattan daha az bir parayla satın almasıdır.⁹³ Yani teverruk, alıcı ve satıcı gibi üçüncü kişileri bu ticarete dâhil ederek farklı bir şekle bürünmektedir.

2.2.2.10.5. Teverruk İşleminin Sisteme Katkıları

Gelişen piyasalarda her geçen gün yeniliklerin ortaya çıkması, katılım bankalarının da rekabet edebilirliği için aynı ölçüde çözümler üretmesini gerektirmektedir. Özellikle nakit verebilme konusunda büyük sıkıntılar yaşayan katılım bankaları için teverruk işlemi, kısmen de olsa önemli bir çözüm aracı olabilecek niteliktedir. 2008 krizinde, klasik bankaların verdiği kredileri çağırmasına karşılık, katılım bankalarının teverruk işlemi ile yeniden yapılandırmaya gitmesi bu konu hakkında örnek gösterilebilir.

Teverruk İslami finansın yeniden yapılandırma ürünü olarak katılım bankalarının yukarıdaki bahsedilen sorunlardan kurtulmasını veya etkilerini en aza indirmelerini sağladı. Borçların yeniden yapılandırılmaması halinde bankanın

---

⁹³ KÖSE Saffet, *İslam İş ve Ticaret Ahlakı*, s. 99.

karşılaşacağı zorluklar, dönmeyen kredilerin büyüklüğüne göre likitideyi aşağı çekerek bankayı iflasa götürebilir. Bu da her geçen gün büyümesine rağmen hâlâ küresel pazar payı düşük bulunan İslami finans için can kaybı demektir. Mesele bu yönden ele alındığında, teverruğun İslami finans ve İslam dünyası için ne denli öneme ve stratejik hale sahip olduğu anlaşılmıştır.⁹⁴

2.2.2.10.6. Milli Metal Borsası Oluşumu ve Finansal Yatırım Tabanının Geliştirilmesi

“Dünyada faizsiz sistemde faaliyette bulunan finansal kurumlar klasik anlamda faize dayalı sendikasyon kredisi kullanamamaktadırlar. Çünkü faizsiz sistemde nakdi kredi seçeneği bulunmamakta, para hareketleri mutlaka mal veya hizmetlerin alınıp satılması şeklinde gerçekleştirilmektedir. Buna binaen, faizsiz finans sisteminin geliştirdiği ürün emtiaya dayalı murabaha sendikasyonu veya orijinal adıyla teverruktur.

Murabaha sendikasyonları dünyada ciddi hacimlere ulaşmış durumdadır. Çünkü toplam büyüklüğü 400 milyar \$ civarında olan faizsiz finans sektörünün bu yöndeki talepleri her geçen gün artmaktadır. Günümüzde emtiaya dayalı murabaha sendikasyonlarının operasyonu birçok avantajı nedeniyle Londra Metal Borsası’nda gerçekleştirilmektedir. Gerek Türkiye’de faaliyette bulunan Katılım Bankalarının gerekse yurtdışındaki faizsiz finansal kuruluşlardan gelebilecek taleplerin ülkemizde yapılabilmesini teminen söz konusu ürünün hukuki ve operasyonel altyapısının hazırlanması gerekmektedir.

Bu tür işlemler, emtia borsası işlem hacmini ciddi oranda arttırıp komisyon ve aracılık geliri kazandıracığı gibi Finans Merkezi olmanın bir gereği olan uluslararası fonların hareket gördüğü bir merkez olma gereksinimine katkı sağlayacaktır. Şu an itibariyle Londra Metal Borsası üzerinden yürütülen Emtiaya Dayalı Murabaha Sendikasyon operasyonlarının işleyişi şu şekildedir: Bu üründe, kreditor kredi kullanan tarafın talep ettiği tutar kadar metali (faizsiz prensiplere uygunluğu

⁹⁴ DEMİR Cüneyt Hakan, “Faizsiz Bankacılıkta Varlık Yönetim Şirketi Adaptasyonu”, Gebze Üniversitesi, Tezsiz Yüksek Lisans, Proje Ödevi, 2012, s. 37. <http://tkbb.org.tr/yuksek-lisans-tezleri.aspx?pageID=48> (30.12.2013)

nedeniyle sadece platin işlem görebilmektedir) Londra Metal Borsası'ndan peşin olarak satın alır ve aynı malı belli bir kâr ilave ederek vadeli olarak kredi kullanana satar. Nihâi aşamada ise kredi alan taraf, sahip olduğu bu metali yine spot olarak aynı tarihte Londra Metal Borsasında satarak nakde çevirir. Böylece kreditor belli bir geri ödeme planı dâhilinde kredi açmış olur. Bu işlemler, kolaylık açısından Londra'daki aracı firmalara vekâlet vermek suretiyle yapılmakta ve işlem birkaç saat içerisinde gerçekleştirilmektedir. Londra Metal Piyasasının son derece organize olması ve metal alım satım marjlarının düşük seyretmesi, diğer yandan vergisel istisnalar nedeniyle işlemler Londra Metal Borsası'nda yapılmaktadır.”⁹⁵

20 Ocak 2011 tarihi itibarıyla faaliyete geçen İstanbul Metal Borsası (IMEX) bu ihtiyacın giderilmesi için atılan önemli adımlardan biridir. Fakat yeterli düzeyde işlem yapılabilmesi için tabansal alt yapı çalışmalarının geliştirilmesi gerekmektedir. Yeni finansal araçların da bu sisteme empoze edilmesi ile daha aktif hale geleceği düşünülmektedir.

TKBB'nin 12. Olağan Genel Kurulu açılış konuşmasında Kuveyt Türk Genel müdürü Ufuk Uyan şunları kaydetmiştir.⁹⁶

"Bu konuda, Sukuk uygulaması iyi bir başlangıç olsa da, başka enstrümanların geliştirilmesi gerekmektedir. Katılım bankaları açısından önceliğin, potansiyelin altında kalma nedeniyle, daha geniş kitlelere ulaşmanın olması gerektiğini düşünüyorum. Katılım bankalarının potansiyel müşterilerine ulaşmaları, atıl kaynakların ekonomiye kazandırılması ve finansal sistemin genişlemesi açısından son derece önemlidir."

---

⁹⁵DPT, İstanbul Finans Merkezi Projesi Finansal Ürün ve Hizmet Çalışma Grubu Raporu, Mayıs 2009, s.84. <http://www.dpt.gov.tr/DocObjects/Download/4252/JCR%20Avrasya.doc> (18.12.2013)

⁹⁶<http://www.haberler.gen.al/2013-05-11/katilim-bankalari-49-2-milyar-tllik-fon-hacmine-ulasti/> (14.12.2013)

2.2.2.10.7. Türkiye Analizi

Teverruk işlemi ile bankanın, müşteri ve üçüncü kişilerle ticaret yaparak (Murâbaha)⁹⁷ kişilerin nakit ihtiyaçlarını karşılaması mümkündür. Özellikle kısa vadeli nakit ihtiyaçları için çok önemli bir yer tutan teverruk, borçların yapılandırılmasının dışında ameliyat, sigorta primleri ve acil insani ihtiyaçların karşılanması hususunda kullanılabilir bir enstrümandır. Ayrıca katılım bankalarının nakit ihtiyacını karşılayamama sorunsalına bazı çözümler getirebilecek konumdadır. Bu nedenle teverruk işlemine katılım bankalarının daha sık başvurması ve gerekli birimleri oluşturarak koordinasyon sağlanmalıdır.

Teverruk işleminin bir diğer uygulama alanı ise katılım bankalarında ödeme gücü çeken müşterilerin borçlarını yapılandırmada kullanılabilir bir uygulama olmasıdır. Faiz hassasiyeti nedeni ile ödemede temerrüde düşen müşterilerine karşı ekstra yaptırımlara girmekte sıkıntı yaşayan bankalara, teverruk ile kullanışlı bir çözüm üretilmiş olacaktır. Ayrıca bankaların olası likidite sıkışıklığında fon tedarikini, olası likidite fazlalığında ise fon arzını imkânsız kılan bankalar arası nakit plasmanının gerçekleşmesi için uygun bir yöntemdir.

Teverruk işlemi Türkiye’de kullanılmasına rağmen bankalar tarafından krediler açıktan açığa verilmemektedir. Bunun nedeni ise toplumun nakit para finansmanının temini durumunda faizli işlem olacağı yanılgısıdır. Daha doğrusu “teverruk” işleminin caizliği konusunda fukahâ tarafından tam bir mutabakat sağlanamamasıdır. Bu sorunun aşılması durumunda, Türkiye’nin katılım bankacılığında hem iç pazar, hem de dış pazar payındaki gelişimi için teverruk işlemi bir dönüm noktası olabilecektir.

2.2.2.11. SUKUK

Sukuk kelimesi Arapçadaki “ödeme sözü içeren belge” anlamına gelen “sakk” kökünün çoğul halidir. AAOIFI İslami Finansal Kuruluşlar Muhasebe ve Denetim Kurumu (Accounting and Auditing Organisation for Islamic Financial

---

⁹⁷ Buradaki ticari işlem, bir diğer fon kullandırma yöntemi olan Murâbahadır. Yani Peşin alıp taksitli satım işlemidir.

Institutions) sukuku, “Dayanak teşkil eden bir varlık sepetinde yer alan varlıklar üzerindeki ortak mülkiyeti temsil eden eşit değerdeki sertifikalar” olarak tanımlamaktadır.⁹⁸ Daha basit bir tanım yapmak gerekirse kısaca sukuka, İslami prensiplere uygun bir varlığa dayanarak ondan yaralanma hakkını elde etme denilebilir. Her iki tanımdan da anlaşılacağı üzere sukuk maddi bir karşılıkla dayanak oluşturmak zorundadır. Bu yönüyle klasik tahvil ve bonolardan farklılık arz etmektedir. Örneğin bonolar genelde borç ilişkisi üzerinden kurulurken, sukuk sahiplik hakkı üzerinden kurulan bir ilişkidir. Yani sukuğa piyasalarda bulunan bono ve tahvillerin İslami kurallara uygun şekli denmesi daha uygun olacaktır.

Sukuğa benzeyen bir diğer finansman bonusu ise “varlığa dayalı menkul değerler” ve “gelir ortaklığı senetleridir.” Fakat bu bonolarda, mülkiyet ve işletme ile borç senedi alanların ilgisi yoktur. Onlar sadece senedin gelirlerine sahiptirler. Ayrıca gelir ortaklığı senetlerinde mevcut olan ve devletçe verilen enflasyonun üzerinde gelir sağlama taahhüdü sukukta yoktur. Sonuç olarak, sukuk sisteminde varlıkların mülkiyeti kamuda kalmakta, kira sertifikası sahibi yurt içi ve dışı yatırımcılar faiz niteliğinde olmayan bir gelire sahip olmaktadır.⁹⁹

Sukukun birçok kullanım alanı bulunmaktadır. Mesela Katılım bankaları diğer kurumların çıkardıkları sukuklardan satın alarak fonlarını değerlendirebilirler. Ayrıca kendi adlarına çıkardıkları sukukları da ihraç edebilirler. Bu şekilde arz ettikleri sukuklar ile yeni fon kaynakları oluşturabilmelerinin yanı sıra aktiflerindeki alacaklarını da nakde çevirebilme şansına sahip olabilmektedirler.

Sukuk ile kaynak temini faizsiz finans modelinin hemen her fon kullandırma yöntemi için uygulanabilir. Alım-satıma konu olunan işlemler için veya bir alt yapı inşası için ya da özel bir projenin gerçekleştirilmesi için sukuk ile kaynak temini yapmak mümkündür. Hangi tür bir işlem için uygulanacaksa sukuk modeli ona göre isimlendirilebilir.¹⁰⁰

⁹⁸ DEDE Kenan, “Günümüzün Gözde Finansman Aracı: Sukuk”, **Ernst&Young**, 2012, s.1. <http://www.tkbb.org.tr/Documents/OnemliBasliklar/sukuk%20makalesi8.pdf> (30.10.2012)

⁹⁹ ÖZSOY, **Sağlam Bankacılık Modeli ile Katılım Bankacılığına Giriş**, s. 188.

¹⁰⁰ TUNÇ, **Katılım Bankacılığı Felsefesi, Teorisi ve Türkiye Uygulaması**, s. 154.

Sukukun AAOIFI tarafından belirlenmiş on dört çeşidi olmakla birlikte temelde beş başlık altında sınıflandırılabilir.

- İcare Sukuk (Kira sertifikası)
- Muşareka Sukuk
- Mudarabe Sukuk (Sermaye ve emek ortaklığı)
- Murâbaha Sukuk (Peşin al vadeli sat)
- Selem Sukuk (İleri vadeli malı peşin satma)

2.2.2.11.1. İcare Sukuk (Kira sertifikası)

Kira sertifikaları, varlık kiralama şirketlerince, kendi nam ve sertifika sahiplerinin hesabına ve yararına, satın almak veya kiralamak suretiyle devralınan varlıkların finansmanını sağlamak amacıyla düzenlenen ve sahiplerinin bu varlıklardan elde edilen gelirlerden payları oranında hak sahibi olmalarını sağlayan menkul kıymetlerdir.¹⁰¹ Yani sertifikalar, kaynak kuruluşun varlıklarını belirli bir süre sonra geri alma vaadiyle satıp ilgili süre boyunca kiralamasının söz konusu olduğu işlemdir.¹⁰²

Devret-geri kirala (sale and lease-back) modeli olarak geçen bu sukuk türü, kontrol ve yönetme kolaylığı nedeniyle dünyada en çok kullanılan sukuk çeşididir. İlk olarak Malezya’da 2002 yılında uygulanmaya başlayan “İcare Sukuk”, Türkiye’de ise ilk olarak 1/4/2010 yılında 7539 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan tebliğ ile görülmeye başlamıştır. 30.12.2012 tarihinde 28513 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan 6362 sayılı “Sermaye Piyasası Kanunu” ile getirilen yeniliklerle ve 7/06/2013 tarihinde 28670 sayılı resmi gazetede “Kira Sertifikaları Tebliği”¹⁰³ ile yeniden düzenlemeler yapılarak son halini almıştır.

¹⁰¹ http://www.turkiyefinans.com.tr/tr/bireysel_bankacilik/menkul_kiyametler/kira-sertifikasi.aspx?gclid=CPjCorflxroCFcZd3god8SMAdA (02.11.2013)

¹⁰² <http://islamekonomisi.org/kira-sertifikasi-sukuk/>, (31.10.2013)

¹⁰³ Söz konusu tebliğ için bkz. <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/06/20130607-14.htm?submenuheader=null> (31.10.2013)

Yeni düzenleme ile,¹⁰⁴

1. Uluslararası genel kabul gören sahipliğe, yönetim sözleşmesine, alım-satıma, ortaklığa ve eser sözleşmesine dayalı olmak üzere toplam 5 yeni kira sertifikası türü tanımlanmıştır.
2. Varlık Kiralama Şirketlerinin finansman ihtiyacı olan başka şirketlere de kira sertifikası ihraç edebilmelerine imkân sağlanmıştır.
3. Bir Varlık Kiralama Şirketi'nin aynı anda birden fazla kira sertifikası ihracı yapabilmesine imkân tanınmıştır.
4. Varlık tanımı 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu'na uygun olarak varlık ve hakları kapsayacak şekilde genişletilmiştir.
5. Çıkar çatışmalarının önlenmesini teminen Varlık Kiralama Şirketi yönetim kuruluna bağımsız üye zorunluluğu getirilmiş ve önemli kararlar bağımsız üyenin olumlu oyuna bağlanmıştır.
6. Yatırımcıların bilgilendirilmesi ve haklarının korunmasını teminen, Varlık ve haklar ile yükümlülüklerin Varlık Kiralama Şirketi kayıtlarında, ihraç edilen her farklı kira sertifikası bazında ayrı ayrı izlenmesi hükme bağlanmıştır.
7. Yatırımcıları haklarının korunmasını teminen, ortaklığa ve eser sözleşmesine dayalı kira sertifikalarında varlık ve hak rehni kurulması öngörülmuş, yönetim sözleşmesine ve alım-satıma dayalı kira sertifikalarında ise kaynak kuruluş veya fon kullanıcısı olabilecek ortaklıklar sınırlı olarak belirlenmiştir.
8. İstanbul'un uluslararası finans merkezi olma vizyonu kapsamında, bu düzenlemelerimizle şirketlerimiz için alternatif finansman kaynaklarını kullanma imkânı sağlanmış, yerli ve küresel yatırımcılar için de farklı sermaye piyasası araçlarına yatırım yaparak portföy çeşitlemesi yapmalarına imkan sağlanmıştır.¹⁰⁵

¹⁰⁴ <http://www.spk.gov.tr/duyurugoster.aspx?aid=20130607&subid=0&ct=c>, (31.10.2013)

¹⁰⁵ www.spk.gov.tr; a.g.e., (31.10.2013)

2.2.2.11.2. Mudârabe Sukuk (Sermaye ve emek ortaklığı)

Yatırımcının Rab'ül mal/sermayedar sıfatıyla sermayeyi tedarik ettiği, ihraç edenin ise mudârip sıfatıyla bilgi ve tecrübelerine dayanarak söz konusu sermayeyi yatırımlarda değerlendirdiği ve getirinin önceden belirlenen paylaşım oranı üzerinden dağıtıldığı bir sukuk yapısıdır. Yatırımcının koyduğu sermayenin geri ödenmesi garanti edilmemektedir. Risk sermayesi yöntemiyle kullanılan ve büyük projelerin gerçekleşmesi adına onlara finansman bulabilme amacıyla oluşturulmuş bir modeldir. İşleme aracılık eden özel aracı kuruluş, tasarruf sahibi yatırımcılarına satmış olduğu sukuk ile onları projeye hissedar eder.¹⁰⁶

2.2.2.11.3. Muşaraka Sukuk

Sermaye dağılımında bonoları ihraç edenin de içinde payı olduğu bir sukuk çeşididir. Dağıtılacak kâr oranları önceden belirlenir. Zarar durumunda ise yatırılmış olan sermaye paylarına göre taksim yapılır. Yapı olarak “Mudârabe Sukuka” çok benzemektedir.

Yatırımlarla ilişkili olan bu sukuk türü, sukuk sertifikaları yatırımdaki hisse payını temsil eder. Yatırım yeni bir proje olabileceği gibi mevcut bir projenin revizyonu, iyileştirilmesi ve genişletilmesi amaçlı da olabilir.¹⁰⁷

2.2.2.11.4. Murâbaha Sukuk (Peşin al, vadeli sat)

Bu yöntemle yapılacak sukuk işleminde banka limit tahsis ettiği müşterileri sektörel olarak gruplandırır ve her sektörde ne kadar kaynağa ihtiyacı olduğunu tespit eder. Ardından bu iş için kurulmuş “Özel Amaçlı Kurumlar” (SPI-special purpose institution) ile irtibata geçer ve kaynak ihtiyacını iletir. Beş taraftan oluşan bu işlemin(banka, kredi müşteri grubu, SPI, mal satıcıları ve sukuk hissedarları) kâr

¹⁰⁶ ÖZSOY, *Sağlam Bankacılık Modeli ile Katılım Bankacılığına Giriş*, s. 189.

¹⁰⁷ TUNÇ, *Katılım Bankacılığı Felsefesi, Teorisi ve Türkiye Uygulaması*, s. 154.

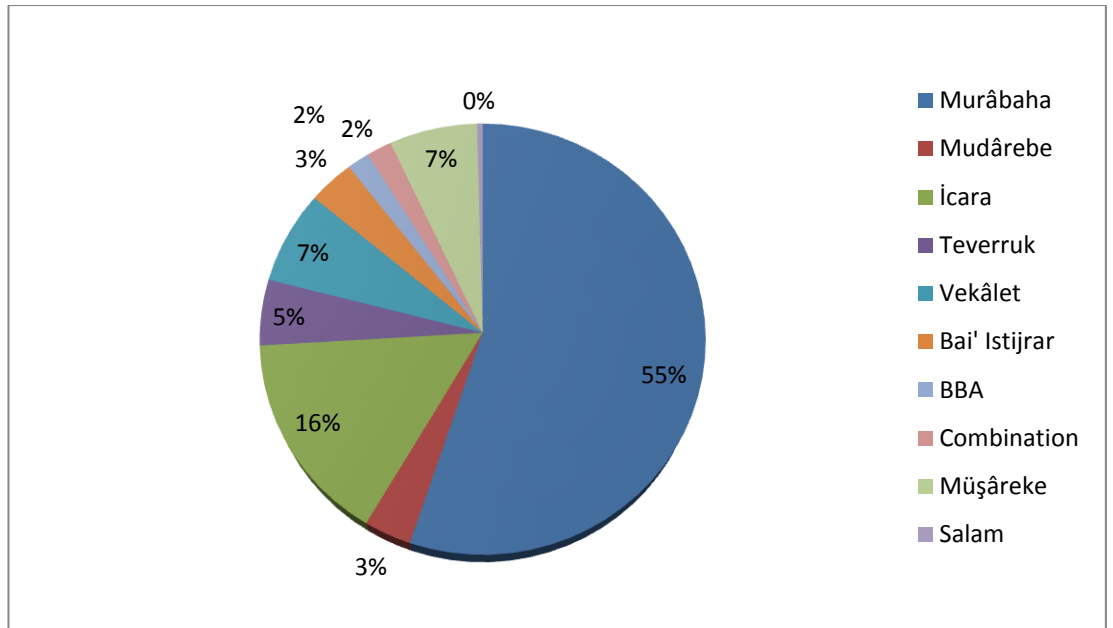
payı ödemeleri taksitler halinde yapılabileceği gibi, dönem sonunda topluca da gerçekleştirilebilir.¹⁰⁸

Murâbaha Sukuk, 02.08.2013 tarihinde fetva kurulu tarafından icazet almış ve en kısa zamanda Türkiye'deki ihraçlarına başlayacağı düşünülmektedir.

2.2.2.11.5. Selem Sukuk (İleri vadeli malı peşin satma)

Nakit ihtiyacı duyan bir firmanın ya da şahsın henüz üretmediği standart bir malı (hububat, bakliyat, un, kağıt, demir, çimento vs.) ileri bir vâdede teslim etmek üzere peşin bedelle satmasına “Selem” denilir¹⁰⁹ Bu işlemin sukuk sertifikalarına bağlanarak ihraç edilmesi ile de “Selem Sukuk” oluşmaktadır.

Aşağıdaki grafikte “Dünyada Yapısına Göre Yapılan Sukuk” payları gösterilmektedir.

Grafik 1: Dünyada Yapısına Göre Yapılan Sukuk İhraçları (2013 Haziran)

Kaynakça: RASAMEEL, “Global Sukuk Market: Quarterly Bulletin”, **Global Sukuk Market**, August 2013, 2013, s. 5.

¹⁰⁸ TUNÇ; a.g.e., s. 154.

¹⁰⁹ AKTEPE İshak Emin, **Sorularla Katılım Bankacılığı**, TKBB Yayınları, İstanbul, 2013, s.50.

Grafikten de anlaşılacağı üzere oranıyla murabaha, icare ve müşâreke en yaygın kullanılan finansman türleridir. Dünyada, katılım bankası finansmanında kullanılan araçların %80'e yakın kısmını oluşturmaktadırlar. Katılım finansmanı sağlamak isteyen müşterilerin bu araçları tercih etmelerindeki en büyük etken, kullanışlı, kapsamlı ve hızlı bir yapıya sahip olmasıdır. Ayrıca bu araçlar, katılım bankaları için de kullandırılması basit türlerdir.

2.2.2.11.6. Sukuk İhracı

Sukuk ihracı ilk olarak 1972 yılında Malezya hükümeti tarafından yapılmıştır. Bu kadar eski bir tarihe sahip olmasına rağmen, 2008'li yıllardan sonra Batı ülkelerinin de ilgisini çekmeye başlayan sukuk, giderek etki alanını genişletmiştir. Bunda 2008 yılında yaşanan mortgage krizinin büyük etkisi bulunmaktadır. Çünkü dünyaya bankacılık dersi veren en büyük finans kurumlarının aslında İslami finansal kuruluşlar kadar dirençli olmadıkları ortaya çıkmıştır. Bu da İslami fonların dolayısı ile sukukun bütün dikkati üzerine çekmesine sebep olmuştur.

2.2.2.11.7. İslami Bonoların Avrupa'da Yükselişi

Sukuk bugüne kadar genelde tezgâh üstü finansal araçlar olarak önceden belirlenen bazı kurumsal yatırımcılara satış amacıyla çıkarılmıştır. İhraççının amacı genelde; iç piyasadaki likidite havuzundan yararlanmak, düşük tutarlar için talep toplamak ve yerel borsalarda kotasyon yapılması olmuştur. Uluslararası borsalarda sukuk kotasyonunun yaygınlaşması ve borsaların ihraççıları çekmek için rekabete girmeleri olumlu bir gelişmedir; çünkü bu gelişme ihraççıların, yatırımcıların ihtiyaçlarını dikkate almaya başladıklarını göstermektedir. Örgütlenmiş piyasalarda sukuk kotasyonu hem likiditeyi artıracak, hem de yatırımcıların likidite yönetimlerini kolaylaştıracaktır.¹¹⁰

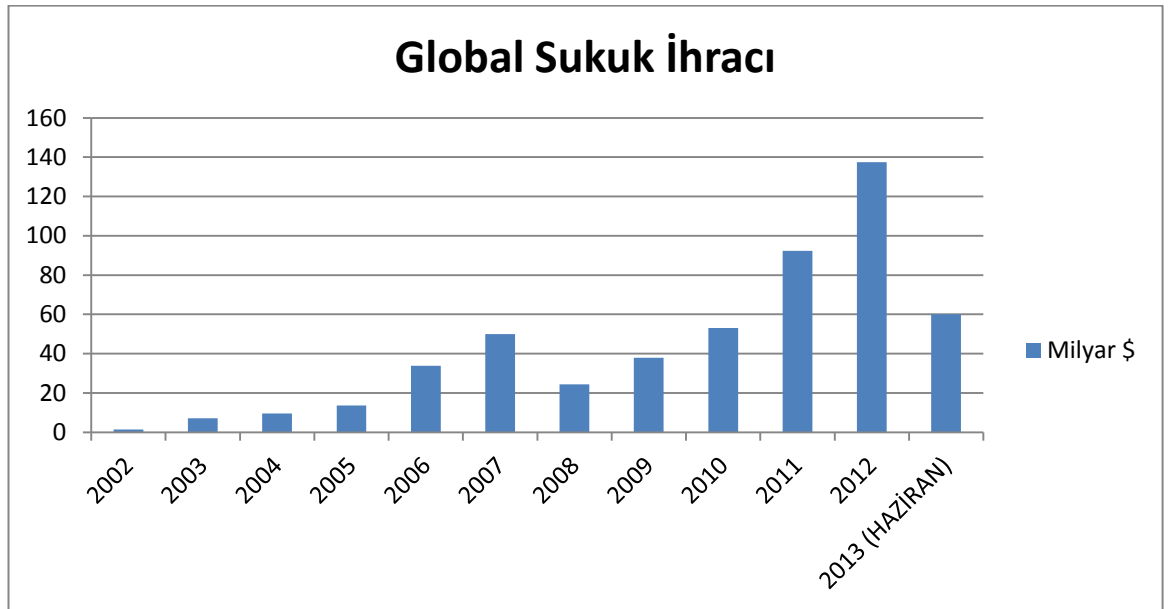
2008 krizinin etkilerini tam olarak üstünden atamayan Avrupa, küresel büyüklüğü 2013 yılı sonunda 1.8 trilyon dolara ulaşması beklenen İslami finans piyasasının taleplerini karşılamak için yüzünü körfez sermayesine çevirmeye başlamıştır.

---

¹¹⁰ DEDE, Ernst&Young, s. 1.

İslami Finans Piyasasının 2012 itibarı ile 137,5 milyar dolar civarına ulaşan sukuk ihracatı iştahları bir hayli kabartmıştır. Bu pastadan pay kapmak isteyen ülkeler “İslami Finans Merkezi” olma yarışına girmiş durumdadırlar. Ekim 2013’te Londra’da yapılan “Dünya İslami Ekonomik Forumunda” (WIEF) İngiltere Başbakanı Cameron’un konuşmasına sukuk sertifikalarına atfen “Selamu Aleykum” diye başlaması, İngiltere’nin gerçekten İslami bonolarda istekli olduğunu göstermiştir. Ayrıca konuşmasında Londra’nın sadece İslami finansın Batı’daki en büyük başkenti olmasını istemediğini vurgulayan Cameron “Londra’nın Dubai ile birlikte ‘dünyanın’ en büyük İslami finans merkezi olmasını arzu ediyorum” diyerek¹¹¹ ileriki dönemlerde rekabetin artacağını sinyali vermiştir.

İslami Finans Merkezi gösterilmeye çalışılan diğer bir ülke ise Bosna Hersek’tir. Hem Avrupa’da olması, hem de nüfusunun %40’ının Müslüman olması Bosna’nın İslami finans merkezi haline gelmesi için Avrupalı devletlerin desteğini almasını sağlamaktadır.

Grafik 2: Global Sukuk İhraçları

Kaynak: www.iifm.net (International Islamic Financial Market) veritabanı kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır. (31.12.2013)

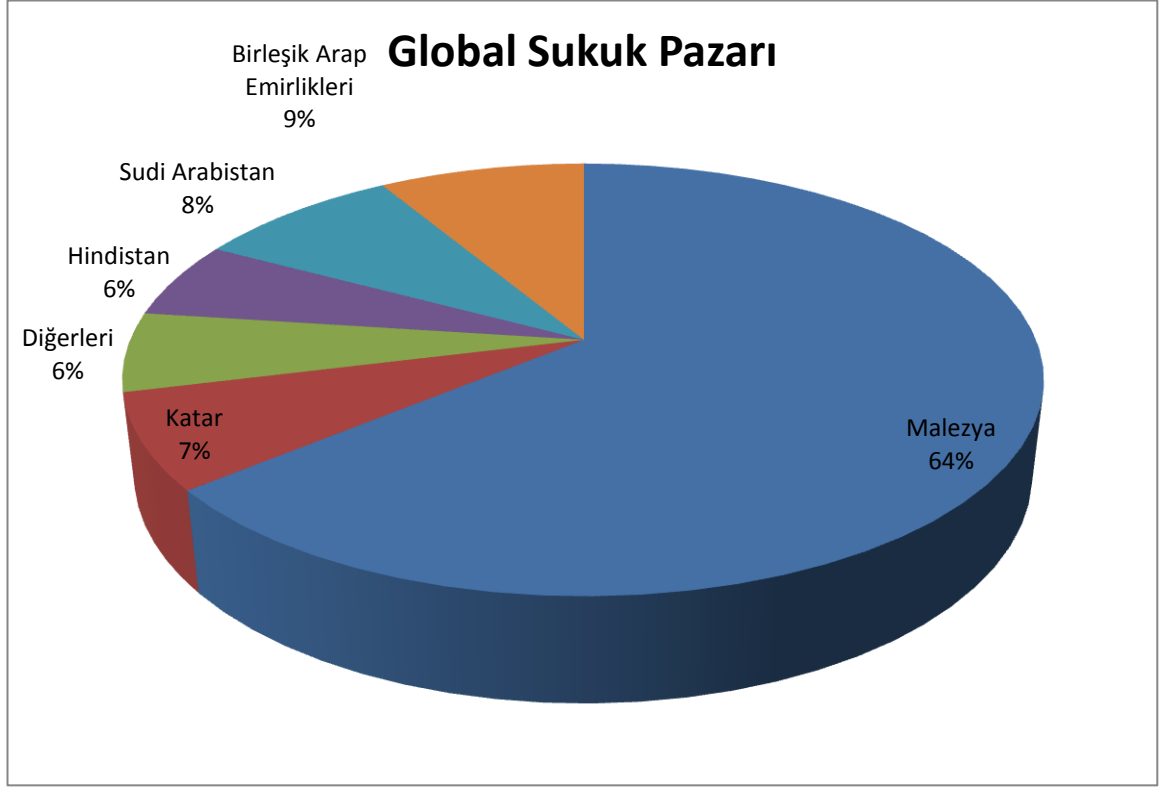
¹¹¹ <http://haber.stargazete.com/ekonomi/camerondan-islami-bonoya-selamun-aleykum/haber-801503>, (02.11.2013)

İslami finans pazarının hemen hemen bütün varlığını Malezya, Birleşik Arap Emirlikleri, Suudi Arabistan, Katar ve Hindistan gibi 5 İslam ülkesi elinde bulundurmaktadır. Bu ülkeler arasında en büyük paya sahip olan 154,9 milyar dolar ile Malezya'dır. Bu kadar büyük bir paya sahip olmasının ardında 30 yılı aşkın bir süredir yapılan İslami bankacılık tecrübesi ve İslami finans kuruluşlarında yabancı ortaklara daha fazla hisse verilmesini öngören liberal politikalar yatmaktadır. Şu an 17 yerel, 4 ulusal İslami bankası ile daha uzunca bir süre sektörün lideri olacağı düşünülmektedir.

Standart&Poors'un yaptığı bir araştırmaya göre¹¹² Körfez ülkeleri topladıkları fonların %80'ini faizli fonlarda değerlendirmektedir. Sukuk ihracının gelişmesi ile bu fonların büyük bölümünün İslami bonolara aktarılacağı düşünülmektedir.

---

¹¹² www.standardandpoors.com, (17.04.2014)

Grafik 3: Global Sukuk Pazarı

Kaynak: www.zawya.com veri tabanından tarafımızca hazırlanmıştır. (31.12.2013)

2.2.2.11.8. Türkiye Analizi

Türkiye'nin ilk sukuk ihracı 2010 yılında Kuveyt Türk bankası tarafından 100 bin \$ olarak gerçekleştirilmiştir. İlk ihraca yüksek talep gelmesi nedeniyle Kuveyt Türk bankası 2012 yılında 350 bin \$'lık bir sukuk ihracı daha gerçekleştirmiştir.

Hazine ise ilk sukuk ihracını 2012 Ekimde gerçekleştirmiştir. 1.5 milyar \$ sukuk ihracı yapmasına rağmen, 8 milyar \$'lık talep oluşması hem özel sektörü tetiklemiş, hem de hazinenin ilerde dolar ve TL cinsinden borçlanabilmesi için bir gösterge oluşturmuştur. "O tarihten bugüne kadar yurtiçinde ise yaklaşık 4.8 milyar TL tutarında üç TL cinsi ihraç daha gerçekleştiren"¹¹³ hazine son olarak 1.25 milyar

¹¹³ <http://www.aksam.com.tr/ekonomi/ikinci-sukuk-c2ihracinda-c2talep-4-milyar-si-asti/haber-249717> ,(16.12.2013)

dolarlık Ekim ayında bir ihraç daha gerçekleştirmiştir. 2013 yılında toplam 6.5 milyar dolar daha sukuk ihraç etmeyi düşünen T.C hazinesinin, artık her yıl düzenli olarak Şubat ve Ağustos aylarında TL ve dolar cinsinden borçlanma yapacağı tahmin edilmektedir.

Hazine tarafından gerçekleştirilen sukuk ihracının bir diğer önemi ise, sahip oldukları gayri menkullerin menkul kıymete dönüştürülerek ekonomiye kazandırılmasıdır. Bunun yanında sukuk sertifikaları hali hazırda mevcut bir gayrimenkule dayandığı için yatırımcılar açısından daha risksiz bir yatırım aracı olması hazinenin borçlanma maliyetlerini ciddi anlamda düşürmektedir. Hazinenin çıkartmış olduğu dolar tahvilleri 6-6.5 faiz oranları civarındayken, ihraç ettiği sukuk sertifikası için yıllık 2.8 civarında kira ödenmektedir.¹¹⁴ 2012 yılında GSYH' nın %9,4'ü kadar borçlanma ihtiyacı duyan, 2013 yılında ise bu rakamın %10,3'ü civarında borçlanma yapması beklenen Türkiye için sukuk ciddi bir borçlanma maliyet azalışı sağlamaktadır.

Daha önce İslami bankacılığa pek sıcak bakmayan Türkiye'nin yaptığı yasal düzenlemelerle körfez sermayesini aniden üzerine çekmesi geç kalınmış bir başarı olarak görülmektedir. Malîye Bakanı Mehmet Şimşek'in, Uluslararası Finansal Sistemler Forumu'nda yaptığı konuşmasında, ilk kez 2012 yılında başlatılan sukuk (faizsiz bono) ihracına ilişkin 2007 yılında bir çalışma yaptıklarını fakat "siyasi nedenlerden"¹¹⁵ dolayı bu çalışmadan vazgeçtiklerini itiraf etmesi bunun acı bir örneğidir.

Türkiye'deki inşaat sektöründe de sukukla ilgili gelişmeler yaşanmaktadır. Özellikle "gözünü Arap sermayesine dikmiş bulunan konut sektörü için akıllıca atılan bir adımdır. Aynı zamanda dini hassasiyetleri nedeniyle parasını bankaya

---

¹¹⁴ <http://hasanmeral.com.tr/sukuk/>, (03.11.2013)

¹¹⁵ Bkz. Ak Parti Kapatma Davası, <http://www.dunya.com/sukuk-ihraci-2007de-baslayacakti-ama-202369h.htm>, (03.11.2013)

yatırmayan veya faizli banka kredisi kullanmayan Anadolu yatırımcılarına da konut satmak için önemli bir gelişmedir.”¹¹⁶

Ernst & Young'ın Global İslami Bankacılık Merkezi tarafından yapılan son araştırmaya göre sukuk için küresel talebin 2017'de 300 milyar dolardan 900 milyar dolara çıkacağı tahmin edilmektedir.¹¹⁷ Bu rakamlar bize sukukun ilerleyen dönemlerde daha da popüler hale gelen bir enstrüman olacağını göstermektedir. Hatta New York, Londra gibi Avrupa ülkeleri şimdiden İslami bonolar hakkında ciddi adımlar atmış durumdadırlar. İslami bankacılıkta dünya çapında ve iç pazarda lider konumuna gelmek isteyen Türkiye'nin ise bu yarıştan geri kalmaması gerekmektedir. Son günlerde Dünya Bankası Küresel İslami Finans Geliştirme Merkezi'nin “Borsa İstanbul” bünyesindeki ilk şubelerini açması ve sukuk ihraçlarına 4-5 kat büyük talepler gelmesi ise sukukun önemini göstermektedir. Ayrıca kamunun da; cari açık sorunu, uzun vadeli finansman bulma, büyük altyapı isteyen projelerin finansmanı vb. birçok projede sukuk kullanılarak borçlanma maliyetlerini düşürmesi gerekmektedir.

Körfez ülkeleri ellerinde bulunan fonları Türkiye gibi ekonomisi umut veren, güvenilir bir Müslüman ülkede İslami prensiplere uygun, yüksek getirili yatırımlara dönüştürmeye isteklidirler. Sukuk sayesinde bu sermayeyi ülkemize çekerek, ilk aşamada bölgesel, daha sonraki aşamada ise dünya ölçeğinde cazibe merkezi olabilme yolunda ilerlenebilir.

---

¹¹⁶ ÇİFTÇİ Abdullah, Arap Dünyası Ticaret Uzmanı, <http://emlakkulisi.com/konut-finansmaninda-sukuk-uygulamasi-basliyor/142117>, (03.11.2013)

¹¹⁷ <http://www.dunyabulteni.net/index.php?aType=haber&ArticleID=226999&q=bankac%C4%B1%C4%B1k>, (01.11.2013)

III. BÖLÜM: DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE KATILIM BANKACILIĞI

3.1. DÜNYADA FAİZSİZ FİNANS

Faizsiz bankacılık sisteminin olup olamayacağı tartışmaları, sistematik olarak ilk defa 1940 ve 50'li yıllarda başlamıştır. Bir finansman müessesesi olarak “Faizsiz Bankacılık”ın dünyada ilk uygulaması 1963 yılında Mısır Arap Cumhuriyeti’ndeki Mit Gamr kasabasında yaşanmıştır. Eski devlet başkanı Cemal Abdül Nasır döneminde bütün bankaların devletleştirilmesi akımına karşı alternatif olarak geliştirilen bir deneme sonucunda ortaya çıkmıştır.¹¹⁸ Sistem ilk defa ortaya atıldığında, finans çevreleri meseleye gerçekleşmesi zor bir hayal olarak bakmışlardır.¹¹⁹

1970’lerden sonra Orta Doğu’ya akmaya başlayan petro dolarlar katılım bankacılığın gelişmesindeki maddi saik olarak ortaya çıkmıştır. Teorik ve pratik uygulamalar geliştikçe her ülke kendi sistemini kurmuş ve artan bir trend ile bu sistem yayılmıştır. Son yıllardaki petrol fiyatı artışları ve bazı sosyo-politik faktörler bu kurumları küresel finans piyasalarının en hızlı büyüyen segmenti haline getirmiştir. Kısacası bu akım: Afrika’da, Asya’da, Avrupa’da ve Güney Amerika’da büyümektedir.¹²⁰ 70’li yıllarda yaşanan en büyük gelişme ise 1974 yılında İslam Kalkınma Bankasının (Islamic Development Bank – IDB) kurulmasıdır.

---

¹¹⁸ ÖZULUCAN Abitter ve ÖZDEMİR Fevzi Serkan, **Katılım bankacılığı Muhasebe Organizasyonu, Uygulamalar, Finansal Tablolar ve Bağımsız Denetim**, Türkmen Kitapevi, İstanbul, 2010, s. 16.

¹¹⁹ PARLAKKAYA Raif ve ÇÜRÜK Suna Akten, “Finansal Rasyoların Katılım Bankaları ve Geleneksel Bankalar Arasında Bir Tasnif Aracı Olarak Kullanımı: Türkiye Örneği”, **Ege Akademik Bakış**, Cilt:11, Sayı:3, 2011, s. 399.

¹²⁰ POLAT Ali vd. , **Finansal Yenilik ve Açılımları ile Katılım Bankacılığı**, Türkiye Katılım Bankaları Birliği Yayınları, İstanbul, 2009, s. 84.

Dünyada 1.8 milyara ulaşan Müslüman nüfusu ve bunun yanında dünyanın birçok yerinde bulunan Müslüman göçmenlerin olması Citibank, HSCB gibi uluslararası bankaların da İslami prensiplerle uyumlu ürün ve hizmetler sunan şubeler ve bölümler açmalarına yol açmıştır.¹²¹

Bugün dünya üzerinde 100'ün üzerinde faizsiz sistemde çalışan banka bulunmaktadır. Bu bankaların bulunduğu devletlere örnek olarak İsviçre, Lüksemburg, Danimarka, Filipinler, Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere, Güney Afrika, Kazakistan, Pakistan, Türkiye ve Körfez İşbirliği Konseyi ülkeleri sayılabilir. Bununla beraber Afganistan, Irak, Suriye, Yemen ve Libya gibi Müslüman olup da faizsiz sistemde çalışan bankaya sahip olmayan devletler de vardır. Bünyelerinde faizsiz bankacılık birimi kuran bankalar arasında ise Citibank, Union Bank of Switzerland, Klein wort Benson, ANZ Grindlays, Goldman Sachs, United Bank of Kuwait ve Arab Banking Corporation sayılabilir. Bugün uygulayıcıları arasında Citibank, Barclays Bank, Commerzbank, HSBC gibi geleneksel bankaların da yer aldığı faizsiz sistemde çalışan bankalar sayıları 60'a ulaşan ülkede faaliyet göstermektedirler.¹²²

Almanya'nın danışmanlık firması olan Avantalion'un raporunda¹²³ "İslami bankacılık için pazar potansiyeli açısından Avrupa, önemli bir fırsat sunmaktadır. 2010-2030 arasında İngiltere, Fransa ve Almanya'daki Müslüman nüfus artışının Ortadoğu ve Asya'nın çoğunu geride bırakması beklenmektedir. Avrupa da İslami bankacılık mevzuatının ve şerii uyumlu bankacılık sisteminin geliştirilmesi konusunda giderek bilinçlenmektedir. Böylece Avrupa da henüz keşfedilememiş büyük bir pazardan yararlanılmış olunacaktır" denilerek, oluşan İslami bankacılığa Avrupa'nın ciddi anlamda talip olduğunu vurgulamıştır.

---

¹²¹ KAYTANCI B.Gülümser, ERGEÇ E. Hakan ve TOPRAK Metin, "Katılım Bankası Müşterilerinde Bankacılık Ürün ve Hizmetlerine Yönelik Memnuniyet: Türkiye Örneği", International Conference On Eurasian Economies, **Sektörel Sorunlar**, Sezon 7C, 2013, s. 801.

¹²² PARLAKKAYA ve ÇÜRÜK, "Finansal Rasyoların Katılım Bankaları ve Geleneksel Bankalar Arasında Bir Tasnif Aracı Olarak Kullanımı: Türkiye Örneği", **Ege Akademik Bakış**, s. 399.

¹²³ AVANTALION, "İslamic Financing- A Special Feature", 2012.

http://www.avantalion.de/files/avantalion_special_islamic_financing_may_2012.pdf , (17.04.2014)

Tablo 3: Faizsiz Bankacılığa Sahip Ülkeler Milyon (\$-2012)

Sıra	Ülke	Finansal Varlık Toplamı	Kurum sayısı
1	İran	465.575	52
2	Malezya	221.026	56
3	S.Arabistan	185.223	55
4	B.A.E.	89.390	41
5	Kuveyt	78.587	59
6	Bahreyn	62.171	74
7	Katar	45.301	20
8	Türkiye	39.837	4
9	İngiltere	18.605	22
10	Endonezya	15.964	71
11	Bangladeş	12.573	25
12	Sudan	9.826	35
13	Mısır	8.296	14
14	Pakistan	7.238	28
15	İsviçre	6.551	4
16	Ürdün	6.386	11
17	Burunei	4.693	4
18	Tayland	4.162	3
19	Yemen	2.392	7
20	Suriye	1.889	6
21	Diğer	10.315	
	Toplam	1.296.000	

Kaynak: Katılım Bankaları 2012, Türkiye Katılım Bankaları Birliği Yayınları, İstanbul, 2012, s. 36.

50 yıllık süreç içerisinde büyük gelişme kaydeden Katılım Bankacılığın küresel hacmi 2012 yılı itibarı ile 1.6 trilyon dolara ulaşmıştır. Özellikle 2009 krizinden sonra büyük ilgiye neden olan Katılım Bankacılığının daha da hızlı büyüyeceği tahmin edilmektedir.

Dünyanın her tarafında örneklerine rastlanan faizsiz bankacık sistemine en fazla ev sahipliği yapanlar doğal olarak İslam ülkeleridir. Bunlardan özellikle İran ve Pakistan, sistemin tümüyle kabul edildiği iki ülkedir. İslami ülkelerdeki gelişim eğilimi bakımından faizsiz bankacılığın bankacılık sistemi içindeki payı 2005 sonu itibarıyla Bahreyn’de %8,4, Malezya’da %1,4, Mısır’da %17,0, Kuveyt’te %22,0 iken Türkiye’de ise 2007’de %5,5 iken 2011’de %9 oranını zorlamıştır.¹²⁴

Tablo 4: Katılım Bankacılığı Sisteminin Gelişimi (1960 -...)

	1960-1970	1970-1980	1980-1990	1990-2000	2000-...
Kurumlar	Tasarruf Bankaları	Ticaret ve Yatırım Bankaları	ÖFK ve sigorta şirketleri	Portföy Yönetim Şirketleri ve Aracı Kurumlar	e-Bankacılık
Ürünler	Kârz-ı Hasen Mudârabe Muşaraka	Selem	Ticari Bankacılık Ürünleri Katılım Hesapları İslami Sigortacılık	Yatırım Fonları, İslami Bonolar, Hisse Senetleri	Yapılandırılmış Ürünler
Bölge	Körfez Arap Ülkeleri	Orta Doğu	Asya Pasifik, Türkiye	Aynı Bölgeler	Avrupa ve ABD

Kaynak: KALAYCI İrfan, “Katılım Bankacılığı: Malî Kesimde Nasıl Bir Seçenek?”, *Uluslararası Yönetim*”, *İktisat ve İşletme Dergisi*, Cilt 9, Sayı 19, 2013, s. 55.

¹²⁴ KALAYCI İrfan, “Katılım Bankacılığı: Malî Kesimde Nasıl Bir Seçenek?”, *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, Cilt 9, Sayı 19, 2013, s. 55.

3.1.1. KATILIM BANKACILIĞINDA EN BÜYÜK PAYA SAHİP İSLAM ÜLKELERİ

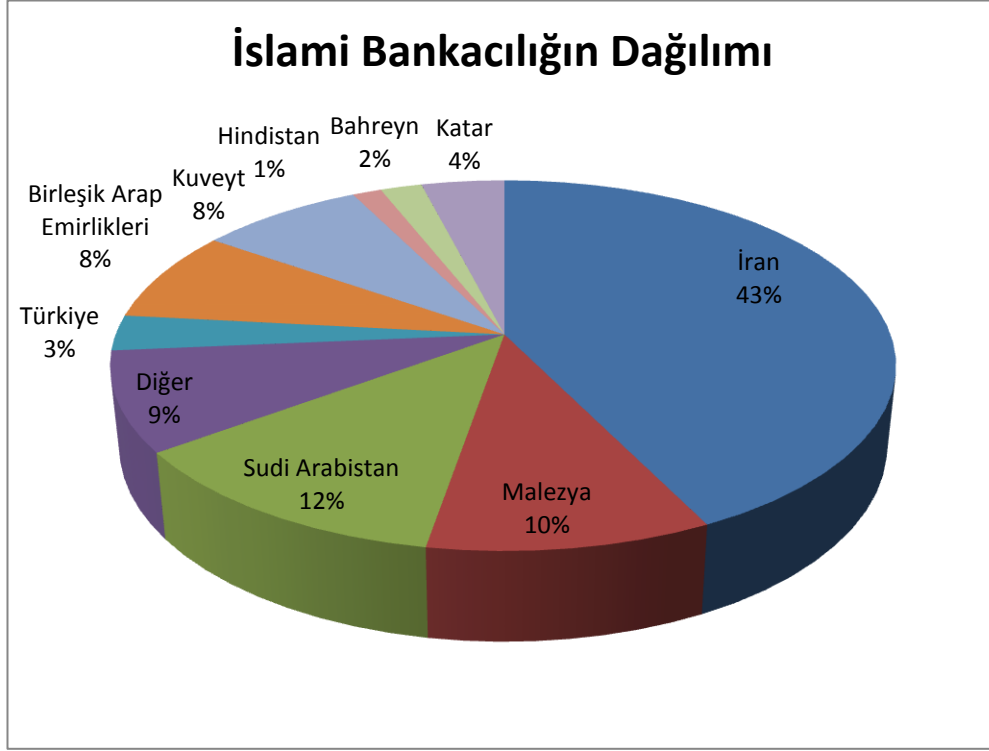
Uluslararası ticaretin rotasındaki değişimin dünya çapında rekabet ortamını da etkilemesi, ticaretin daha çok Asya, Ortadoğu ve Afrika bölgesinde şekillenmesi bekleniyor. Bu doğrultuda şirketlerin coğrafi merkezlerinin de değişmesi beklentiler arasındadır. Ernst & Young’ın Global İslami Bankacılık Merkezi Sorumlu Ortağı Ashar Nazim şunları söylemiştir:¹²⁵

Doğu ve gelişmekte olan ülkeler arasındaki ticaret akışlarının hızlanması İslami ticaret finansmanının ciddi bir alternatif olarak ortaya çıkmasında önemli bir rol oynadı. İş dünyasının liderleri dünya ticaretindeki değişimi öngörmeli, doğru yorumlamalı ve bu değişimin ortaya çıkardığı risk ve fırsatları iyi değerlendirmeli. İslami bankaların yönetim kurulları ve yönetimleri gelişmeleri yakından takip etmelidir. Gelişmekte olan ülkelerde ticaret, teknoloji, kültür, işgücü ve sermayenin entegrasyonu farklı hızlarda gerçekleşecek. Finans kuruluşları ticaret finansmanı operasyonlarını yeniden biçimlendirirken bu faktörleri dikkate almalıdır.”

Özellikle 2008 mortgage krizinden sonra dünyada büyük ilgi gören İslami bankacılık sektörü hız kazanarak büyümektedir. Toplam varlıkları 2012 yılı itibarı ile 1.3 milyon dolara ulaşan, 2013 yılında ise 1.8 milyon dolar civarında oluşması beklenen banka aktifleri dünyada ki bir çok ülkenin ilgisini çekmiş durumdadır. Bu nedenle ülkeler kendi aralarında “İslami Finans Merkezi” olabilmek için yarış haline girmiş durumdadırlar. Favori adaylar ise Ernst&Young’un raporuna göre “özellikle Türkiye, Endonezya, Malezya, Katar, Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri gibi hızlı büyüyen”¹²⁶ ülkeler başta olmak üzere Kuveyt ve Bahreyn gibi en büyük paya sahip 8 ülkedir. Dünya’daki İslami fonunun %43’ünü elinde bulunduran İran ise ekonomik ve siyasi nedenlerden dolayı bu yarışa aday gösterilmemektedir.

¹²⁵ ERNST&YOUNG, “İslami finansman araçları gelişmekte olan ülkeler için yeni fırsatlar sunuyor”, Basın Bülteni, 27.06.2013 Tarihli Haberi, [http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/İslami_Finansman_Ticareti/\\$FILE/vF%20İslami%20Finansman%20Ticareti%20BB.pdf](http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/İslami_Finansman_Ticareti/$FILE/vF%20İslami%20Finansman%20Ticareti%20BB.pdf) ,(10.12.2013)

¹²⁶ ERNST&YOUNG, “İslami finansman araçları gelişmekte olan ülkeler için yeni fırsatlar sunuyor”, (10.12.2013)

Grafik 4: İslami Bankacılığın Dağılımı

Kaynak: www.bloomberg.com ve www.kfh.com verileriyle tarafımızca hazırlanmıştır (31.10.2013).

3.1.1.1.Suudi Arabistan

İslami Finansın en çok geliştiği bölge olan körfez ülkeleri özellikle son yıllarda bu alanda merkez olma çabasındadır. Bölge ülkelerinde İslami finansın bankacılık sektöründeki payı %20'nin üzerindedir. Suudi Arabistan %35 İslami Bankacılık oranı ile bölgede İslami Finans'ın en çok geliştiği ülkedir. Ayrıca dünyanın en büyük ikinci bankası "Suudi Al Rajhi Bank" bu ülke merkezlidir.¹²⁷ Faiz üzerine ulemanın son derece katı kurallar koyduğu Suudi Arabistan'da bankalar komisyon ücretleri olarak işlemlerini gerçekleştirmektedirler.

¹²⁷ SERPAM, **İslami Finans; İslami Finans Kavramı, Ürünler, Dünya'da ve Türkiye'de Gelişimi ve Geleceği**, s. 10-11.

Tablo 5: Suudi Arabistan Katılım Bankacılığı Verileri (2012)

ÖĞE	Veriler
Aktifler toplamı	207 Milyar \$
Ülkedeki pazar payı	%46
Dünyadaki Pazar payı	%12
Yıllık büyüme oranı	%12,5
Toplam banka sayısı	12
Faizsiz banka sayısı	4

Kaynak: ERNST&YOUNG, **World Islamic Banking Competitiveness Report 2012-2013**, Growing Beyond DNA of Successful Transformation, 2012.

3.1.1.2. Malezya

Malezya Merkez Bankası, diğer ülkelere model olacak şekilde faizsiz bankacılığın ve finansal sisteminin altyapısını geliştirerek, Pakistan ve İran'da kurulan basit faizsiz bankacılık sisteminden daha etkili olmayı başarmıştır. Malezya'da faizsiz sistemle çalışan bankalar ayrı bir kanuna ve düzenlemelere tabi tutulmaktadır. Denetsel düzenlemeler, rezerv oranı, ticari ödeme sistemleri, likidite, banka kabulleri ikincil pazarlar dikkate alınarak geliştirilmiştir. Ülkede, faaliyet gösteren katılım bankalarının hukuk kurallarına uygunluğunu sağlamak için bir merkezi konsey oluşturulmuştur. 1983'te çıkarılan İslam Bankacılık Kanunu ile Malezya Merkez Bankası'na (Banka Negara), faizsiz usulle çalışan bankaların lisanslama ve denetim yetkisi verilmiştir. Yine aynı yıl içinde çıkarılan Devlet Yatırım Kanunu ile faiz taşımayan yatırım sertifikaları ve menkul kıymetlerin ihraç edilmesine başlanmıştır. Devlet yatırım sertifikaları, likit varlıklar olarak kabul edilmektedir. Faizsiz bankaların, bunları likidite ihtiyaçlarının karşılanmasında kullanmaları planlanmıştır.¹²⁸

¹²⁸DOĞAN, "Katılım Bankaları ve Ekonomiye Etkileri: Türkiye Örneği", s. 36.

Malezya’da bankacılık alanında, İslam Bankacılık Kanunu, Bafia Anlaşması ve Merkez Bankası Anlaşması, üç düzenleyici parça olarak dual bankacılığa yumuşak bir geçiş sağlamaktadır. Malezya’da yirmi yıl önce faaliyete başlayan faizsiz bankacılık, kısa süre içinde gelişerek, 2001’de finans sektörünün %5’ine, 2003 yılında %10’una sahip duruma gelmiştir. Malezya’da faizsiz bankacılığın özellikle son birkaç yıldır hızlı bir çıkış trendi yakalamasının nedeninin; bu ülkenin kendine özgü bir dual bankacılık modeli oluşturması ve faizsiz bankacılığın bütün alt yapı ihtiyaçlarını yerinde düzenlemelerle sağlaması olduğuna dikkat çekilmektedir. 2020 yılında faizsiz bankacılık için dünyanın finans merkezi olmak ve İslami sermaye piyasaları arasında bağlantı kurulması gibi hedeflerinin olması, Malezya’yı mevzuat konusunda olduğu gibi, İslami finansal ürünler açısından da dünyanın etkili ve yenilikçi ülkesi yapmaktadır.¹²⁹

Özellikle 2002 yılından beridir yaptığı Sukuk ihraçları ile adını dünyaya duyuran Malezya Katılım bankacılığı şuan dünyadaki İslami bankacılığın merkezi olabilecek en güçlü adaylar arasındadır.

Tablo 6: Malezya Katılım Bankacılığı Verileri (2012)

ÖĞE	Veriler
Aktifler toplamı	106 Milyar \$
Ülkedeki pazar payı	% 18,9
Dünyadaki Pazar payı	% 10
Yıllık büyüme oranı	% 21,3
Toplam banka sayısı	27
Faizsiz banka sayısı	16

Kaynak: ERNST&YOUNG, **World Islamic Banking Competitiveness Report 2012-2013**, Growing Beyond DNA of Successful Transformation, 2012.

¹²⁹ TÜRKMENOĞLU, “Katılım Bankacılığı ve Türkiye’deki Finansal Yapı”, s. 24.

3.1.1.3. Birleşik Arap Emirlikleri

Birleşik Arap Emirlikleri Abu Dabi, Dubai, Acman, Fuceyre, Resü'l-Hayme, Şarika ve Ummül-Kayveyn isimli yedi emirlikten oluşmaktadır.¹³⁰ Dünya Bankası'nın 2012 yılında yaptığı kişi başına GSMG sınıflandırmasına göre Birleşik Arap Emirlikleri yüksek gelirli ülkeler grubunda yer almaktadır.¹³¹ 2013 yılı itibarı ile 291 milyar dolar olan ve 2014 yılında da 455 milyar dolara çıkması beklenen¹³² GSYH ile Asya kıtasının en önemli ekonomilerindedir.

Tablo 7: Birleşik Arap Emirlikleri Katılım Bankacılığı Verileri (2012)

ÖĞE	Veriler
Aktifler toplamı	75 Milyar \$
Ülkedeki pazar payı	% 16,7
Dünyadaki Pazar payı	% 8
Yıllık büyüme oranı	% 14,8
Toplam banka sayısı	50
Faizsiz banka sayısı	7

Kaynak: ERNST&YOUNG, **World Islamic Banking Competitiveness Report 2012-2013**, Growing Beyond DNA of Successful Transformation, 2012.

3.1.1.4. Kuveyt

Birleşik Arap Emirlikleri Ticaret Kanunu, faize birtakım sınırlamalar getirmektedir. Birleşik Arap Emirliklerinde ticari borçlarda belli bir oranı geçmeyecek şekilde faiz alınabilmektedir, ancak ticari olmayan borçlar da Ceza Kanununa göre suç kabul edilmektedir.¹³³ Benzer şekilde Kuveyt Anayasasında yapılan değişiklikle, 1980 yılında Ticaret Kanununda da buna uygun değişiklikler

¹³⁰ http://tr.wikipedia.org/wiki/Birle%C5%9Fik_Arap_Emirlikleri , (28.11.2013)

¹³¹ ÖZTÜRKLER Harun, "Birleşik Arap Emirlikleri Ekonomisinin Temel Özellikleri", **Ortadoğu Analiz**, Cilt: 4 - Sayı: 43, Temmuz 2012, s.108.

¹³² T.C. EKONOMİ BAKANLIĞI, **Birleşik Arap Emirlikleri Ülke Profili**, T.C Ekonomi Bakanlığı, 2013.

¹³³ ÖZGÜR, "Katılım Bankalarının Finansal Etkinliği ve Mevduat Bankaları ile Rekabet Edebilirliği", s. 48.

gerçekleştirilmiştir. Bu değişiklikler gereğince, ticari işlemler için faiz alınabileceği hükmünün getirildiği Kuveyt'te de Birleşik Arap Emirlikleri'nde olduğu gibi ticari olmayan işlemlerde faiz almak yasa dışı kabul edilmektedir.¹³⁴

1991 Körfez savaşına kadar dünyanın en büyük katılım bankası “Kuwait Finance House” sahip olan Kuveyt, savaş sonrası ağır bir darbe olarak sektörde gerilerde kalmıştır. Fakat günümüzde 52 Milyar dolara yaklaşan bir aktif toplamına sahip olan Kuveyt, İslami bankacılığın merkezine aday bir ülke olarak gösterilmektedir.

Tablo 8: Kuveyt Katılım Bankacılığı Verileri (2012)

ÖĞE	Veriler
Aktifler toplamı	52 Milyar \$
Ülkedeki pazar payı	%33
Dünyadaki Pazar payı	%8
Yıllık büyüme oranı	%6,5
Toplam banka sayısı	22
Faizsiz banka sayısı	5

Kaynak: ERNST&YOUNG, *World Islamic Banking Competitiveness Report 2012-2013*, Growing Beyond DNA of Successful Transformation, 2012.

3.1.1.5. Katar

Katar'da İslami bankacılık, 1983 yılında kapılarını müşterilerine açan Qatar Islamic Bank'ın 1982 yılındaki kuruluş kararıyla başladı. Katar Merkez Bankası 2005 yılında konvansiyonel bankalara İslami pencere vasıtasıyla şer'i uyumlu ürünler sunma yetkisi verdi. Çifte rol fırsatı ile ilgilenen bankalar arasında HSBC, Qatar National Bank, Doha Bank, The International Bank of Qatar ve The Commercial Bank of Qatar vardı. 2011 yılı Şubat ayında 180 derecelik bir dönüşle

¹³⁴ TÜRK MENOĞLU, “Katılım Bankacılığı ve Türkiye'deki Finansal Yapı”, s. 24.

Katar Merkez Bankası, bu iki yönlü role sahip kuruluşlara yeni İslami şubeler açılmasını, İslami mevduat kabulünü ve yeni İslami finans işlemlerini durdurmalarını söyleyen bir talimat yayınladı.¹³⁵

Finans sektörüne diğer Körfez ülkelerine nazaran geç giren Katar İslami finans alanında en önemli oyuncu konuma gelirken ayrıca finansal enstrümanlarını çeşitlendirerek dünyanın en önemli finans merkezlerinden biri haline gelerek sadece İslami finans alanında değil tüm finans dünyasının da başkentliğini hedeflemektedir.¹³⁶

Tablo 9: Katar Katılım Bankacılığı Verileri (2012)

ÖGE	Veriler
Aktifler toplamı	44 Milyar \$
Ülkedeki pazar payı	%23
Dünyadaki Pazar payı	%4
Yıllık büyüme oranı	%30
Toplam banka sayısı	18
Faizsiz banka sayısı	4

Kaynak: ERNST&YOUNG, **World Islamic Banking Competitiveness Report 2012-2013**, Growing Beyond DNA of Successful Transformation, 2012.

3.1.1.6. Türkiye

Türkiye’de ilk olarak 1983 yılında Özel Finans Kurumları (ÖFK) ile başlayan faizsiz bankacılık sistemi 2005 yılından sonra 5411 sayılı yasa ile Katılım Bankacılığı ismini almıştır. Bu yasadaki “bankacılık tekniği ve uygulamaları

¹³⁵ INSTITUTE OF ISLAMIC BANKING AND INSURANCE (IIBI), “Katar : Kendi Ağırlığının Üzerinde Bir Kuvvet Sergiliyor”, **New Horizon**, Tercüme: Hakkı Erçetin, Ocak-Mart 2012

<http://tugrakeshhe.blogcu.com/katar-kendi-agirliginin-uzerinde-bir-kuvvet-sergiliyor/11899274>

¹³⁶ <http://timeturk.com/m/haber.asp?id=650920> ,(26.11.2013)

açısından Türk faizsiz bankacılığının dünyada en gelişmiş altyapılardan birine sahip olduğunu¹³⁷ söylememiz mümkündür.

Türkiye’deki Katılım bankaları açısından 2012 yılının da Hazine Müsteşarlığı tarafından yapılan iki kira sertifikası (sukuk) ihracının ayrı bir önemi bulunmaktadır. İlki 1,5 milyar dolar ve ikincisi de 1,6 milyar TL tutarında olan iki kira sertifikası ihracı, katılım bankalarının aktif yapılarını çeşitlendirmeleri ve sermaye yeterlilik oranlarını desteklemeleri açısından çok önemli bir adım olmuştur. Katılım bankaları bu ihraçlardan, özellikle yurt içindeki TL ihracından, büyük miktarlarda alım gerçekleştirmiştir. Gelire Endeksli Senet ile ilgili yeni ihalelere katılmaması ve katılım bankalarının menkul kıymet portföylerindeki bu enstrümanların büyük çoğunluğunun itfa olması, yeni bir faizsiz menkul kıymet ihtiyacını zorunlu kılmaktaydı. Kira sertifikaları ihraçlarıyla birlikte bu problemler ortadan kalkmış oldu. Diğer yandan hem yurt içi hem de yurt dışından Hazine’nin yaptığı bu ihraçlara gelen yüksek talep, ilerleyen dönemlerde de hükümetin yeni ihraçlar gerçekleştirmesini sağlamıştır.¹³⁸ 2013 yılında da Sukuk ihraçları artarak devam etmesi bu doğrultuda yol alındığını göstermektedir.

Türk malî sektörünün %80,4’ünü oluşturan Türk Bankacılık Sistemi günümüz itibariyle Mevduat Bankaları, Kalkınma ve Yatırım Bankaları ve Katılım Bankaları olmak üzere 3 temel ayak üzerine bina edilmiş durumdadır. Türk Bankacılık Kanununda yer aldığı şekliyle faizsizlik prensibiyle çalışan dört Katılım Bankası geleneksel bankalarla aynı kanuna tabi olarak çalışmaktadır.¹³⁹

---

¹³⁷ ÖZSOY İsmail ve YABANLI Aydın, “Yeni Gelişmeler Işığında Türkiye’de Faizsiz Finans ve Katılım Bankacılığı”, **Tucomoney Dergisi**, Şubat 2011.
http://tkbb.org.tr/Documents/Sunumlar/OZSOY_YABANLI_Turkiyede%20Katilim%20Bankaciligi_TURCOMONEY_Subat2011.pdf, (28.11.2013)

¹³⁸ ALBARAKA TÜRK, **Albaraka Türk 2012 Faaliyet Raporu**, Albaraka Türk Yayınları, 2012, s. 18-19.

¹³⁹ ÖZSOY ve YABANLI, **Tucomoney Dergisi**, s. 18-19.

Tablo 10: Türkiye Katılım Bankacılığı Verileri (2012)

ÖĞE	Veriler
Aktifler toplamı	31 Milyar \$
Ülkedeki pazar payı	%4,9
Dünyadaki Pazar payı	%3
Yıllık büyüme oranı	%30
Toplam banka sayısı	62
Faizsiz banka sayısı	4

Kaynak: ERNST&YOUNG, **World Islamic Banking Competitiveness Report 2012-2013**, Growing Beyond DNA of Successful Transformation, 2012.

3.1.1.7. Endonezya

Endonezya’da toplam banka varlıklarının yüzde 1.8’i katılım bankalarına ait olup Endonezya hükümeti 2011’e kadar bu oranın yüzde 6’ya çıkması için bir yol haritası hazırlamıştır.

Tablo 11: Endonezya Katılım Bankacılığı Verileri (2012)

ÖĞE	Veriler
Aktifler toplamı	16 Milyar \$
Ülkedeki pazar payı	%4,2
Dünyadaki Pazar payı	% 0,85
Yıllık büyüme oranı	%40,5
Toplam banka sayısı	120
Faizsiz banka sayısı	11

Kaynak: ERNST&YOUNG, **World Islamic Banking Competitiveness Report 2012-2013**, Growing Beyond DNA of Successful Transformation, 2012.

3.1.1.8. Bahreyn

Bahreyn küçük bir ülke olup 1979 sayımlarına göre nüfusu 365.000'dir. Ancak, petrol gelir fazlalığı ve dünya bankalarının merkezi olmasından dolayı önemi oldukça fazla olan bir devlettir. Bankalar için mevzuat açısından geniş imkânlar sağlayan bu devlet Arap dünyasının da finans merkezi olmuştur.¹⁴⁰

Katılım bankacılığının yayılmasında Bahreyn bir geçit görevi üstlenmiştir. Orta Doğu ekonomilerinin bu gelişmesi 5 yıllık süreçte 18 trilyon dolarlık varlık oluşturabilecek ve bunların yüzde 60'lık bir kısmı İslami uygunluğu olan banka ve yatırım enstrümanlarına kayabilecektir.¹⁴¹

Tablo 12: Bahreyn Katılım Bankacılığı Verileri (2012)

ÖĞE	Veriler
Aktifler toplamı	13 Milyar \$
Ülkedeki pazar payı	%26,9
Dünyadaki Pazar payı	%2
Yıllık büyüme oranı	%7,4
Toplam banka sayısı	23
Faizsiz banka sayısı	6

Kaynak: ERNST&YOUNG, **World Islamic Banking Competitiveness Report 2012-2013**, Growing Beyond DNA of Successful Transformation, 2012.

3.1.2. DİĞER ÜLKELER

Bilinenin aksine faizsiz finans sistemi sadece İslam ülkelerinde değil dünya genelinde görülen bir bankacılık faaliyetidir. Özellikle dinerin faizi etik bulmaması ve İslami sermayenin giderek büyümesi gibi nedenler, ülkelerin faizsiz finans kurumları açma isteklerini attırmıştır. Bu ülkelerden biride Hong Kong'dur. Hong Kong'da İslami Finans işlemleri 2008 yılından itibaren hız kazanmıştır. Bu dönemde

¹⁴⁰ ŞAHİN, "Türkiye'de Düünden Bugüne Katılım Bankaları", s:45

¹⁴¹ POLAT, v.d. **Finansal Yenilik ve Açılımları ile Katılım Bankacılığı**, s.85.

Malezya merkezli şirketler tarafından ihraç edilen Sukuk senetleri ülke borsasında işlem görmeye başlamış ve aynı yılda ülkede Arapça Şeriat ve İslami Finans alanında eğitim vermek üzere İslami İlimler Enstitüsü kurulmuştur. 2012 yılında Hong Kong hükümeti tarafından İslami Bono ihracına yönelik kanuni düzenlemeler hazırlanmaya başlanmış ve hazırlanan yasa teklifi 2013 Ocak ayında meclise sunulmuştur.¹⁴²

Faizsiz finansın bulunduğu diğer bir ülke ise Mısır'dır. Mısır'da Sanhuri tarafından yapılan çalışmaların bir sonucu olarak belirli bir oranı aşmamak şartı ile faize izin verilmekle birlikte, faizsiz bankacılık ve geleneksel bankacılık bir arada yürütülmektedir. Geleneksel ticari bankacılığa bir alternatif olarak gelişen faizsiz bankacılık, Mısır'ın finansal sisteminde önemli bir yere sahiptir. 1977 senesinde Mısır-Suudi Arabistan ortaklığında kurulan Mısır Faisal Bankası ve daha sonraki yıllarda tamamı ile Mısırlılara ait olan Uluslar arası Yatırım Bankası, Mısır bankacılık sisteminde önemli rol oynayan iki büyük faizsiz banka olarak öne çıkmaktadır. Bu bankalar toplam mevduatın % 17'sini ellerinde tutmaktadırlar.¹⁴³

Hindistan ise faizsiz finans sistemiyle çok geç tanışmıştır. Dünyanın en hızlı büyüyen ekonomileri arasında olan Hindistan'ın 151,5 milyona yakın Müslüman nüfusu olmasına rağmen katılım bankacılığı ilk olarak 2012 yılında Bank Asya'nın temsilci şubesi ile başlamıştır. Siyasi ve yasal alt yapıda bulunan sıkıntılardan dolayı faizsiz bankacılık sisteminde geride kalan Hindistan'ın ilerleyen dönemlerde büyük adımlar atması beklenmektedir.

Faizsiz finansın bulunduğu diğer bir ülke ise İran'dır. Dünya ekonomisinde İran'ın bulunduğu durum dikkate alındığında, birçok ülkeden farklılık gösterdiği görülmektedir. Özellikle 1970'lerden itibaren karşı karşıya kaldığı gelişmeler açısından bakıldığında, 1979'da devrim yaşamış, Irak ile savaş 1980'de başlamış 1988'e kadar sürmüş ve savaşın başlamasıyla uygulanan askeri ambargo savaş sonrasında ekonomik ambargo-yaptırımlara (sanctions) dönüşmüştür. Bütün bu

---

¹⁴²SERPAM, **İslami Finans; İslami Finans Kavramı, Ürünler, Dünya'da ve Türkiye'de Gelişimi ve Geleceği**, s. 9-10.

¹⁴³DOĞAN, "Katılım Bankaları ve Ekonomiye Etkileri: Türkiye Örneği", s. 33.

gelişmeler dikkate alındığında, İran ekonomisinin ağır dışsal şoklar yaşadığı görülmektedir.¹⁴⁴

İran Anayasası'nın 4'üncü maddesine göre bütün yasal düzenlemelerin, İslami standartlara dayandırılması gerekmektedir. 1983'te İran Parlamentosu'nun çıkardığı Faizsiz Bankacılık Yasası, bütün faizleri ve faize dayalı bankacılığın bütün dallarını yasaklamıştır. Faizsiz bankacılık İran'da zorunlu hale gelmiştir.¹⁴⁵

İran İslami Finansın en büyük merkezlerinden birisidir. Ülkede bankacılık sektörünün tamamı İslami Finans kurallarına göre yapılandırılmıştır. İran'da 2011 yılı itibariyle bankacılık sektörünün yaklaşık 390 milyar dolar büyüklüğe sahip olduğu tahmin edilmektedir. Bu rakam dünyadaki toplam İslami Finans varlıklarının %40'nın İran'da bulunduğunu göstermektedir. Ülke bu büyüklüğe paralel olarak en büyük İslami Bankalara ev sahipliği yapmaktadır. “Bank Melli İran”, “Bank Mellat” ve “Bank Sederat İran” başta olmak üzere dünyadaki en büyük on İslami Bankadan yedisi İran'da faaliyet göstermektedir.¹⁴⁶ İran'ın bu kadar büyük varlıklara sahip olmasına rağmen siyasi nedenlerden dolayı, İslami Finans sektöründe dünyaya açılacağı pek muhtemel gözükmemektedir.

Faizsiz finansın kullanıldığı bir başka ülke ise Pakistan'dır. Pakistan Anayasası'nda, faiz ödeme ve tahsiline ilişkin bütün yasaların İslam'a zıt olduğu belirtilmektedir. Bu sebeple 1981'de Pakistan'daki bütün ticari bankalar, mudilerine faizli mevduat yerine, kâr-zarara katılma hesapları açmışlardır. Pakistan'da, faize dayalı borçların yerini sermaye yatırımlarına katılma senetleri, faizin yerini bankaların zorunlu olarak tahsil ettikleri hizmet ücretleri ve işletme ile banka arasında yapılan Murâbaha işlemindeki geri satın alma ve fiyat yükseltme almıştır.

---

¹⁴⁴ YURTTANÇIKMAZ Z. Çağlar, AALİ Amin, EMSEN Ömer Selçuk, “Askeri Harcamalar ve Ambargonun Ekonomik Büyümeye Etkileri: İran Üzerine Bir Uygulama”, **Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, Cilt: 26, Sayı: 2, 2012, s. 171.

¹⁴⁵ ÖZGÜR, “Katılım Bankalarının Finansal Etkinliği ve Mevduat Bankaları ile Rekabet Edebilirliği”, s. 46.

¹⁴⁶ SERPAM, **İslami Finans; İslami Finans Kavramı, Ürünler, Dünya'da ve Türkiye'de Gelişimi ve Geleceği**, s. 9.

Ancak banka ücretleri ve fiyat yükseltmeleri, modern bankacılıktaki faiz miktarı kadar olmaktadır¹⁴⁷

Bangladeş ise diğer bir ülkedir. İngiliz kolonisinin bir parçası olduğu yıllarda Bangladeş'te faize dayalı bankacılık yaygın biçimde yapılmıştır. Son günlerde dünyada yeni bir trend olan faizsiz bankacılık sistemine yönelmesi ve Mısır'da bu sistemin başarılı bir şekilde uygulanması nedeni ile Bangladeş'te de faizsiz bankacılık için adımlar atmıştır. Faizsiz bankacılıkla ilgili olarak iki önemli kurumsal yapı oluşturulmuştur. Bunlar: İslami Ekonomik Araştırmalar Bürosu ve Bangladeş İslami Bankacılar Birliği'dir. Bangladeş'te hem ekonomik faizsiz bankacılık hem de geleneksel bankacılık faaliyetleri bir arada sürdürülmektedir. Bangladeş'te 39 adet ticari banka ve 5 adet faizsiz banka (biri yabancı sermayeli banka) ve 2 faizsiz banka şubesi bulunmaktadır.¹⁴⁸

Batı dünyasında faizsiz finans sistemi üzerine en dikkat çekici ülke İngiltere'dir. İngiltere İslami Finansın batı ülkelerindeki merkezi olma amacı taşımaktadır. İslami finansın ve bankacılığın bu ülkede tarihi 1960'lara değin gitmektedir. Fakat kavramın öneminin tam olarak anlaşılması 1990'lı yıllarda Bank of England'ın başına Lord Eddie George'un gelmesiyle olmuştur. İngiltere'nin İslami Finans'ın önemli oyuncularından birisi olmasının iki önemli sebebi bulunmaktadır: Bunlardan ilki, İngiltere'de 1990'lı yıllarda yerleşik yaklaşık 1,75 bin Müslüman'ın İslami Finans ürünlerini talep etmeleridir. İkincisi ise, Barclays Bankası'ndan Andrew Buton'ın, Gatehouse Bankası'ndan Richard Thomas'ın ve HSBC Bankası'ndan Iqbal Khan'ın bu konuda liderlik etmesidir. Tüm bunların yanında, İngiltere Hükümeti İslam dünyasına olumlu yaklaşmıştır. Yapılan yasal düzenlemelerin ardından ülkede 21 banka İslami bankacılık hizmetleri sunmaya başlamıştır. Günümüze gelindiğinde, Mart 2013'te İngiltere Ekonomi Bakanlığı bünyesinde bir ekip oluşturulmuştur. Bu ekip başta ilki 29-31 Ekim 2013 tarihlerinde Londra'da gerçekleştirilmiş olan Dünya İslami Ekonomi Forumu olmak üzere, İngiltere'de İslami finans ile ilgili düzenlemeleri yaparak yatırımcıları çekmeyi

---

¹⁴⁷ ÖZGÜR, "Katılım Bankalarının Finansal Etkinliği ve Mevduat Bankaları ile Rekabet Edebilirliği", s. 46.

¹⁴⁸ DOĞAN, "Katılım Bankaları ve Ekonomiye Etkileri: Türkiye Örneği", s. 38.

hedeflemektedir. Ayrıca 34 milyar dolar değerinde Sukuk Londra Borsasında işlem görmektedir. Bunun yanında, Qatar Islamic Bank'ın (QIB) sahibi olduğu Islamic Bank of Britain 2004 yılından beri İngiltere'de hizmet vermektedir. Bu gelişmeler ışığında İslam Bankacılığın gelecek yirmi yıllık dönemde yıllık %3.4 oranında büyüyeceği tahmin edilmektedir.¹⁴⁹

Dünyanın birçok ülkesinde olduğu gibi faizsiz bankacılık Rusya'nın da yakın takibindedir. Bu ülkede son yıllarda faizsiz bankacılık konusunda arayışlar ve talepler söz konusu. The Moscow Times'te (14 Nisan 2011) Khristina Narizhnaya tarafından kaleme alınan habere göre, ülkenin önde gelen bankalarından Gazprombank İslami finansal araçların ülkede piyasaya sunulması için birkaç yıldır araştırma yapmaktadır. Bankanın Sendikasyon Finans Müdürü Alexander Kazakov sukuk veya İslam hukukuna uygun çıkarılan tahvillerin Tataristan Cumhuriyeti'nde piyasa sunulacağını belirtmektedir. Yaklaşık 20 milyonluk Müslüman nüfusa sahip olan Rusya, bu hamlesiyle Ortadoğu ülkeleriyle de daha fazla ticaret yapmayı hedeflemektedir. Analistlere göre, Rusya Avrupa'nın en büyük İslami finans piyasası olma potansiyelini taşımaktadır. Rusya'da faizsiz bankacılık yapan Al Shams Capital'in kurucusu Adalet Djabiev ise faizsiz finans sisteminin gelişmesi için hukuk sisteminin yeniden düzenlenmesi, tadil edilmesi gerektiğine dikkat çekmektedir.¹⁵⁰

Almanya ise İslami Bankacılığa ilk olarak Dresdner Bank ve Deutsche Bank'ın 2005 yılında kendi bünyeleri içinde oluşturdukları faizsiz fonlar ile başlamıştır. 2010 yılında Kuveyt Türk'ün ilk şubesini açılması ile ilk katılım bankası şubesine kavuşmuştur. 4 milyona yakın bir Müslüman nüfusa sahip olan Almanya'nın hızla faizsiz işlem yapan müesseselerinin artması beklenilmektedir.

---

¹⁴⁹ SERPAM, **İslami Finans; İslami Finans Kavramı, Ürünler, Dünya'da ve Türkiye'de Gelişimi ve Geleceği**, s. 10-11.

¹⁵⁰ <http://tkbb.org.tr/Default.aspx?pageID=115&srch=d%C3%BCnyada%20islami%20bankac%C4%B1l%C4%B1k&nID=6763>, (31.10.2013)

3.2.TÜRKİYE’DE KATILIM BANKACILIĞI

2005 yılında yapılan kanuni değişiklik sonucunda Özel Finans Kurumlarının adı Katılım Bankaları olarak değiştirilmiştir. 30 yılı aşkındır ülkemizde hizmet veren katılım bankalarının Türk finans sistemi içerisindeki payı potansiyel ölçüğe ulaşamamıştır.

Bu bölümde Türk Katılım Bankacılığı hakkında incelemeler yapılarak, sistemin gelişimi incelenmek için Türkiye’de faaliyet gösteren mevcut katılım bankaları verileri karşılaştırılacaktır.

3.2.1. Türk Katılım Bankacılığı Gelişimi

1980’li yıllara girilmesiyle birlikte liberalleşme hareketleri doğrultusunda Türk finansal sisteminin kontrol altına alınıp derinleştirilmesi ve zenginleştirilmesi adına köklü değişiklikler gerçekleştirilmiştir. Yapılan tüm bu değişikliklere rağmen Türk finansal sistemindeki sermaye yetersizliği sorununa tam anlamıyla bir çözüm bulunamamıştır. Bu noktada, sermaye yetersizliği sorununa çözüm bulmak amacıyla sermaye birikimi yüksek olan Orta Doğu ülkelerinden Türkiye’ye sermaye akışı sağlanması amacıyla faizsiz finansal hizmet sunan kuruluşlar ön plana çıkmış ve Türkiye’de de faaliyette bulunmalarına yönelik girişimlerde bulunulmuştur.¹⁵¹

Yeni bir model olarak 1970’li yıllardan beri İslam ülkelerinde başarıyla uygulanan faizsiz bankacılığın Türkiye gündemine taşınması Bülent Ulusu'nun başbakanlığı döneminde gerçekleşmiş ve Turgut Özal'ın başbakanlığı döneminde hazırlanıp Cumhurbaşkanı Kenan Evren'in onaylamasıyla,¹⁵² ve TC. Hükümetinin 16/12/1983 gün ve 83 7506 sayılı kanun hükmündeki kararnamesini¹⁵³ yayınlanması ile yasal alt zeminine kavuşmuştur.

---

¹⁵¹ AYRIÇAY Yücel, ADA Şebnem ve KAYA Ahmet, “Katılım Bankacılığının Gelişimi Önündeki Engeller: Bir Alan Araştırması”, **Kahraman Maraş Sütçü İmam Üniversitesi İ.B.B.F Dergisi**, Sayı:1, K.Maraş, 2013, s. 120.

¹⁵² DARCIN Ahmet Cüneyt, “Özel Finans Kurumlarının Katılım Bankalarına Dönüşümünün Sebepleri ve Sonuçları”, Atılım Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2007, s. 49.

¹⁵³ ZEKRA M. A. ve NECCAR A. M, **İslami Düşüncede Ekonomi, Banka ve Sigorata**, Çev: Hayrettin Karaman, İz Yayınları, İstanbul, 2003, s. 47-48.

İslami bankacık olan Özel Finans Kurumlarının (ÖFK) isminin belirlenmesi de ayrı bir anlam içermektedir. Örneğin 1980 yıllarda başlatılan liberalleşme ve finansal piyasaların gelişimi politikasına uygun bir şekilde “Özel” ve “Finans Kurumu” kelimesi kullanılmıştır. Bu şekilde kurulan bankaların kamusal olmayacağını altı çizilmek istenmiştir. Diğer bir yandan dünyada adı “İslami Bankacılık” olarak geçen bu sistemin, laiklik esasını zedeleyeceği endişesiyle, Türkiye’deki adı verilir iken, “İslami” kelimesinin kullanımından kaçınılmıştır.

1985 yılında ilk ÖFK olarak kurulan Albaraka Türk’ ten sonra, 1989 yılında Kuveyt Türk, 1990’da Anadolu Finans, 1995’de İhlas Finans ve son olarak da 1996 yılında Asya Finans kurulmuştur.

ÖFK’lar, kararnameye tabi olarak faaliyet gösterdikleri yaklaşık 16 yıllık bir sürenin ardından 1999’da 4389 Sayılı Bankalar Yasası kapsamına alınarak daha sağlam bir hukuki zemine kavuşmuştur.¹⁵⁴

1995 yılında faaliyete başlayan İhlas Finans ise, yönetim zafiyeti yaşamış ve 2001 krizinde likidite sorunuyla karşılaşmıştır. Sonunda Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK), İhlas Finans’ın faaliyetlerini durdurmuştur.¹⁵⁵

Bu tecrübeler, bankalarda olduğu gibi ÖFK’larda toplanan fonlar için de bir güvence sistemine ihtiyaç duyulduğunu göstermiştir. Bu çerçevede, Bankalar Kanununda değişiklik yapan 4672 sayılı Kanunla 2001 yılında Bankalar Birliğine benzer bir yapıda olan ve tüzel kişiliği haiz Özel Finans Kurumları Birliği (ÖFKB) kurulmuş ve ÖFKB tarafından hazırlanarak yürürlüğe konulan Yönetmelik dâhilinde idare olunmak üzere “Güvence Fonu” oluşturulmuştur. ÖFKB sektörün toparlanmasında önemli bir görev üstlenmiş, Güvence Fonu mudilerin haklarını güvence altına alarak güven sıkıntısının aşılmasına ve sektörün istikrarlı bir şekilde büyümesine yardımcı olmuştur.¹⁵⁶

---

¹⁵⁴ BİLGİN Tefik, “Türkiye Katılım Bankaları Birliği 10. Olağan Genel Kurulu’nda Yaptığı Konuşma”, 18 Mayıs 2011.

¹⁵⁵ ÖZSOY ve YABANLI, **Tucomoney Dergisi**, www.tkbb.com

¹⁵⁶ BİLGİN, “Türkiye Katılım Bankaları Birliği 10. Olağan Genel Kurulu’nda Yaptığı Konuşma”.

Özel Finans Kurumu adı altında Türkiye’de faaliyette bulunan faizsiz finans kurumları, ulusal ve uluslararası finans piyasalarında tanınabilirlik, kimlik vb. konularda çeşitli sorunlar yaşamaktaydı. Yaşanan söz konusu sorunları çözmek amacıyla 2005 yılında yürürlüğe giren Bankacılık Kanunu ile Özel Finans Kurumları’nın adı “Katılım Bankası” olarak değiştirilmiştir. Tasarruf sahiplerinden topladıkları fonları, faizsiz finansman prensipleri çerçevesinde ticaret ve sanayide değerlendirerek oluşan kâr veya zararı tasarruf sahipleriyle paylaşmakta olan bu kurumların kâr ve zarara katılma prensibine dayalı bir bankacılık faaliyeti yapmakta olduklarından yola çıkarak isimlerinde “katılım” ifadesine yer verilmiştir. İsim değişikliği ile birlikte 2005 yılından itibaren Bankacılık Kanunu kapsamına girerek bankalarla aynı piyasada faaliyet göstermeye başlayan katılım bankaları, gerçek kişilere ait özel cari hesapları ve katılma hesaplarından katılım fonları da TMSF güvencesi altına girmiştir.¹⁵⁷

Tablo 13: Türk Katılım Bankaları İçin Bazı Önemli Olaylar (1983-2006)

YILLAR	GELİŞMELER
1983	83 7506 Sayılı Kanun Kuruluş
1985	Albaraka Türk Kuruluş
1989	Kuveyt Türk Kuruluş
1990	Anadolu Finans Kuruluş
1995	İhlas Finans Kuruluş
1996	Asya Finans Kuruluş
2001	İhlas Finans Tasfiye edildi
2005	Family Finans ile Anadolu Finans birleşti, yeni isim Türkiye Finans oldu.
2005	Özel Finans Kurumları ‘Katılım Bankası’ ismini aldı
2006	4 banka faaliyetlerini Katılım Bankası unvanı ile yürütmeye başladı.

¹⁵⁷ ARAS Osman Nuri ve ÖZTÜRK Mustafa, “Reel Ekonomiye Katkıları Bakımından Katılım Bankalarının Kullandığı Fonların Analizi”, **Ekonomi Bilimleri Dergisi**, Cilt 3, No:2, 2011, s. 170.

3.2.2. TÜRKİYE’DEKİ KATILIM BANKALARI

Türkiye’de Bank Asya, Kuveyt Türk, Albaraka Türk ve Türkiye Finans olmak üzere dört farklı katılım bankası bulunmaktadır. Bu bölümde mevcut bankaların ana hatları ile incelemeleri yapılacaktır.

2013 Ekim ayı verilerine göre 83.039 milyar TL’lik toplam aktifi bulunan Katılım Bankacılığının 25.665 milyar TL ile Bank Asya en büyük paya sahiptir. Bank Asya’yı sırası ile 22.094 milyar TL ile Kuveyt Türk, 21.103 milyar TL Türkiye Finans, 14.177 milyar TL ile Albaraka Türk takip etmektedir.

3.2.2.1.BANK ASYA

Bank Asya ya da Asya Katılım Bankası A.Ş. Türkiye'nin altıncı özel finans kurumu olarak 24 Ekim 1996 tarihinde, Altunizade'deki Merkez Şubesi ile faaliyetlerine başlamıştır. 20 Aralık 2005 tarihinde ise "Asya Finans Kurumu Anonim Şirket'i olan şirket unvanı "Asya Katılım Bankası Anonim Şirketi" olarak değiştirilmiştir.¹⁵⁸

2012 yılı itibari ile yurt içinde 250 şube, yurt dışında da bir tane olmak üzere toplam 251 şube sayısına ulaşan Bank Asya'nın temel olarak iki ana hedefi bulunmaktadır.

Bunları şu şekilde sıralayabiliriz;¹⁵⁹

“Çağdaş bankacılık hizmetlerini faizsiz bankacılık ilkeleri çerçevesinde geliştirip, müşterilerinin ihtiyaç ve beklentilerini ‘farklı beklentilere farklı çözümler’ yaklaşımıyla karşılayarak paydaşlarına ve Türkiye ekonomisine katkı sağlamak,

Geliştirdiği ürünlerle dünya standartlarında hizmet veren, saygın, güvenilir ve etkin bir banka olmak.”

¹⁵⁸ http://tr.wikipedia.org/wiki/Bank_Asy_a, (14.10.2013)

¹⁵⁹ <http://www.bankasya.com.tr/yatirimci-iliskileri-misyonumuz-ve-vizyonumuz.aspx>, (14.10.2013)

Kuruluş sermayesi 2 milyon TL, mevcut ödenmiş sermayesi 900 milyon TL olan Bankanın, tabana yayılmış yerli sermayeye dayanan, çok ortaklı bir yapısı bulunmaktadır.¹⁶⁰

İlk sukuk ihracını 250 milyon dolar ve 125 milyon TL (Gelen talep üzerine 75'den 125'e arttırılmıştır) olarak yapan Bank Asya, 2013 son çeyreğinde bir ihraç daha yapmayı planlamaktadır. Bunun için 22 Temmuzda SPK'ya başvuran Bank Asya'ya 1 milyar dolarlık izin çıkmıştır.¹⁶¹

Sukuk ihraçlarında büyük talepler yaşanması yeni sukuk modellerinin alt yapı çalışmalarının tamamlanmasının gerekliliğini göstermiştir. SPK başkanı Vahdettin Ertuşa göre, sukuk modellerinin çeşitlenmesi ile Türkiye'deki talebin 1 milyar TL civarına çıkacağı düşünülmektedir.

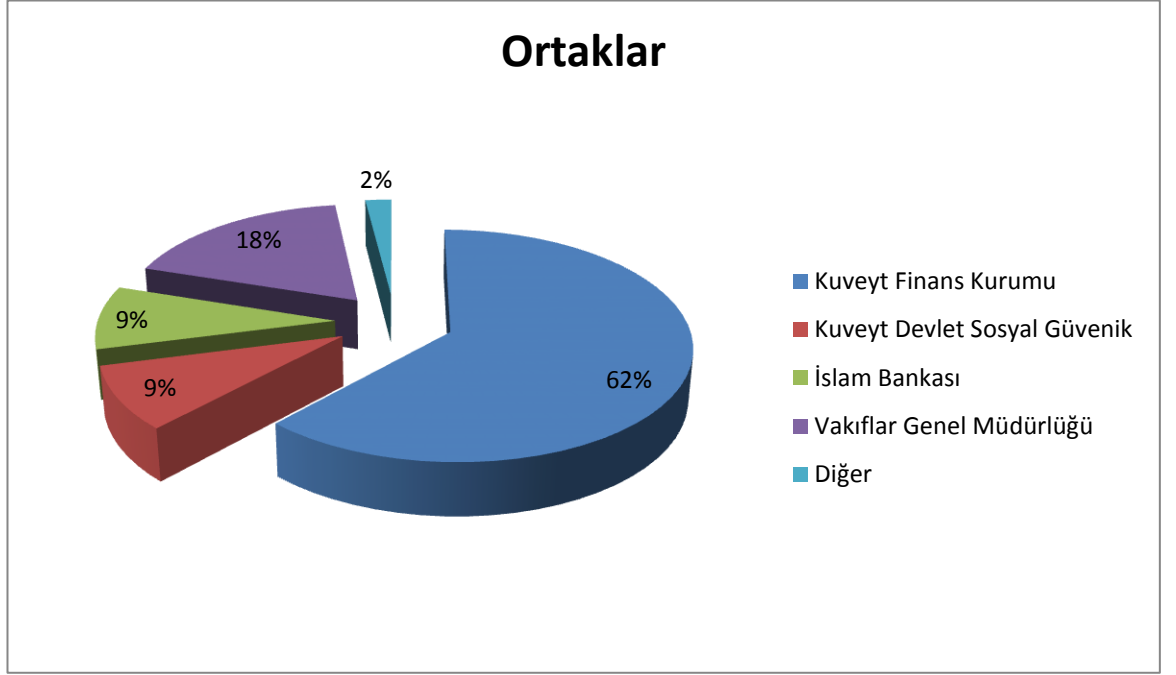
3.2.2.2.KUVEYT TÜRK

“Kuveyt Türk, 16.12.1983 gün ve 831/7506 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı'nın tespit ettiği esaslara uygun olarak faaliyet göstermek üzere 1989 yılında Özel Finans Kurumu statüsünde kurulmuştur. Özel Finans Kurumları'nın faaliyetleri, 1999 yılında Bankacılık Kanunu kapsamına girinceye kadar geçen süreçte bir yanda Bakanlar Kurulu Kararı, diğer yanda Merkez Bankası ve Hazine Müsteşarlığı'nın tebliğleri ile yürütülmüştür. 1999 yılı Aralık ayından itibaren diğer Özel Finans Kurumları gibi Kuveyt Türk de 4389 sayılı Bankacılık Kanunu'na tâbi hale gelmiştir. Mayıs 2006'da unvanı, Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş. olarak değişmiştir.

Kuveyt Türk'ün sermayesinin %62'si Kuveyt Finans Kurumu'na (Kuwait Finance House), %9'u Kuveyt Devlet Sosyal Güvenlik Kurumu'na, %9'u İslam Kalkınma Bankası'na, %18'u Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne, %2'i de diğer ortaklara aittir.

¹⁶⁰ <http://www.bankasya.com.tr/yatirimci-iliskileri-kisaca-bank-asya.aspx> , (14.10.2013)

¹⁶¹ <http://ekonomi.milliyet.com.tr/bank-asya-ya-1-milyar-tl-lik-izin/ekonomi/detay/1762941/default.htm> ,(14.12.2013)

Grafik 5: Kuveyt Türk Ortaklık Yapısı

Kaynak: Kuveyt Türk 2012 Faaliyet Raporu.

%62'lik sermaye payı ile Kuveyt Türk'ün en büyük ortağı konumundaki Kuveyt Finans Kurumu (Kuwait Finance House) milyarlarca dolarlık toplam fonuyla ve sunduğu çağdaş bankacılık hizmetleriyle Kuveyt'in dev bir finans kuruluşu olmasının yanı sıra faizsiz finans kurumları arasında dünyada ilk sıralarda yer almaktadır.

Kuveyt Türk, kurulduğu günden bugüne kadar faizsiz bankacılık sisteminde özenliliği, yatırım alanlarında araştırmacılığı, tasarruf sahiplerine ve iş adamlarına çağdaş, istikrarlı, güvenilir, kaliteli ve süratli hizmet sunmayı, personelinin verimliliğini artırmak için sürekli eğitime tabi tutmayı kendisine ilke edinmiştir. Yurt içinde ve yurt dışında şubeleri ve muhabir bankaları vasıtasıyla, her türlü çağdaş teknolojik imkânları kullanarak süratli ve kaliteli hizmeti tasarruf sahiplerinin ve yatırımcılarının ayağına götürebilmektedir.¹⁶²

¹⁶² <http://www.kuveytturk.com.tr/pages/tarihce.aspx> , (15.10.2013)

Teknoloji ve bilgisayar çağı olan 21. yüzyıl, bilhassa finans kurumlarını daha fazla teknoloji yoğun çalışmaya zorlamaktadır. Kuveyt Türk, bu anlamda gerekli olan bilişim ve teknoloji altyapısını en iyi şekilde kurmuştur. Elektronik Bankacılık ve Alternatif Dağıtım Kanalları konusunda tüm bankacılık hizmetlerini en iyi şekilde vermektedir. Visa ve Master Card kredi kartları yanında POS, ATM, İnternet Bankacılığı, Çağrı Merkezi, Sesli Yanıt Sistemi ve SMS Bankacılığı hizmetleri kesintisiz olarak sunulmaktadır.¹⁶³

Diğer bazı ülkelerde de şubelere sahip olan Kuveyt Türk Bankası Katılım bankacılığı sektöründe öncü bir yapı oluşturmuştur. Her konuda yenilik ve ARGE çalışmaları yürüten Kuveyt Türk, Türkiye’de ki Katılım bankacılığı alanında gelişimin ve aktifliğin tetikleyicisi durumundadır.

Avrupa’nın ve Türkiye’nin ilk sukuk ihracını da yapan Kuveyt Türk Bankası olmuştur. 2010 yılında gerçekleştirdiği 100 milyon dolar tutarındaki sukuk ihracına iki katın üzerinde bir talep oluşmuştur.¹⁶⁴

İlk ihracın ardından yine Kuveyt Türk Katılım Bankası tarafından ikinci sukuk ihracı 2011 yılının ekim ayında Kuveyt Türk Sukuk Varlık Kiralama A.Ş. aracılığıyla 5 yıl vadeli %5,875 getiri oranlı 350 milyon dolar değerinde gerçekleştirilmiştir. Bu ihraca yoğun talep (%70 oranında) Körfez sermayesinden gelmiştir.¹⁶⁵

Kuveyt Türk’ün üçüncü sukuk ihracında, 364 gün vadeli ve 100 milyon TL tutarındaki kira sertifikası arzına, iki kattan fazla talep gelmiştir. Türkiye’de TL cinsinden gerçekleştirilen en yüksek tutarlı sukuk ihracı olan halka arz, katılım bankacılığı prensiplerine uygun yapılandırılmıştır. İhraca yatırımcılardan 216

---

¹⁶³ <http://www.kuveytturk.com.tr/pages/tarihce.aspx>, (31.10.2013)

¹⁶⁴ <http://www.kuveytturk.com.tr/pages/haberler9.aspx>, (31.10.2013)

¹⁶⁵ BÜYÜKAKIN Figen; ÖNYILMAZ Onur, “Faizsiz Finansman Bonosu Sukuk ve Türkiye Uygulamaları”, **Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi**, Marmara Üniversitesi, Cilt:3, Sayı:7, Haziran 2012s. 11.

milyonluk yüksek talep gelince, banka ek satış hakkını da kullanarak tutarı 150 milyon TL'ye çıkarmıştır.¹⁶⁶

3.2.2.3.TÜRKİYE FİNANS

“Türkiye Finans Katılım Bankası, Family Finans ve Anadolu Finans kurumlarının birleşmesi ile kurulmuştur. Mobilya, ev tekstili ve kablo sektörünün önde gelen kuruluşlarının sahibi Boydak Grubu'na ait Anadolu Finans Kurumu ile bisküvi, çikolata ve çeşitli gıda ürünlerinde dünya devi Ülker Grubu'na ait Family Finans'ın birleşmesine Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu'nun 28.12.2005 tarih ve 1764 sayılı kararı ile onay verilmesiyle yeni bir oluşumu gerçekleştirmiştir.

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu'nun 30.12.2005 tarih ve 1747 sayılı kararı ile Banka unvanının Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş. olarak değiştirilmesine onay verilmiştir.

Devir yolu ile birleşme çalışmaları 30.12.2005 tarihinde tamamlanmış, T.C. İstanbul Ticaret Sicili Memurluğu tarafından 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu hükümlerine uygun olarak tescil edilmiştir.

Sonuçta Türkiye'nin önde gelen iki büyük grubu olan Boydak ve Ülker Grupları, finans sektöründe hizmet veren kurumları Anadolu Finans ve Family Finans'ı, global ekonomi koşullarına ayak uydurmak ve Türkiye'ye çok daha faydalı olmak için kendi iradeleri ile 30 Aralık 2005 tarihinde Türkiye Finans Katılım Bankası adı altında birleştirmiştir.

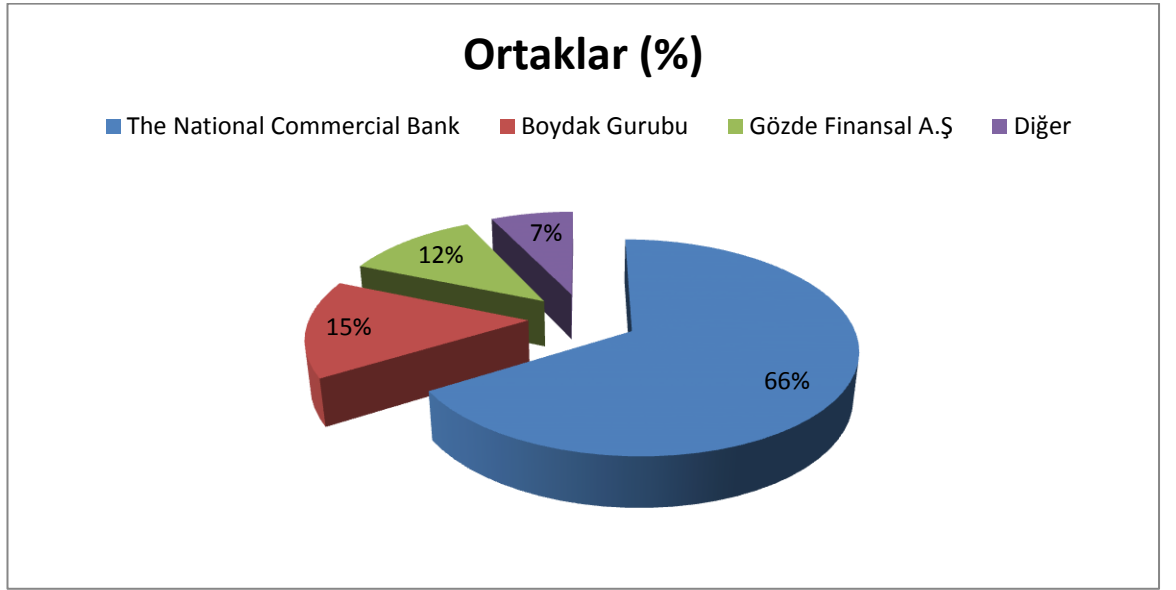
200'ü aşkın şubesi ve 3.600'ü aşkın çalışanıyla 1 milyondan fazla müşterisine hizmet veren Türkiye Finans'ın yüzde 60 hissesi 31 Mart 2008 tarihinde Ortadoğu'nun en önemli bankalarından ve Suudi Arabistan'ın en büyük bankası olan The National Commercial Bank (NCB) tarafından satın alınmıştır. Yeni ortaklık ile

---

¹⁶⁶ <http://www.sabah.com.tr/Ekonomi/2013/11/22/kuveyt-turk-arzina-iki-kat-talep-geldi>, (31.10.2013)

Boydak ve Ülker Grupları'nın yanına eklenen bu büyük güç sayesinde daha da gelişen Türkiye Finans, öncü katılım bankası olma vizyonunu sürdürmektedir.”¹⁶⁷

Türkiye Finans bankasının, %66,27'sini The National Commercial Bank, %14,99'unu Boydak gurubu, %11,57'sini Gözde Finansal A.Ş. ve geri kalan %7,17'sini diğer kuruluşlar oluşturmaktadır.

Grafik 6: Türkiye Finans Ortaklık Yapısı

Kaynak: Türkiye Finans 2012 Faaliyet Raporu, www.tkbb.org.tr

Katılım bankacılık faaliyetleri çerçevesinde hareket eden Türkiye Finans bankası, katılım bankalarının temel paradigması olan tüketim yerine artı değer prensibini, kurulduğu günden beri büyük bir titizlikle yerine getirmeye çalışmaktadır.

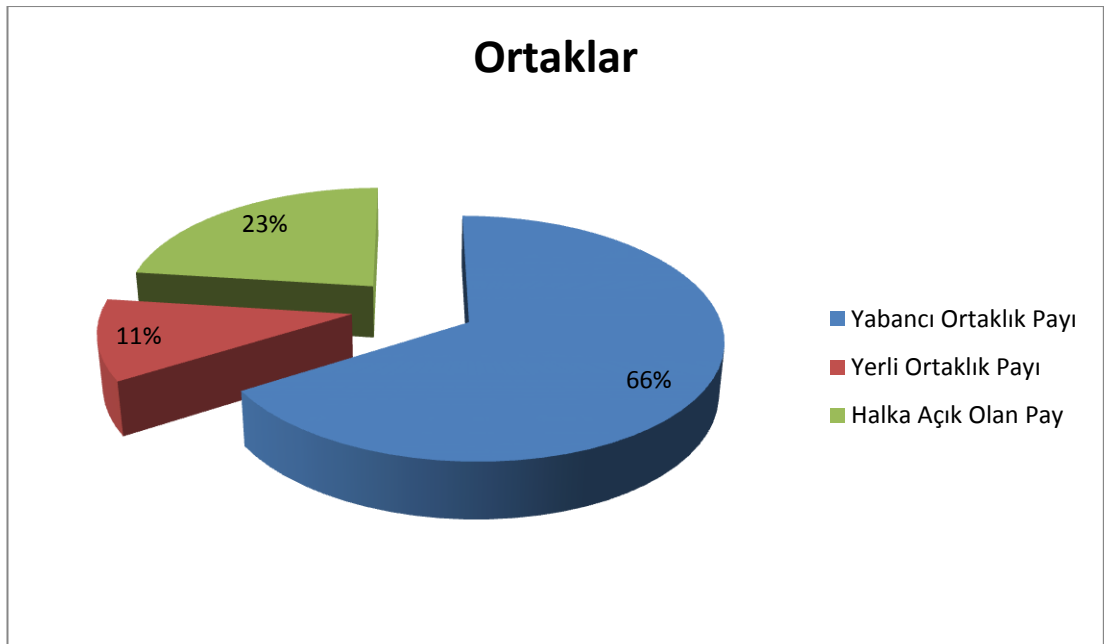
Türkiye Finans, TF Varlık Kiralama AŞ ile 500 milyon dolar tutarlı, 5 sene vadeli yüzde 3,95 getiri oranlı sukuk (İslami bono) ihracı yapmıştır. İhraca 3.8 kat fazla talep gelmiştir.¹⁶⁸

¹⁶⁷ <http://www.turkiyefinans.com.tr/tr/hakkimizda/tarihce.aspx>, (19.10.2013)

¹⁶⁸ <http://ekonomi.milliyet.com.tr/turkiye-finans-tan-500-milyon/ekonomi/detay/1704395/default.htm> ; a.g.e., (16.12.2013)

3.2.2.4.ALBARAKA TÜRK

Türkiye'de faizsiz bankacılık alanındaki finansal kuruluşların ilki ve öncüsü olan Albaraka Türk Katılım Bankası, 1984 senesinde kuruluşunu tamamlayarak 1985 yılının başından itibaren faaliyete geçmiştir. Albaraka Türk faaliyetlerini 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'na tabi olarak sürdürmektedir. Ortadoğu'nun ileri gelen gruplarından Albaraka Bankacılık Grubu (ABG), İslam Kalkınma Bankası (IDB) ve Türk ekonomisine yarım yüzyıldan fazla hizmet veren yerli bir sanayi grubunun öncülüğünde kurulan Albaraka Türk'ün 30.06.2013 tarihi itibariyle ortaklık yapısının içinde yabancı ortakların payı %66,13, yerli ortakların payı %10,90 ve halka açık olan pay ise %22,97'dir.¹⁶⁹

Grafik 7: Albaraka Türk Ortaklık Yapısı

Kaynak: Albaraka Türk 2012 Faaliyet Raporundan Tarafımızca Oluşturulmuştur.

¹⁶⁹http://www.albarakaturk.com.tr/yatirimci_iliskileri/detay.aspx?SectionID=i7Tw5hz1PE3loUcixo%2fA9A%3d%3d&ContentID=rdh9ZqyotUakEkc4SUzbvQ%3d%3d, (31.10.2013)

“Bakanlar Kurulu’nun 83/7506 sayılı kararına istinaden çıkarılan Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı ve Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Tebliği ile faaliyetlerini sürdüren Özel Finans Kurumları, 17 Aralık 1999 tarih 4491 sayılı Kanun ile yapılan değişiklikle, 4389 sayılı Bankalar Kanunu hükümlerine tabi kılınmışlardır. Özel Finans Kurumları, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) tarafından, 20 Eylül 2001 tarih ve 24529 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan “Özel Finans Kurumlarının Kuruluş ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmelik” hükümlerine tabi tutulmuşlardır. “Özel Finans Kurumlarının Kuruluş ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmelik”, 1 Kasım 2006 tarih ve 26333 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan “Bankaların Kredi İşlemlerine İlişkin Yönetmelikle yürürlükten kaldırılmış olup Banka, 1 Kasım 2005 gün ve 25983 mükerrer sayılı Resmi Gazetede yayınlanan 5411 sayılı Bankacılık Kanununa göre faaliyetlerini sürdürmektedir.

Banka’nın unvanı, 5411 sayılı Bankacılık Kanunu hükümleri çerçevesinde ve 21 Aralık 2005 günü yapılan Olağanüstü Genel Kurul kararıyla “Albaraka Türk Katılım Bankası A. Ş.” olarak değiştirilmiş ve 22 Aralık 2005 tarihinde İstanbul Ticaret Sicil Memurluğu’na tescil edilerek 27 Aralık 2005 tarih 6461 sayılı Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi’nde yayınlanmıştır.”¹⁷⁰

Cari hesaplar ve katılım hesapları aracılığıyla fon toplayan ve topladığı fonları, bireysel finansman, kurumsal finansman, finansal kiralama ve proje bazında kâr-zarar ortaklığı gibi ürünlerle tekrar ülke ekonomisine kazandıran Albaraka Türk, faizsiz bankacılık uygulamasıyla çok çeşitli finansman ve bankacılık hizmetlerini sunmaya yetkilidir. Ana ortağı ABG’nin (Albaraka Bankacılık Gurubu) faaliyet gösterdiği Körfez, Ortadoğu ve Kuzey Afrika coğrafyalarında finansal ürün ve hizmeti sunmada en iyi bölgesel banka olma vizyonu ile yola çıkan Albaraka Türk, Singapur’dan İngiltere’ye, Güney Afrika’dan Fas’a, Avustralya’dan Kazakistan’a kadar 72 ülkede 807 banka ile kurduğu geniş muhabirlik ağı sayesinde müşterilerine

---

¹⁷⁰ ALBARAKA TÜRK, **Albaraka Türk Katılım Bankası Anonim Şirketi, 30 Haziran 2011 İtibarıyla Konsolide Olmayan Finansal Tablolar ve Bağımsız Sınırlı Denetim Raporu**, İstanbul, 2011-s.1. http://www.albarakaturk.com.tr/images/yatirimci-iliskileri/bagimsizDenetim/30.06.2013_BDDK_TR.pdf

hızlı, kaliteli ve emniyetli dış ticaret (ithalat, ihracat ve kambiyo) hizmetlerini vermektedir.¹⁷¹

Albaraka Türk Bankası, 30 Haziran 2013 tarihi itibarı ile yurt içinde 137 yurt dışında da bir tane şubesi olmak kaydı ile toplamda 138 şube sayısına ulaşmıştır. Bu şubelerde istihdam edilen personel sayısı ise bu gün itibarı ile 2.878 kişidir.

İlk Sukuk ihracını 200 milyon dolar değerinde murabaha Sukuk formatında 5 yıl opsiyonlu toplam 10 yıl vadeli ikincil sermaye benzeri ihracını başarıyla tamamlamıştır. Sadece nitelikli yatırımcılara sunulan ilk murabaha Sukuk ihracı olan bu işleme farklı coğrafyalardan 64 nitelikli yatırımcıdan gelen iki kat talep ile geniş bir yatırımcı yelpazesine ulaşmıştır. Sukuk ihracında getiri oranı planlanan şekilde yıllık yüzde 7,75 olarak gerçekleşmiştir.¹⁷²

2013 son çeyreğinde ya da 2014 yılının başlarında 200 milyon dolar üzeri sukuk ihracı yapmayı düşünen Albaraka Türk¹⁷³ bankasının bu ihraçları giderek arttırması beklenmektedir.

3.2.3. TÜRKİYE'DEKİ KATILIM BANKALARININ ANALİZİ (2008-2013)

1983 yılında ilk kurulduklarında Özel Finans Kurumları olarak adlandırılan katılım bankaları, büyüme süreçlerinde gerek siyasi gerekse ekonomik nedenlerden dolayı sektöre uğrasalar da genel olarak istikrarlı bir görüntü çizmişlerdir. 1994, 1998, 1999 ve 2001 gibi krizleri sadece İhlas Finans zayıflığı ile atlatan Katılım Bankaları, klasik bankalardan daha dirençli bir yapıya sahip olduklarını göstermişlerdir. Özellikle 2008 yılında yaşanan küresel krizin büyüme trendlerindeki küçük sapmalar ile atlatılması katılım bankalarına olan güveni tazelemiştir.

Bu bölümde 2008-2013(Haziran) yılları arasındaki veriler banka bazında incelenecektir. Böylece sektörün direnci, büyüme hızı ve göstergelerinin ne olduğu reel verilerle ortaya konacaktır.

¹⁷¹ ALBARAKA TÜRK, **Albaraka Türk Katılım Bankası Anonim Şirketi, 30 Haziran 2011 İtibarıyla Konsolide Olmayan Finansal Tablolar ve Bağımsız Sınırlı Denetim Raporu**, s. 3.

¹⁷² <http://www.cihan.com.tr/news/Albaraka-Turk-ilk-sukuk-ihraci-ile-sermayesini-guclendirecek-CHMTAyODMOMC8z>, (16.12.2013)

¹⁷³ <http://www.taraf.com.tr/haber/albaraka-turk-ten-200-milyon-dolarlik-sukuk.htm>, (16.12.2013)

3.2.3.1. Türk Katılım Bankalarında Toplanan Aktiflerin Gelişimi

Fon, Sermaye Piyasası Kurulu'nca yetkilendirilmiş kurumların yatırımcılardan topladığı birikimlerle riski dağıtmak amacıyla içerisinde birden çok hisse senedi, devlet tahvili, döviz, değerli maden ya da faiz getirili değerli kâğıt olacak şekilde çeşitlendirerek oluşturduğu portföydür. Yatırımcılar fondaki birikimlerine karşılık bir katılım belgesi alırlar. Faiz fonları, hisse senedi fonları, karışık fonlar ve nesil fonları olarak çeşitlenir. Sermaye piyasalarında büyük işlem hacmine sahip olan bir yatırım enstrümanıdır.¹⁷⁴

Tablo 14: Türk Katılım Bankalarında Toplanan Aktiflerin Gelişimi (Milyar TL, 2008-2013)

	2008	2009	2010	2011	2012	2013 (Haziran)
Bank Asya	8,109	11,609	14,513	17,190	21,390	25,665
Kuveyt Türk	5,768	6,905	9,691	14,898	18,911	22,094
Türkiye Finans	7,104	8,699	10,691	13,528	17,616	21,103
Albaraka Türk	4,789	6,415	8,406	10,461	12,328	14,177

Kaynak: Bank Asya 2012, Kuvvet Türk 2012, Türkiye Finans 2012, Albaraka Türk 2012 Faaliyet Raporları, www.tkbb.ogr.tr

Katılım bankaları, yapacakları yatırım ve müşterilerine sağlayacakları finansman için fon toplamak zorundadırlar. Topladığı fonlarla işlem hacimlerini genişletip, işletme karını arttırmaya çalışmaktadırlar. Ayrıca piyasadaki pozisyonların değerlendirilmesi için toplanan fonlar önemli bir gösterge olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle katılım bankalarının topladığı fonların değerlendirmesi sektörün gelişimi hakkında önemli ipuçları vermektedir.

¹⁷⁴ [http://tr.wikipedia.org/wiki/Fon_\(ekonomi\)](http://tr.wikipedia.org/wiki/Fon_(ekonomi)), (07.10.2014)

Yukarıdaki tablodan da görüldüğü üzere, Türkiye’deki mevcut katılım bankalarının aktifleri 2008-2013 (Haziran) aralığında sürekli olarak artış göstermiştir. 2012-2013 Haziran verileri, Türk Katılım Bankalarının fon toplamada büyük bir sıçrama yaparak, 2012 yılı toplanan fon miktarını, 2013 yılının 2. çeyreğine gelindiğinde, fazlasıyla aştıklarını göstermektedir. Buda katılım bankalarının topladıkları fonun yılsonunda, 2012’e nazaran %100’ü aşacağı sinyali vermektedir. Böyle bir varsayım kabulünde, 2008-2013 dönemleri arasında katılım bankalarının topladığı fonlar yaklaşık 4.5 kat artmış olacaktır. Bu artışı sağlayan etkenleri, ülke ekonomisinin gelişimi, bankacılık sektörünün gelişimi, yapılan reformist düzenlemeler, vb. gibi temel nedenlere bağlayabiliriz.

3.2.3.2. Türk Katılım Bankalarında Kullanılan Fonların Gelişimi

Fon tahsis amacıyla kaynakların üretim desteği, kâr/zarar ortaklığı ve kiralama yöntemiyle ekonomiye aktarılmasıdır. Genel olarak fon kullanma işleminde nakit bir para hareketi söz konusu olmayıp, bir malın alınıp satılması veya kiralanması ya da bir malın veya hizmetin üretilmesi, dağıtım amacıyla ortaklık kurulması şeklinde ortaya çıkar.¹⁷⁵

Katılım bankaları finansman sağlarken, resmi bürokrasinin yanı sıra fetva kurulunun “İslami uygunluk” kararlarına da uymak zorundadırlar. Bu nedenle katılım bankaları, müşterilerine talep ettikleri katılım fonlarını sağlamadan önce ön araştırmalar yapıp, İslami uygunluğu denetlemesi gerekmektedir. Bu ekstra külfetler, katılım finansmanının sağlanmasını daha da güçleştirmektedir.

Türkiye’deki katılım bankaları, mevcut fon kullandırma yöntemleriyle nakit finansman sağlayamamaktadır. Fon kullandırma yöntemlerinin gelişimi için, önemli bir yere sahip olan bu durum, acil ihtiyaç duyulan nakit finansmanlarında müşterilerin katılım bankalarına müracaat etmelerini engellemektedir. Dönem şartları içerisinde, nakit finansmanın kullanımı ve ihtiyacı göz önüne alındığında, Türk Katılım Bankalarının bu eksikliği önemli bir işlem azalışına neden olmaktadır. Dünyanın birçok İslam ülkesinde kullanılan “teverruk” uygulamasının, Türk Katılım

¹⁷⁵ <http://muhasebeturk.org/ecopedia/388-f/29610-fon-kullandirma-nedir-ne-demek.html> , (07.01.2014)

Bankalarının bu yöndeki ihtiyaçlarına yönelik uygun bir araç olduğu düşünülmektedir.

Tablo 15: Türk Katılım Bankalarında Kullanılan Fonların Gelişimi
(Milyar TL, 2008-2013)

	2008	2009	2010	2011	2012	2013 (Haziran)
Bank Asya	6,381	8,355	11,060	13,452	16,307	19,379
Kuveyt Türk	4,237	4,904	6,984	10,36	11,848	13,979
Türkiye Finans	5,630	7,185	7,999	10,402	13,067	15,582
Albaraka Türk	3,758	4,686	6,297	7,287	9,100	10,337

Kaynak: Bank Asya 2012, Kuvvet Türk 2012, Türkiye Finans 2012, Albaraka Türk 2012 Faaliyet Raporları, www.tkbb.ogr.tr

Katılım bankalarının müşterilerine finansman sağlarken klasik bankalara nazaran daha çok bürokratik işlem külfetine katlanılmasına rağmen, 2008-2013 Haziran aralığında kullandıkları fonlar sürekli artmıştır. 2008 yılındaki toplanan fonların kullandığı fonlara oranı %77 civarında seyrederken, 2013 Haziran ayında bu oran %60,5 seviyesine gerilemiştir. Bunun temel nedeni olarak, sıçramayla iki kat büyüyen fon havuzuna uygun, yeterli ve uygun fon kullandırma araçlarının olmaması gösterilebilir. Özellikle Türk Katılım Bankacılığında kullanılmayan birçok fon kullandırma yöntemi, sektörün gelişimi için büyük engel olarak değerlendirilmektedir.

Katılım bankaları fon kullandırmada yöntemi olarak %90-95 oranında murabahayı tercih etmektedirler. Diğer kalan kısımlar ise müşaraka ve mudaraba olarak değerlendirilebilir. Bu sebeple ortaklığa ayrılan fon oldukça düşük kalmıştır.

3.2.3.3. Türk Katılım Bankalarında Öz Kaynak Gelişimi

Öz kaynaklar, işletme sahip veya sahiplerinin işletmeye sermaye olarak verdiği değerler ile faaliyetler sonucu sağlanan ve henüz işletmeden çekilmemiş o dönem kârı (zarar:eksi), dağıtılmamış önceki dönem kârları (önceki dönem zararları:eksi) ve önceki dönem kârından ayrılan yedekler ile sermaye yedeklerinden oluşmaktadır.¹⁷⁶

İşletmenin varlığını ne ölçüde sürdürme yeteneğinin ciddi bir göstergesi olan öz varlıkların yeterliliği ve büyüklüğü, işletmelerin kamuoyu imajları yönünden de önemlidir.¹⁷⁷

Tablo 16: Türk Katılım Bankalarında Öz Kaynak Gelişimi (Milyar TL, 2008-2013)

	2008	2009	2010	2011	2012	2013 (Haziran)
Bank Asya	1,404	1,708	1,942	2,137	2,349	2,439
Kuveyt Türk	0,685	0,807	1.2256	1.438	1.648	2.159
Türkiye Finans	1,001	1,193	1,406	1,613	2,125	2,375
Albaraka Türk	0,638	0,711	0,853	1,004	1,218	1,315

Kaynak: Bank Asya 2012, Kuvvet Türk 2012, Türkiye Finans 2012, Albaraka Türk 2012 Faaliyet Raporları, www.tkbb.ogr.tr

Şekilde de görüldüğü üzere Türk Katılım Bankaları'nın 2008-2012 yılları arasında öz kaynak gelişimleri sürekli artmıştır. İki katı geçen bu artışlar, katılım bankalarının sektörel büyüme hızlarının yüksek olduğunu göstermektedir.

¹⁷⁶ ERGUN Ülkü, v.d., **Genel Muhasebe**, Açık Öğretim Fakültesi Yayınları, Eskişehir, 2012, s. 129.

¹⁷⁷ <http://www.dunya.com/isletmelerde-oz-kaynaklarin-onemi-151932yy.htm> , (01.01.2014)

3.2.3.4. Türk Katılım Bankalarında Dönem Net Karı (Milyon TL)

İşletmelerin dönem içerisinde yaptığı nihai işlemler sonucunda elde ettiği pozisyona “dönem net karı” denir. İşletmelerin devamlılığı ve büyüme stratejileri için önemli bir yere sahip olan “karlılık” katılım bankaları için ilk etken olarak ele alınmamaktadır. Çünkü, katılım bankaları yaptıkları işlemleri karlılıktan önce İslami kurallara uygunluğunu denetlemek zorundadırlar. Aynı zamanda dağıttıkları kar paylarının da piyasa faiz oranları ile rekabet edebilir düzeylerde gerçekleşmesi gerekmektedir. Bu nedenle karlılıkları açısından katılım bankalarının, rakiplerine nazaran daha düşük kar marjlarına katlanmaları gerekmektedir.

Ayrıca; kullanılan araçların likitide farklılığı, klasik bankalara nazaran katılım bankalarının daha az aracılık ücretleri elde etmesine neden olmaktadır. Bankacılık sektöründe aracılık ücretlerinin önemli bir gelir kaynağı olduğu düşünülürse, katılım bankalarının bu gelirden mahrum kalması karlılıklarını oldukça düşürmektedir.

Tablo 17: Türk Katılım Bankalarında Dönem Net Karı (Milyon TL, 2008-2013)

	2008	2009	2010	2011	2012	2013 (Haziran)
Bank Asya	246	301	260	216	190	100
Kuveyt Türk	104	127	160	195	250	146
Türkiye Finans	161	171	205	231	283	151
Albaraka Türk	136	105	134	160	192	101

Kaynak: Bank Asya 2012, Kuvvet Türk 2012, Türkiye Finans 2012, Albaraka Türk 2012 Faaliyet Raporları, www.tkbb.ogr.tr

Katılım bankalarının karlılık oranlarını artırımlarında büyük sorunlar yaşamalarına rağmen, 2008-2013 yılları aralığında Bank Asya hariç hepsi karlılıklarını arttırmıştır. Sektörün toplamda %42 oranında kar marjı elde etmesi, gerçekleşen büyüme oranlarına nazaran daha düşük değerlendirilebilir. Fakat,

bankaların karlılıklarından bir kısmını öz sermaye artırımlarına yönlendirmeleri net karlılık oranlarını düşük göstermektedir. Bunun haricinde, Türkiye’de mevcut kullanılan fon kullandırma yöntemlerinin, aracılık ücretleri elde etmek için uygun olmamaları karlılığı azaltan diğer bir etkidir. Teverruk ve sukuk gibi enstrümanların kullanılmasıyla, sektörün bu yöndeki önemli bir sorunun çözüleceği (kısmen) düşünülmektedir.

BÖLÜM IV: TÜRKİYE’DEKİ KATILIM BANKASI ÇALIŞANLARININ FON KULLANDIRMA YÖNTEMLERİNİ DEĞERLENDİRMELERİNE İLİŞKİN BİR UYGULAMA

Bu bölümde, 17 sorudan oluşan anket uygulamasından elde edilen bulgulara değinilecektir.

4.1. AMAÇ ve KAPSAM

Araştırma, Türk Katılım Bankaları çalışanlarının, sektör için fon kullandırma yöntemlerini ne kadar önemli gördüklerini, fon kullandırma yöntemleri hakkında ne kadar bilgi sahibi olduklarını, banka faaliyetlerinin İslami esaslara uygunluğunu, yeni enstrümanlarla İslami bankacılık hassasiyetlerinin değişip değişmeyeceği kanaatlerini belirlemeye yöneliktir. Türk Katılım Bankacılığı sektöründe kullanılan ve kullanılmayan fonlama yöntemlerinin incelenmesi ve bunların sektör gelişimine etkilerinin belirlenmesi çalışmanın ana konusunu oluşturmaktadır. Anket hazırlanırken demografik yapıya ilişkin sorulara da yer verilmiştir.

Çalışma; Albaraka Türk, Banka Asya, Kuveyt Türk ve Türkiye Finans katılım bankalarının ülke sınırları içinde farklı şehirlerde çeşitli pozisyonlarda görev yapan 256 çalışanına uygulanmıştır.

4.2. LİTERATÜR TARAMASI

Yapılan literatür taramasında somut olarak bu kısımda yapılacak uygulama çalışmasına benzer başka çalışmalara rastlanılmamıştır. Bu yönüyle de çalışmanın literatüre bir nebze de olsa katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

4.3. METODOLOJİ

Araştırmada veri toplama olarak anket yöntemi kullanılmıştır. Hedef kitle olarak Türk Katılım Bankası çalışanlarının seçilmesi uygun görülmüştür. Sorular

www.surveeey.com¹⁷⁸ internet adresi üzerinden düzenlenip, katılımcılara mail yoluyla iletilmiştir. Sonuçların sağlıklı olması için katılımcılarla telefon, e-mail ya da yüz yüze görüşülerek irtibata geçilmiştir.

Araştırmada, 7'si çalışanların demografik özelliklerini belirlemek, 10'u araştırma konusu olmak üzere toplam 17 soru sorulmuştur. Sorular, kapalı uçlu olarak likert tipi beşli ölçek (1- Kesinlikle katılmıyorum, 2- Katılmıyorum, 3- Kararsızım, 4- Katılıyorum, 5- Kesinlikle katılıyorum) şeklinde sunulmuş ve sadece bir seçenek belirtme hakkı verilmiştir. Anketin bütün sorularının cevaplanması zorunlu tutulmuştur.

Anket uygulaması 26.02.2014-15.04.2014 tarihleri arasında yapılmıştır. İlk olarak katılım bankası çalışanlarıyla pilot uygulamalar yapıp gerekli notlar alınmıştır. Soruların katılımcılar tarafından anlaşılabilirliği hakkında emin olunmaya çalışılmıştır.

Araştırmaya katılım oranını arttırmak için bankaların genel müdürlükleri ve bölge müdürlükleri ile iletişime geçilip prosedürün nasıl işlediği hakkında bilgi istenmiştir. Daha sonra banka şube müdürleriyle görüşülüp fikir alınmıştır. Toplamda, 38 farklı şehrin, 256 banka çalışanının ankete katılımı sağlanmıştır. Böylece örnek kütlenin toplam kütleyi daha iyi temsil etmesi amaçlanmıştır.

Araştırma hazırlanırken bazı sorunlarla karşılaşmıştır. Bunlar kısaca;

- 1- Banka çalışanlarının telefon, mail vb. iletişim bilgilerine ulaşılmada güçlük yaşanması,
- 2- İletişim bilgilerine ulaşılan çalışanların amirlerinden izin alınmadan ankete katılımı reddetmeleri,
- 3- İnternet üzerinden yapılan anketin, banka güvenlik sistemleri tarafından engellenmesi,
- 4- Yoğun iş temposu nedeniyle banka çalışanlarının ankete vakit ayıramaması,

---

¹⁷⁸ Anket katılım linki:

<http://www.surveeey.com/SurveyStart.aspx?lang=1&surv=2747cb1992d14559a42677da0bd23070>

5- Genel müdürlük ve bölge müdürlükleri gibi merkezi kurumların hiçbir konuda yardımcı olmamaları, olarak sıralanabilir.

Araştırmada elde edilen veriler iki aşamada incelenecektir. Birinci aşamada, müşteri profilinin belirlenmesi amacıyla frekans tabloları oluşturulacaktır. İkinci aşamada ise istatistiki veriler ile karşılaştırılmalı analizler yapılacaktır.

4.4. SONUÇLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

İşletmelerin çalışanlarının kondisyonlarını, konsantrasyonlarını, tecrübe seviyelerini ve işletmenin gelişimine sunulacak Ar-Ge çalışmalarını belirlemeleri için cinsiyet, eğitim ve pozisyon gibi bilgileri bilmeleri, doğru kararlar verebilmek için önem taşımaktadır.

Tablo 18: Katılım Bankası Çalışanlarının Cinsiyet Dağılımları

	Frekans	Oran
Erkek	216	84,37
Bayan	40	15,62
Toplam	256	100

Tablo 18'deki verilere göre banka çalışanlarının büyük çoğunluğu erkeklerden oluşmaktadır.

Tablo 19: Katılım Bankası Çalışanlarının Öğrenim Durumu

	Frekans	Oran
Lise ve altı	8	3,12
Ön lisans	12	4,68
Lisans	186	72,65
Yüksek lisans ve doktora	50	19,53
Toplam	256	100

Tablo 19’da da görüldüğü üzere, ankete katılanların % 92,17’si lisans, yüksek lisans ve doktora eğitimi alan kişilerdir. Bununla birlikte % 4,68 ön lisans ve % 3,12 lise ve altı eğitimini almıştır. Katılımcıların eğitim seviyesinin yüksek olması çalışmanın anlaşılabilirliğini arttırmıştır.

Tablo 20: Katılım Bankası Çalışanlarının Bağlı Oldukları Kurumlar

	Frekans	Oran
Albaraka Türk	123	48,04
Bank Asya	59	23,04
Kuveyt Türk	43	16,79
Türkiye Finans	31	12,1
Toplam	256	100

Türkiye genelinde Ocak 2014 verilerine göre toplam katılım bankası çalışanı sayısı 16.923’tür.¹⁷⁹ Bu sayıya, banka içi hizmet veren, çaycı, temizlikçi ve güvenlik gibi personel de dâhildir.

¹⁷⁹ www.tkbb.gov.tr, 27.05.,2014.

Tablo 21: Katılım Bankası Çalışanlarının Görev Aldıkları Bölge

	Frekans	Oran
Marmara bölgesi	129	50,39
Ege Bölgesi	25	9,76
Akdeniz Bölgesi	15	5,85
İç Anadolu Bölgesi	29	11,32
Güneydoğu Anadolu Bölgesi	46	17,96
Karadeniz Bölgesi	3	1,17
Doğu Anadolu Bölgesi	9	3,51
Toplam	256	100

Ayrıca bankaların genel merkezlerinde ve çağrı merkezlerinde çalışan teknik ekipte toplam personel sayısı içinde yer almaktadır. Bu nedenle, katılım bankası çalışanlarının bir kısmı (tahmini olarak 9.000-10.000 civarı) hedef kitle içinde yer almamaktadır. Bu bağlamda, Tablo 20’de de görüldüğü gibi Albaraka Türk’ten 123, Bank Asya’dan 59, Kuveyt Türk’ten 43 ve Türkiye Finans’tan 31 kişi ankete katılmıştır.

Tablo 21’de görüldüğü gibi, çalışmaya en büyük katılım % 50,39 ile Marmara bölgesinde gerçekleşmiştir. Marmara Bölgesini % 17,96 ile Güneydoğu Anadolu, % 11,32 ile İç Anadolu, % 9,76 ile Ege, % 5,85 ile Akdeniz, % 3,5 ile Doğu Anadolu ve % 1,17 ile Karadeniz Bölgeleri takip etmiştir.

Yukarıda da değinildiği gibi, Türkiye genelinde 38 farklı şehirden katılımçıya ulaşılmıştır. Bunlar; Adana, Adıyaman, Afyon, Aksaray, Ankara, Antalya, Balıkesir, Bursa, Çorum, Denizli, Diyarbakır, Erzincan, Erzurum, Gaziantep, Hatay, İstanbul, İzmir, Kahramanmaraş, Karabük, Karaman, Kars, Kayseri, Kocaeli, Konya, Kütahya,

Manisa, Mardin, Mersin, Muğla, Nevşehir, Osmaniye, Sakarya, Sivas, Tokat, Şanlıurfa, Uşak, Yalova ve Zonguldak şeklindedir.

Tablo 22: Katılım Bankası Çalışanlarının Kurumlarındaki Pozisyonları

	Frekans	Oran
Bankacılık İşlemleri Görevlisi	47	18,35
Uzman	104	40,62
Şube Müdürü ve Yardımcısı	13	5,07
Bölge Müdürü ve Yardımcısı	2	0,78
Müfettiş	6	2,34
Diğer	84	32,81
Toplam	256	100

Ankete katılan Katılım Bankası çalışanlarının kurumlarındaki pozisyonlarının frekans ve oranlarını gösteren tablo 22’de, katılımcıların en büyük payını %40 ile uzman kadrosu oluşturmaktadır. Geri kalan %18,35’ini bankacılık işlemleri görevlisi, %5,07’ini şube müdürü ve yardımcıları, %2,34’ünü müfettiş kadrosu, 0,78’ini ise bölge müdürü ve yardımcıları oluşturmaktadır. %32,81 ise bankalarda bulunan ara ve özel pozisyonlarda görev almaktadır. Katılımcıların pozisyonları çalışmanın önemini ve içeriğini kavrayabilecek ölçüdedir.

4.5. KATILIM BANKASI ÇALIŞANLARININ YENİ FON KULLANDIRMA YÖNTEMLERİ ÜZERİNE DEĞERLENDİRMELERİNİN ANALİZİ

Tablo 23, 24, 25 ve 26’da, Türk Katılım Bankaları’nın prensipleri, işleyişi ve fon kullandırma yöntemleri hakkında katılım bankası çalışanlarına sorulan sorulara ait veriler bulunmaktadır.

Tablo 23: Anket Bulguları

	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle katılıyorum	
Soru 1- Katılım bankalarının bütün faaliyetlerini faizsiz/İslami esaslara göre yürüttüğüne inanıyorum.	12	4,68	26	10,15	42	16,4	133	51,95	43	16,79
Soru 2- Katılım bankası çalışanlarının, İslami ticaret ve fon kullandırma yöntemleri hakkında yeterli bilgi düzeyine sahip olduklarını düşünüyorum.	14	5,46	58	22,65	67	26,17	104	40,62	13	5,07
Soru 3- Katılım bankalarının kendilerini tam olarak ifade edemedikleri kanaatindeyim.	6	2,34	37	14,45	24	9,37	139	54,29	50	19,53

Tablo 23'deki 1. soruda da görüldüğü gibi, Türk Katılım Bankacılığı'nın %68,74 oranında İslami esaslara uygun faaliyetlerde bulunduğu düşünülmektedir. Geri kalan %16,04 kararsız, %14,68 ise katılım bankalarının faaliyetlerinin İslami esaslara uygun olmadığı kanaatine vararak “kesinlikle katılmıyorum” ve “katılmıyorum” seçeneklerini işaretlemişlerdir. Bu sonuçlar, Türk Katılım Bankaları'nın, misyon ve vizyon bakımından bazı personelleri tarafından pek inandırıcı bulunmadığını göstermektedir.

Yine tablodan 2. soruya verilen cevaplara bakıldığında, toplam %45,69 oranında “kesinlikle katılıyorum ve katılıyorum”, toplam %22,65 oranında ise “kesinlikle katılmıyorum ve katılmıyorum” cevabı vermiştir. Bu sonuç, Katılım bankası çalışanlarının yaklaşık %68 oranında İslami ticaret ve fon kullandırma yöntemleri hakkında yeterli bilgi düzeyine sahip olduklarını göstermekte ise de %26,17'lik kararsız oranı da azımsanmayacak bir düzeyi göstermektedir ve üzerinde durulmalıdır.

Tablodaki “Katılım bankalarının kendilerini tam olarak ifade edemedikleri kanaatindeyim” sorusuna verilen cevaplar ise sırasıyla; %54,29 “katılıyorum”,

%19,53 “kesinlikle katılıyorum”, %14,45 “katılmıyorum”, %9,37 “kararsızım” ve %2,34 ile “kesinlikle katılmıyorum” şeklindedir. Çalışanlarının büyük bir çoğunluğunun katılım bankalarının kendilerini ifade edemedikleri kanaatinde olduğunu gösteren bu bulgu da katılım bankalarının kafa yorması gereken hususlardan bir diğeridir.

Tablo 24: Anket Bulguları

	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle katılıyorum	
Soru 4- Katılım bankalarının gelişimi için fon kullandırma yöntemlerinin geliştirilmesini önemli bir etken olarak görüyorum.	11	4,29	9	3,51	12	4,68	142	55,46	82	32,03
Soru 5- Katılım bankalarının İslami esaslar çerçevesinde nakit finansman sağlayabileceğini düşünüyorum.	48	18,75	46	17,96	25	9,76	105	41,01	32	12,5
Soru 6- Fon kullandırma yöntemlerinden tevarruk ve sukuk hakkında katılım bankası müşterilerinin yeterince bilgiye sahip olduklarını düşünüyorum.	53	20,07	118	46,09	44	17,18	36	14,06	5	1,95

Anketin 4. sıradaki “Katılım bankalarının gelişimi için fon kullandırma yöntemlerinin geliştirilmesini önemli bir etken olarak görüyorum” sorusuna %55,46 oranında “katılıyorum” cevabı verilirken, “32,03” oranında kesinlikle katılıyorum” seçeneği işaretlenmiştir. Toplamda %87,49 oranında büyük bir çoğunluk fon kullandırma yöntemlerinin sektörün gelişimi için önemli bir etken olduğunu düşünmektedir. Ayrıca 5. sıradaki “Katılım bankalarının İslami esaslar çerçevesinde nakit finansman sağlayabileceğini düşünüyorum” sorusuna %41,01 “katılıyorum”, %12,5 “kesinlikle katılıyorum”, %18,75 “kesinlikle katılmıyorum”, %17,96 “katılmıyorum”, %9,76 ile kararsızım cevapları verilmiştir. Buna göre, katılım bankası çalışanlarının yarısından fazlasının katılım bankalarının nakit finansman sağlayabileceklerini düşündükleri görülmektedir. Ayrıca 6. Sıradaki, “Fon kullandırma yöntemlerinden tevarruk ve sukuk hakkında katılım bankası

müşterilerinin yeterince bilgiye sahip olduklarını düşünüyorum” sorusuna %46,09 “katılıyorum” ve %20,07 “kesinlikle katılıyorum” cevapları verilmiştir. Bu bağlamda, Türkiye’de kullanılmayan tevruğun katılım bankalarında nakit finansman sağlama aracı olarak kullanılabilmesini %53 gibi bir oran kabul ederken, %36 gibi bir oran kabul etmemektedir. Bunda, İslami finans araçları hakkında yeterince bilgiye sahip olunmamasının etkisi olduğu düşünülmektedir. Nitekim 6. soruya verilen %66,16 oranında “kesinlikle katılıyorum ve katılıyorum” cevapları toplumun sukuk ve tevruk hakkında yeterince bilgi sahibi olmadığı çıkarımlarını destekler niteliktedir.

Tablo 25: Anket Bulguları

	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsız		Katılıyorum		Kesinlikle katılıyorum	
Soru 7- İşleyişi bakımından, katılım bankaları ve klasik bankaların fazla farkının kalmadığını düşünüyorum.	60	23,43	113	44,14	36	14,06	39	15,23	8	3,12
Soru 8- Katılım bankalarının tüm bankacılık hizmetlerini sunabileceğini düşünüyorum.	39	15,41	107	42,29	26	10,27	65	25,69	16	6,32

Çalışmada, katılım bankalarının, işleyiş bakımından klasik bankalardan farklı olup olmadığı sorulmuş, %44,14 oranında “katılmıyorum” ve %23,43 oranında “kesinlikle katılmıyorum” cevapları alınmıştır. Bununla beraber, katılım bankalarının tüm bankacılık hizmetlerini sunabileceği sorusuna katılımcıların 57,7’si “katılmıyorum” ve “kesinlikle katılmıyorum” cevaplarını vermişlerdir. %10,27 ise kararsız kalmıştır. Buna göre, anket katılımcılarının büyük çoğunluğu katılım bankalarının işleyişinin klasik bankalardan farklı olduğunu düşünmekle birlikte, klasik bankacılık işlemlerinin tümünün katılım bankaları tarafından yapılabileceğini düşünmektedir.

Tablo 26: Anket Bulguları

	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle katılıyorum	
Soru 9- Katılım bankası faaliyetlerinin şeffaf olduğunu düşünüyorum.	4	1,56	29	11,32	45	17,57	143	55,85	35	13,67
Soru 10- Katılım bankacılığının, gelişen enstrümanlara paralel olarak İslami hassasiyetin giderek azalacağını düşünüyorum.	20	7,81	82	32,03	63	24,6	78	30,46	13	5,07

Tablodaki 9. soruya verilen cevaplar incelendiğinde, çoğunluğun katılım bankaları işlemlerinin şeffaf olduğunu düşündüğü görülmektedir. Fakat katılım bankacılığının gelişen enstrümanlara paralel olarak İslami hassasiyetin giderek azalacağı konusunda net bir çoğunluk oluşmamıştır. Soruya toplam %39,84 “kesinlikle katılmıyorum” ve “katılmıyorum” cevapları verilirken, %35,53 “kesinlikle katılıyorum” ve “katılıyorum” cevapları verilmiştir. Buna karşılık %24,6 kararsız kalmıştır. Bu duruma neden olarak (tablo 23 2. soru verileriyle), İslami prensiplere uygun yeni enstrümanlar üretilmesi hakkında çalışanların yeterli bilgiye sahip olmamaları gösterilebilir.

Tablo 27’de 10 soruya verilen cevaplardan elde edilen bulgular toplu olarak yer almaktadır.

Tablo 27: Anket Bulguları

	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katlıyorum		Kesinlikle katılıyorum	
Soru 1- Katılım bankalarının bütün faaliyetlerini faizsiz/İslami esaslara göre yürüttüğüne inanıyorum.	12	4,68	26	10,15	42	16,4	133	51,95	43	16,79
Soru 2- Katılım bankası çalışanlarının, İslami ticaret ve fon kullandırma yöntemleri hakkında yeterli bilgi düzeyine sahip olduklarını düşünüyorum.	14	5,46	58	22,65	67	26,17	104	40,62	13	5,07
Soru 3- Katılım bankalarının kendilerini tam olarak ifade edemedikleri kanaatindeyim.	6	2,34	37	14,45	24	9,37	139	54,29	50	19,53
Soru 4- Katılım bankalarının gelişimi için fon kullandırma yöntemlerinin geliştirilmesini önemli bir etken olarak görüyorum.	11	4,29	9	3,51	12	4,68	142	55,46	82	32,03
Soru 5- Katılım bankalarının İslami esaslar çerçevesinde nakit finansman sağlayabileceğini düşünüyorum.	48	18,75	46	17,96	25	9,76	105	41,01	32	12,5
Soru 6- Fon kullandırma yöntemlerinden teverruk ve sukuk hakkında katılım bankası müşterilerinin yeterince bilgiye sahip olduklarını düşünüyorum.	53	20,07	118	46,09	44	17,18	36	14,06	5	1,95
Soru 7- İşleyişi bakımından, katılım bankaları ve klasik bankaların fazla farkının kalmadığını düşünüyorum.	60	23,43	113	44,14	36	14,06	39	15,23	8	3,12
Soru 8- Katılım bankalarının tüm bankacılık hizmetlerini sunabileceğini düşünüyorum.	39	15,41	107	42,29	26	10,27	65	25,69	16	6,32
Soru 9- Katılım bankası faaliyetlerinin şeffaf olduğunu düşünüyorum.	4	1,56	29	11,32	45	17,57	143	55,85	35	13,67
Soru 10- Katılım bankacılığının, gelişen enstrümanlara paralel olarak İslami hassasiyetin giderek azalacağını düşünüyorum.	20	7,81	82	32,03	63	24,6	78	30,46	13	5,07

SONUÇ

Faiz, hem dini hem de ekonomik boyutu olan, her iki boyutuyla da sosyal düzene etki eden çok yönlü bir kavramdır. Bu nedenle faiz hakkındaki açıklamaların, tarih öncesi dönemlere kadar dayandığı ve dinler tarafından hassasiyetle ele alındığı görülmektedir. Öyle ki; Eski Yunan düşünürlerinden Eflatun ve Aristo gibi ünlü filozoflar, faizi kısır tavuğa benzeterek, ahlâka aykırı bulmuşlar ve paradan para kazanılmasını eleştirmişlerdir. Semavi dinler ise, adaletsiz risk paylaşımı ve yardımlaşmayı engelleme gibi gerekçelerden dolayı, faizi büyük günahlar arasında kabul etmişlerdir.

Musevilik'te faiz, sadece Yahudiler arasında yasaklanırken, İslam ve Hristiyanlık'ta herkesi kapsayacak şekilde yasaklanmıştır. Fakat, Ortaçağ'da kilisenin gücünü kaybetmesi ile ortaya çıkan modernist mezhep akımları, üretim amaçlı faiz alışverişinin caiz olduğuna dair fetvaların yayınlanmasına neden olmuştur. Böylece Hristiyanlık, faize karşı duruşunu büyük ölçüde yitirmiş ve faizi meşru bir araç olarak görmeye başlamıştır.

Hristiyanlık'tan sonra gelen İslam dini ise, semavi dinler arasında faize karşı ilk günkü duruşunu koruyabilen tek din olmuştur. Faizsiz finans sisteminin doğuşu da bu nedenle, İslam coğrafyasında gerçekleşmiştir.

İslami Finans üzerine ilk çalışmalara 1963 yılında Mısır'da rastlanılmaktadır. Daha sonra 1970 yılında yaşanan enerji krizi, petrol fiyatlarının yükselmesine ve İslam Ülkeleri'nin gelirlerinin artmasına neden olmuş, bu sebeple oluşan sermaye fazlalığının değerlendirilmek istenmesi, şer'î kurallara uygun ilk İslami bankaların (Faizsiz Bankalar) kurulmasını sağlamıştır. Bu tarihte Türkiye'de yaşanan siyasi sorunlar, liberal politikaların önünü kesmiş ve İslami bankacılığının ülkemize getireceği sermayeyi engellemiştir.

Türk mâli sisteminde liberalleşme yönünde ki en büyük adımların, 24 Ocak 1980 Kararları'ndan sonra yürütülmeye başlandığı görülmektedir. Dışa açılım ile gelen derinleşme, Türk mâli sisteminde oluşan sermaye yetersizliğinin giderilmesine yönelik bazı politikaların uygulanmasını zorunlu kılmıştır. Bu nedenle, dini hassasiyeti bulunan kesimlere hitap eden “Özel Finans Kurumları” kurulmuştur. Böylece Orta Doğu ve Körfez ülkelerinin sermayelerinin, Türkiye'ye çekilebileceği ve İslamî hassasiyeti bulunan bireylerin yastık altı birikimlerinin, bu yatırımlara kanalize edilebileceği düşünülmüştür. Fakat gerek siyasi, gerek ekonomik nedenlerden dolayı ÖFK'lerden istenilen verim alınamamıştır.

1983'te kurulan ilk ÖFK'lerden sonra, siyasi ve mali sebepler çerçevesinde oluşan büyük ekonomik krizler yaşanmıştır. Bu nedenle, Türkiye'deki bankacılık sistemi 2000'li yıllara kadar genel olarak sıkıntılı dönemler geçirmiştir. 2001 yılı ise, Türkiye için bir dönüm noktası olmuştur. Bu tarihten itibaren yaşanan krizlerden dersler alınmış, yeni düzenlemeler ve kurumlar ile sağlam bir bankacılık modeli oluşturulmuştur. ÖFK'ler de bu gelişime paralel olarak 2005 yılına kadar, %40-%60 trendinde büyüme oranı yakalamış, bankacılıktaki payını %2.44, toplam mevduatlar içerisindeki payını %3.33 ve toplam krediler içerisindeki payını da %4.94 seviyelerine çıkartmışlardır. 2005 yılında çıkartılan kanun ile ÖFK'lerin adı “Katılım Bankaları” olarak değiştirilmiş, sistemin birçok sorunu çözülerek, Türkiye, dünyadaki en iyi katılım bankacılıklarından birine sahip hale getirilmiştir.

2009 yılına gelindiğinde ise, yaşanan küresel kriz nedeni ile klasik bankacılık sistemi eleştirilere maruz kalmıştır. Reel bir varlığa dayanarak yapılan katılım bankacılığının, klasik bankacılığa kısmen alternatif olabileceği düşünülmüştür. Özellikle “Sukuk” denilen “İslami Bonolar” ile bütün dünya yakından ilgilenmeye başlamıştır. Birçok ülke, 2013 yılı itibarı ile 1,8 milyar dolarlık hacme ulaşması beklenen İslami Finans Sektörü'ne merkez olabilmek için yarışa girmiş durumdadır. Bu süreçte, Malezya, Birleşik Arap Emirlikleri, Katar vb. gibi alanında uzmanlaşmış rakipleri bulunan Türkiye'nin, İngiltere, Almanya vb. gibi Avrupa ülkeleri ile rekabet etmesi gerekmektedir.

Türkiye'deki bankacılık sektörünün gelişimi, dolayısı ile ekonomik gelişiminin de bir göstergesi niteliğindedir. Son dönemlerde yakaladığı bu trend ile istikrarlı bir şekilde büyüyen Türkiye'nin beklentileri de artmaktadır. 2023 yılında dünyadaki ilk on ekonomi arasına girmeyi hedefleyen Türkiye'nin GSYH'si, yaklaşık 822.763 (2013) milyar dolar ile dünyada 17. sıradadır. Lineer büyüme ile bu hedeflerine ulaşması çok zor olan Türkiye'nin, faizsiz finans alanında çeşitli projeler üreterek sıçrama yapması gerekmektedir. Bu bakımdan, Ziraat ve Halk Bankası bünyelerinde katılım bankacılığı sistemi kurmak istenen Türkiye'de, bazı olumlu adımlar atılmıştır.

Dokuz komşusunun altısı Müslüman olan, Ortadoğu ve Körfez ülkeleri ile köklü bir tarihi bulunan, Asya ile Avrupa arasında köprü niteliği taşıyan ve İslami Finans Merkezi olabilecek en uygun Müslüman ülke olarak görülen Türkiye'nin, çalışmalarını bu özellikleri doğrultusunda yürütmesi gerekmektedir. Ayrıca, çıkaracağı İslami Finans Enstrümanları'nı çeşitlendirmesi ülkemizin finansal tabanını genişletecektir. Bu da fon kullandırma yöntemleri üzerinde detaylı çalışmalar yapılması ile mümkündür.

Çalışmada, Türk Katılım Bankaları çalışanlarının, sektör için fon kullandırma yöntemlerini ne kadar önemli gördüklerini, fon kullandırma yöntemleri hakkında ne kadar bilgi sahibi olduklarını, banka faaliyetlerinin İslami esaslara uygunluğunu, yeni enstrümanlarla İslami bankacılık hassasiyetlerinin değişip değişmeyeceği kanaatlerini belirlemeye yönelik bir ankete yer verilmiştir. Anketten elde edilen bulgulardan bazıları şu şekilde sıralanabilir:

1. Türk Katılım Bankacılığı'nın %68,74 oranında İslami esaslara uygun faaliyetlerde bulunduğu düşünülmektedir. Geri kalan %16,04 kararsız, %14,68 ise katılım bankalarının faaliyetlerinin İslami esaslara uygun olmadığı kanaatine vararak "kesinlikle katılmıyorum" ve "katılmıyorum" seçeneklerini işaretlemişlerdir. Bu sonuçlar, Türk Katılım Bankaları'nın, misyon ve vizyon bakımından bazı personelleri tarafından pek inandırıcı bulunmadığını göstermektedir.

2. Katılım bankası çalışanlarının yaklaşık %68 oranında İslami ticaret ve fon kullandırma yöntemleri hakkında yeterli bilgi düzeyine sahip olduklarını göstermekte ise de %26,17'lik kararsız oranı da azımsanmayacak bir düzeyi göstermektedir ve üzerinde durulmalıdır.

3. Ulaşılan bir başka bulgu ise, çalışanların büyük bir çoğunluğunun katılım bankalarının kendilerini ifade edemedikleri kanaatinde olduğunu göstermektedir ve bu sonuç da katılım bankalarının kafa yorması gereken hususlardan bir diğeridir.

4. Toplamda %87,49 oranında büyük bir çoğunluk fon kullandırma yöntemlerinin sektörün gelişimi için önemli bir etken olduğunu düşünmektedir.

5. Katılım bankası çalışanlarının yarısından fazlasın katılım bankalarının nakit finansman sağlayabileceklerini düşündükleri görülmektedir. Bu bağlamda, Türkiye’de kullanılmayan teverruğun katılım bankalarında nakit finansman sağlama aracı olarak kullanılabilceğini %53 gibi bir oran kabul ederken, %36 gibi bir oran kabul etmemektedir.

6. Anket katılımcılarının büyük çoğunluğu katılım bankalarının işleyişinin klasik bankalardan farklı olduğunu düşünmekle birlikte, klasik bankacılık işlemlerinin tümünün katılım bankaları tarafından yapılabileceğini düşünmektedir. Fakat katılım bankacılığının gelişen enstrümanlara paralel olarak İslami hassasiyetin giderek azalacağı konusunda net bir çoğunluk oluşmamıştır. Soruya toplam %39,84 “kesinlikle katılmıyorum” ve “katılmıyorum” cevapları verilirken, %35,53 “kesinlikle katılıyorum” ve “katılıyorum” cevapları verilmiştir.

Nüfusunun % 99’u Müslüman olan Türkiye’nin, 29 yıllık katılım bankacılığı serüveni bulunmasına rağmen, toplam bankacılık faaliyetleri arasında faizsiz finans payı hâlâ % 6’larda seyretmektedir. Katılım bankacılığı payının bu kadar düşük olmasının temelde iki nedeni olduğu düşünülmektedir. Bunların ilki ve en önemlisi; İslami esaslara dayalı kurulan bir yapının “Laiklik” ilkesini zedeleyeceği kaygısıdır. Özellikle, 2002 tarihinde AKP hükümetinden sonra yaşanan gelişmelerle bu sorun büyük ölçüde aşılmıştır. İkincisi ise; halkın katılım bankacılığı hakkında yeterli bilgiye sahip olmamasıdır. İhlas Finans Kurumu’nun kapanmasıyla imajı iyice

zedelenen katılım bankalarının, klasik bankalarla olan ayrımlarını anlatmada zorluk çekmesi, sorunu daha da derinleştirmiştir. Kavram kargaşası içerisine giren sermayedarların, katılım bankalarına olan rağbetinin arttırılması için, çeşitli bilgilendirme kampanyaları ve seminerler yapılmalıdır. Katılım bankacılığının gelişimi için yapılacak olan çalışmaların bu doğrultuda yürütülmesinin faydalı olacağı düşünülmektedir.

EK 1: ANKET

Sayın Katılımcı,

Bu anket, bir üniversitenin yüksek lisans tez çalışması olarak hazırlanmıştır. Ankette toplam 17 soru bulunmaktadır. (7'si Genel bilgiler, 10'u Katılım bankacılığı üzerine) Bütün cevaplar gizlilik esası içerisinde incelenecektir. Anketi, diğer Katılım Bankaları'nda görev yapan tanıdıklarınıza ve çalışma arkadaşlarınıza tavsiye etmeniz, daha iyi analizlerin yapılmasını sağlayacaktır. Görüş ve tavsiyelerinizi "yunuskutval@hotmail.com" adresine veya 506 885 07 58 numaralı telefona iletebilirsiniz.

Yardımlarınız için teşekkür ederiz.

GENEL SORULAR

1- CİNSİYETİNİZ: ( ) Kadın   ( ) Erkek

2- EN SON MEZUN OLDUĞUNUZ EĞİTİM KURUMU?

( ) Lise ve altı   ( ) Ön lisans   ( ) Lisans
( ) Yüksek Lisans ve Doktora

3- ÇALIŞTIĞINIZ KATILIM BANKASININ ADI?

( ) Bank Asya   ( ) Albaraka Türk   ( ) Türkiye Finans   ( ) Kuveyt Türk

**4- KATILIM BANKACILIĞI SEKTÖRÜNDE KAÇ YILDIR
ÇALIŞIYORSUNUZ?**

( ) 1-3 yıl   ( ) 3-5 yıl arası   ( ) 5-10 yıl
( ) 10 yıl ve üzeri

**5- ÇALIŞTIĞINIZ KURUM İÇERİSİNDE HANGİ KADEMEDE
BULUNUYORSUNUZ?**

( ) Bankacılık İşlemleri Görevlisi   ( ) Uzman   ( ) Şube Müdürü ve yardımcısı
( ) Bölge müdürü ve yardımcısı   ( ) Müfettiş   ( ) Diğer

6- ÇALIŞTIĞINIZ BÖLGE?

- Marmara   Ege   İç Anadolu   Güneydoğu Anadolu
 Doğu Anadolu

7- ÇALIŞTIĞINIZ ŞEHİR?

.....

KATILIM BANKACILIĞINA İLİŞKİN SORULAR

Anket çalışmasında vereceğiniz cevapların ölçekleri aşağıdaki gibidir.

1=Kesinlikle katılmıyorum

2=Katılmıyorum

3 = Kararsızım

4 = Katılıyorum

5 = Kesinlikle katılıyorum

Soru 1- Katılım bankalarının bütün faaliyetlerini faizsiz/İslami esaslara göre yürüttüğüne inanıyorum.

① ② ③ ④ ⑤

Soru 2- Katılım bankalarının İslami esaslar çerçevesinde nakit finansman sağlayabileceğini düşünüyorum.

① ② ③ ④ ⑤

Soru 3- Fon kullandırma yöntemlerinden teverruk ve sukuk hakkında katılım bankası müşterilerinin yeterince bilgiye sahip olduklarını düşünüyorum.

① ② ③ ④ ⑤

Soru 4- Katılım bankalarının gelişimi için fon kullandırma yöntemlerinin geliştirilmesini önemli bir etken olarak görüyorum.

① ② ③ ④ ⑤

Soru 5- İşleyişi bakımından, katılım bankaları ve klasik bankaların fazla farkının kalmadığını düşünüyorum.

① ② ③ ④ ⑤

Soru 6- Katılım bankalarının tüm bankacılık hizmetlerini sunabileceğini düşünüyorum.

① ② ③ ④ ⑤

Soru 7- Katılım bankası faaliyetlerinin şeffaf olduğunu düşünüyorum.

① ② ③ ④ ⑤

Soru 8- Katılım bankacılığının, gelişen enstrümanlara paralel olarak İslami hassasiyetin giderek azalacağını düşünüyorum.

① ② ③ ④ ⑤

Soru 9- Katılım bankalarının kendilerini tam olarak ifade edemedikleri kanaatindeyim.

① ② ③ ④ ⑤

Soru 10- Katılım bankası çalışanlarının, İslami ticaret ve fon kullandırma yöntemleri hakkında yeterli bilgi düzeyine sahip olduklarını düşünüyorum.

① ② ③ ④ ⑤

KAYNAKÇA

AKDİŞ, Muhammet, **Global Finansal Sistem Finansal Krizler ve Türkiye**, Beta Yayınları, İstanbul, 2000.

AKTEPE, İshak Emin, **İslam Hukuku Çerçevesinde Finansman ve Bankacılık**, İstanbul, 2010.

ALBARAKA TÜRK, **Katılım Bankacılığı Sistemi Nedir?**, Albaraka Türk Tanıtım Broşürü, Albaraka Türk Yayınları, İstanbul.
http://www.albarakaturk.com.tr/images/PartDocuments/Katılım_Bankacılığı_Sistemi_Nedir_.pdf

ALBARAKA TÜRK, **Albaraka Türk 2012 Faaliyet Raporu**, Albaraka Türk Yayınları, 2012.

ALBARAKA TÜRK, **Albaraka Türk Katılım Bankası Anonim Şirketi, 30 Haziran 2011 İtibarıyla Konsolide Olmayan Finansal Tablolar ve Bağımsız Sınırlı Denetim Raporu**, İstanbul, 2011
http://www.albarakaturk.com.tr/images/yatirimci-iliskileri/bagimsizDenetim/30.06.2013_BDDK_TR.pdf

ALP YİĞİT, Pelin, “Düşen Enflasyon Ortamında Bankacılık ve Türk ve Bankacılık Sektörü”, Uzmanlık Yeterlilik Tezi, TCMB Bankacılık ve Finansal Kurumlar Genel Müdürlüğü, Ankara, 2005.

ARAS, Osman Nuri ve ÖZTÜRK, Mustafa, “Reel Ekonomiye Katkıları Bakımından Katılım Bankalarının Kullandığı Fonların Analizi”, **Ekonomi Bilimleri Dergisi**, Cilt 3, No:2, 2011, ss. 167-179.

AYDIN, Nurhan, v.d., **Bankacılık ve Sigortacılığa Giriş**, Açık Öğretim Fakültesi Yayını, 1. Baskı, 2012.

AYRIÇAY, Yücel; ADA, Şebnem; KAYA, Ahmet, “Katılım Bankacılığının Gelişimi Önündeki Engeller: Bir Alan Araştırması”, **Kahraman Maraş Sütçü İmam Üniversitesi İ.B.B.F Dergisi**, Sayı:1, K.Maraş, 2013, ss. 119-137

BAKDUR, Alper “Bankacılık Sektörünü Düzenleyen Kurumların Yapıları: Ülke Uygulamaları ve Türkiye için Öneri”, DPT Uzmanlık Tezleri.

BANK ASYA, **Bank Asya 2012 Faaliyet Raporu**, Bank Asya Yayınları, 2012.

BAŞGÜMÜŞ, Abbas, “Özel Finans Kurumlarının Sermaye Piyasası İçindeki Yeri”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1997.

BAYINDIR, Abdülaziz, **Ticaret ve Faiz**, Süleymaniye Vakfı Yayınları, İstanbul, 2007.

BAYINDIR, Servet, “Faizsiz Bankacılık Ürünlerinin Ahlaki Açıdan Değerlendirilmesi (Murâbaha, Teverruk ve Ges)”, **İş Ahlakı ve Kurumsal Sorumluluk Sempozyumu**, İstanbul, 2012, http://www.dinwefetrat.com/iserec/wp-content/uploads/2012/12/faizsibanka_ahlaki.pdf (19.09.2013).

BAYINDIR, Servet, “İslami Finansal Ürünler Sunumu”, **ESAM İstanbul Ekonomi Sohbetleri**, İstanbul, <http://www.esamistanbul.org/dokuman/islami-Finansal-Urunler-ESAM-14-Aral%C4%B1k-2012.pptx> , (15.12.2012).

BEROOĞLU, Hakan, Nakit Yönetimi, “Özel Finans Kurumları Açısından Teorik ve Uygulamalı Bir Yaklaşım”, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2002.

BİLGİN, Teyfik, “Türkiye Katılım Bankaları Birliği 10. Olağan Genel Kurulu’nda Yaptığı Konuşma”, 18 Mayıs 2011.

BİRDAL, Murat, “Dinlerde Faizin Yeri ve Bankacılıkta İslami Alternatif Arayışları”, **Özgürlük Dünyası Dergisi**, <http://www.ozgurlukdunyasi.org/arsiv/234-sayi-178/503-dinlerde-faizin-yeri-ve-bankacilikta-islami-alternatif-arayislari> , (21.01.2014)

BOYACIOĞLU, Melek Acar “1980 Sonrası Türk Bankacılık Sektöründeki Gelişmeler, Krizlerin Sektör Üzerindeki Etkileri ve İyileştirici Öneriler”, **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Sayı:9, Konya, 2003, ss. 523-538.

BULUT, H.İbrahim ve ER, Bünyamin, **Katılım Finansmanı, Katılım Bankacılığı ve Girişim Sermayesi**, TKBB Yayınları, İstanbul, 2012.

BÜYÜKAKIN, Figen ve ÖNYILMAZ, Onur, “Faizsiz Finansman Bonusu Sukuk ve Türkiye Uygulamaları”, **Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi**, Marmara Üniversitesi, Cilt:3, Sayı:7, Haziran 2012, ss.1-16.

COŞKUN, M. Necat, v.d., **Türkiye’de Bankacılık Sektörü Piyasa Yapısı, Firma Davranışları ve Rekabet Analizi**, İstanbul, 2012.

ÇALIŞKAN, İbrahim, “İstisna’ Akdinin Mahiyeti ve Unsurları”, **Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, Cilt:31, Ankara, 1990, ss. 349-365.

ÇİFTÇİ, Abdullah, Arap Dünyası Ticaret Uzmanı, <http://emlakkulisi.com/konut-finansmaninda-sukuk-uygulamasi-basliyor/142117>, (03.11.2013).

DAĞ, Sinan, Türkiye’deki Katılım ve Mevduat Bankalarının Etkinliklerinin Veri Zarflama Analizi İle Karşılaştırılması, Kütahya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kütahya, 2011.

DARCIN, Ahmet Cüneyt, “Özel Finans Kurumlarının Katılım Bankalarına Dönüşümünün Sebepleri ve Sonuçları”, Atılım Üniversitesi, Sosyal

- Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2007.
- DEDE, Kenan, “Günümüzün Gözde Finansman Aracı: Sukuk”, **Ernst&Young**, 2012.
<http://www.tkbb.org.tr/Documents/OnemliBasliklar/sukuk%20makale%20si8.pdf> (30.10.2012).
- DEMİR, Cüneyt Hakan, “Faizsiz Bankacılıkta Varlık Yönetim Şirketi Adaptasyonu”, Gebze Üniversitesi, Tezsiz Yüksek Lisans, Proje Ödevi, 2012, <http://tkbb.org.tr/yuksek-lisans-tezleri.aspx?pageID=48> (30.12.2013).
- DOĞAN, Mustafa, “Siyasal Açıdan 180 Sonrası İslami Sermaye Birikim Modelinin Analizi: Türkiye’de İslam Bankacılığı”, Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2006.
- DOĞAN, Sibel, “Katılım Bankaları ve Ekonomiye Etkileri: Türkiye Örneği”, Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2008.
- DPT, **İstanbul Finans Merkezi Projesi Finansal Ürün ve Hizmet Çalışma Grubu Raporu**, Mayıs 2009, s.84.
<http://www.dpt.gov.tr/DocObjects/Download/4252/JCR%20Avrasya.doc> (18.12.2013).
- ERGUN, Ülkü, v.d., **Genel Muhasebe**, Açık Öğretim Fakültesi Yayınları, Eskişehir, 2012.
- ERKAN, Mehmet, “Özel Finans Kurumlarınca Kullanılan “Kârz-ı Hasen için Örtülü Kazanç İddiası İleri Sürülebilir Mi?” s.6.
http://www.erkymm.com/yararli_makaleler/12.pdf (08.09.2013).

ERNST&YOUNG, “İslami finansman araçları gelişmekte olan ülkeler için yeni fırsatlar sunuyor”, Basın Bülteni, 27.06.2013 Tarihli Haberi, [http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/İslami_Finansman_Ticareti/\\$FILE/vF%20İslami%20Finansman%20Ticareti%20BB.pdf](http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/İslami_Finansman_Ticareti/$FILE/vF%20İslami%20Finansman%20Ticareti%20BB.pdf)

ERNST&YOUNG, **World Islamic Banking Competitiveness Report 2012-2013**, Growing Beyond DNA of Successful Transformation, 2012.

ERTAŞ, Vahdettin, **İslam Kalkınma Bankası – Sermaye Piyasası Kurulu Ortak Konferansı**, Konuşma Metni, 2013 <http://www.spk.gov.tr/duyurugoster.aspx?aid=20130620&subid=0&ct=f>, (09.12.2013).

ESKİCİ, Mustafa Mürsel, “Türkiye’de Katılım Bankacılığı Uygulaması ve Katılım Bankaları’nın Müşteri Özellikleri”, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Manisa, 2007.

ESKİCİOĞLU, Osman, **İslam ve Ekonomi**, Anadolu Yayınları, İzmir, 1999,

KALAYCI, İrfan, “Katılım Bankacılığı: Malî Kesimde Nasıl Bir Seçenek?”, **Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi**, Cilt 9, Sayı 19, 2013, ss. 51-74.

KARAKUŞ, Abdil, “İslam Hukuk Kaynaklarındaki Faiz Kavramının Modern Ekonomi Bağlamında Yeniden Değerlendirilmesi”, Kahramanmaraş Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2006.

KARALAR, Rıdvan, v.d., **Genel İşletme**, Açık Öğretim Fakültesi Yayını, 2004.

KAYA, Ömer, Katılım Bankacılığının Gelişimi Ve Türk Bankacılık Sistemi İçerisindeki Etkinliğinin Araştırılması, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2010.

KAYTANCI, B. Gülümser, ERGEÇ, E. Hakan ve TOPRAK, Metin “Katılım Bankası Müşterilerinde Bankacılık Ürün ve Hizmetlerine Yönelik Memnuniyet: Türkiye Örneği”, International Conference On Eurasian Economies, **Sektörel Sorunlar**, Sezon 7C, 2013, ss. 801-811.

KESKİN, Ekrem, v.d., “**50 Yılında Türkiye Bankalar Birliği ve Türkiye Bankacılık Sistemi 1958-2007**”, 2008.

KÖSE, Saffet, **İslam İş ve Ticaret Ahlakı**, İGİAD Yayınları, İstanbul 2012.

KURAN-I KERİM, Diyanet Meali, <http://kuran.diyaret.gov.tr/Kuran.aspx>

KUVEYT TÜRK, **Kuvvet Türk 2012 Faaliyet Raporu**, Kuveyt Türk yayınları, 2012.

KUZU, Ömer Hakan, “Türk Bankacılık Sektöründeki Yeniden Yapılanmaların Tarihsel Gelişimi İçerisinde Analitik Olarak İncelenmesi”, **Dicle Üniversitesi İBBF Dergisi** C:2 S:4, 2013, ss. 27-38.

ORMAN, Sabri, v.d., “İslam ve Diğer Sistemlerde Faiz”, **Para, Faiz ve İslam**, Tartışmalı İlmî Toplantılar Dizisi 4, İslami İlimler Araştırma Vakfı Yayınları:11, İstanbul, 1992.

ÖZGÜR, Ersan, “Katılım Bankalarının Finansal Etkinliği ve Mevduat Bankaları ile Rekabet Edebilirliği”, Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Afyon, 2007.

ÖZSOY, İsmail, **Özel Finans Kurumları**, Asya Finans Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 1997.

ÖZSOY, İsmail, **Türkiye’de Katılım Bankacılığı**, Türkiye Katılım Bankaları Birliği Yayınları, 2012. www.tkbb.gov.tr

ÖZSOY, İsmail ve Yabancı, AYDIN, “Yeni Gelişmeler Işığında Türkiye’de Faizsiz Finans ve Katılım Bankacılığı”, **Tucomoney Dergisi**, Şubat 2011

http://tkbb.org.tr/Documents/Sunumlar/OZSOY_YABANLITurkiyede%20Katılm%20Bankaciligi_TURCOMONEY_Subat2011.pdf,
(28.11.2013).

ÖZSOY, M. Şerafettin, **Sağlam Bankacılık Modeli ile Katılım Bankacılığına Giriş**, İstanbul, 2012.

ÖZTÜRKLER, Harun, “Birleşik Arap Emirlikleri Ekonomisinin Temel Özellikleri”, **Ortadoğu Analiz**, Cilt: 4 - Sayı: 43, Temmuz 2012, ss. 109-113.

ÖZULUCAN, Abitter, Fevzi Serkan Özdemir, **Katılım bankacılığı Muhasebe Organizasyonu, Uygulamalar, Finansal Tablolar ve Bağımsız Denetim**, Türkmen Kitapevi, İstanbul, 2010.

PAKDEMİRLİ, Ekrem, **Türkiye’de Özel Finans Kurumları, Teori ve Uygulama**, Albaraka Türk Yayınları, İstanbul, 2000.

PARLAKKAYA, Raif ve ÇÜRÜK, Suna Akten, “Finansal Rasyoların Katılım Bankaları ve Geleneksel Bankalar Arasında Bir Tasnif Aracı Olarak Kullanımı: Türkiye Örneği”, **Ege Akademik Bakış**, Cilt:11, Sayı:3, 2011, ss. 397-405.

POLAT, Abdulkerim, **İslam Ticaret Hukuku**, Sabah Gazetesi Kültür Yayınları, İstanbul, 1977.

POLAT, Ali, v.d., **Finansal Yenilik ve Açılımları ile Katılım Bankacılığı**, Türkiye Katılım Bankaları Birliği Yayınları, İstanbul, 2009.

RASAMEEL, “Global Sukuk Market: Quarterly Bulletin”, **Global Sukuk Market: August 2013**, 2013.

SERPAM, **İslami Finans; İslami Finans Kavramı, Ürünler, Dünya’da ve Türkiye’de Gelişimi ve Geleceği**, SERPAM Araştırma Notları 1,

Sermaye Piyasaları Uygulama ve Araştırma Merkezi Yayınları(SERPAM), 2013.

ŞAHİN, Ekrem, “Türkiye’de Dünden Bugüne Katılım Bankaları”, Kadir Has Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2007.

ŞEN, Sedef, “Türk Bankacılık Sistemi İçerisinde Katılım Bankacılığının Yapısal Analizi”, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2011.

T.C EKONOMİ BAKANLIĞI, **Birleşik Arap Emirlikleri Ülke Profili**, T.C Ekonomi Bakanlığı, 2013.

TASAM, Institute of Islamic Banking and Insurance (IIBI), “Katar : Kendi AğırlığınınÜzerinde Bir Kuvvet Sergiliyor”, **New Horizon**, Tercüme: Hakkı Erçetin, Ocak-Mart 2012 <http://tugrakeshhe.blogcu.com/katar-kendi-agirliginin-uzerinde-bir-kuvvet-sergiliyor/11899274>

TASAM, **Katılım Bankacılığı**, Zaman Gazetesi Eki, 14 Haziran 2013.

TCMB, **Dünden Bugüne Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası**, Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Yayınları, 2008.

TCMB, **Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası**, TCMB Tanıtıcı Broşürü, TCMB Yayınları, 2012, <http://www.tcmb.gov.tr/>, (19.11.2013).

TKBB, **Katılım Bankaları 2012**, Türkiye Katılım Bankaları Birliği Yayınları, İstanbul, 2012.

TKBB, **Türkiye Finans 2012 Faaliyet Raporu**, Türkiye Finans Yayınları, 2012

TUNÇ, Hüseyin, **Katılım Bankacılığı Felsefesi, Teorisi ve Türkiye Uygulaması**, Nesil Yayınları, 6. Baskı, İstanbul, 2010.

TÜRKMENOĞLU, Rüveyde Ebru, “Katılım Bankacılığı ve Türkiye’deki Finansal Yapı”, Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale, 2007.

YAĞCILAR, Göçmen Gamze, **Türk Bankacılık Sektörünün Rekabet Yapısının Analizi**, BDDK Yayınları, Ankara, 2011.

YILMAZ, Osman Nihat, “Müşareke”, <http://islamekonomisi.org/musareke/>, (18.01.2014).

YURTTANÇIKMAZ, Z. Çağlar; AALİ, Amin ve EMSEN Ömer Selçuk, “Askeri Harcamalar ve Ambargonun Ekonomik Büyümeye Etkileri: İran Üzerine Bir Uygulama”, **Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, Cilt: 26, Sayı: 2, 2012, ss.171-190.

ZAMAN GAZETESİ, **Katılım Bankacılığı; Nedir? ; Nasıl Çalışır?**, Tanıtım Broşürü, Türkiye Katılım Bankaları Birliği Yayınları.

ZEKRA M. A. ve NECCAR A. M, **İslami Düşüncede Ekonomi, Banka ve Sigorta**, Çev: Hayrettin KARAMAN, İZ Yayınları, İstanbul, 2003.

İnternet Kaynakları

<http://tr.wikipedia.org>

www.aksam.com.tr

www.albarakatürk.com

www.bankasya.com

www.bddk.org.tr

www.cihan.com.tr

www.dünya.com

www.dünyabulteni.net

www.habergazete.com

www.haberler.gen.al

www.http://hasanmeral.com.tr

www.islamekonomisi.org

www.kuveytturk.com.tr

www.milliyet.com.tr

www.muhasebeturk.org

www.obaarsiv.com

www.resmigazete.gov.tr

www.sabah.com.tr

www.timeturk.com

www.tkbb.org.tr

www.bloomberg.com

www.iifm.net

www.kfh.com

www.tcmb.gov.tr;

www.tkbb.org.tr

www.zawya.com

www.spk.gov.tr

www.taraf.com.tr

www.tcmb.gov.tr

www.turkiyefinans.com.tr

